

CLASICII
ANTICI

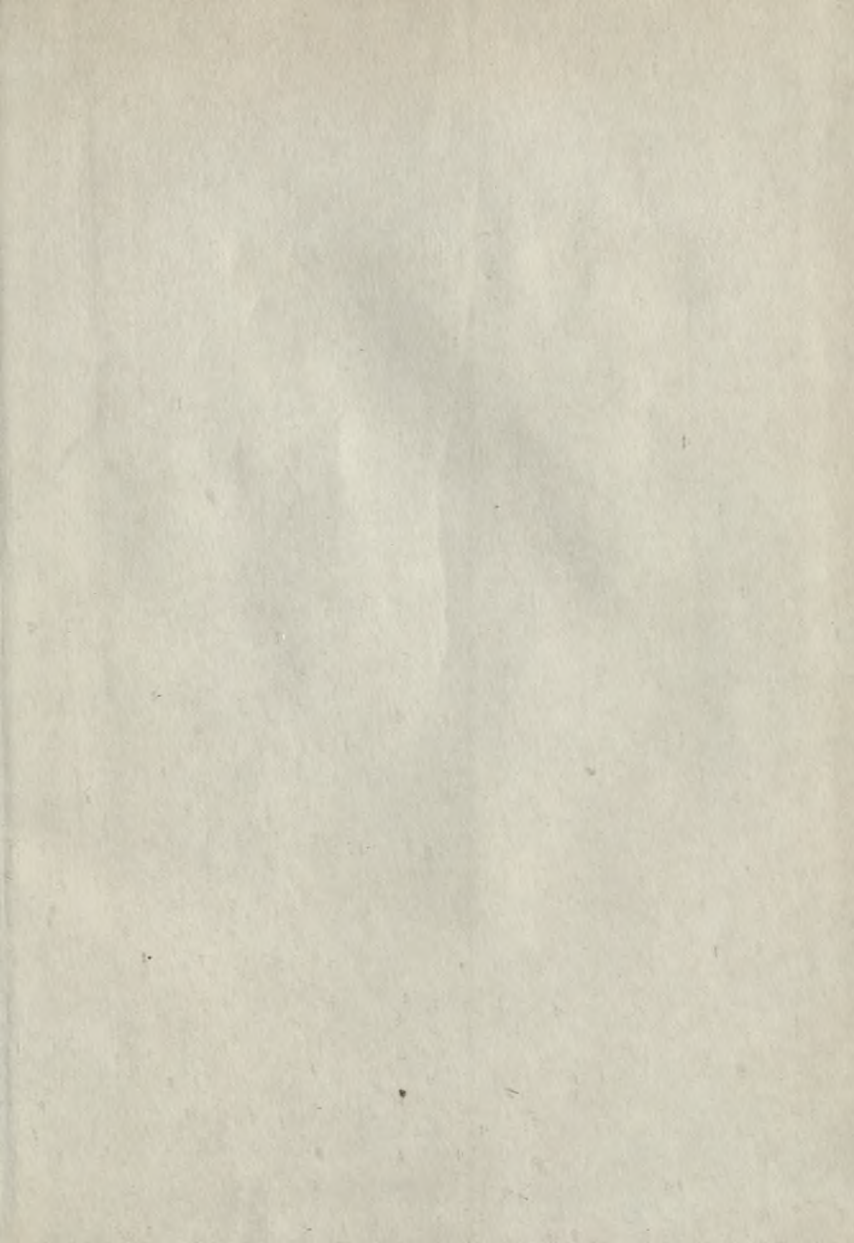

PETRONIUS
SATYRICON

FUNDAȚIILE CULTURALE
REGALE

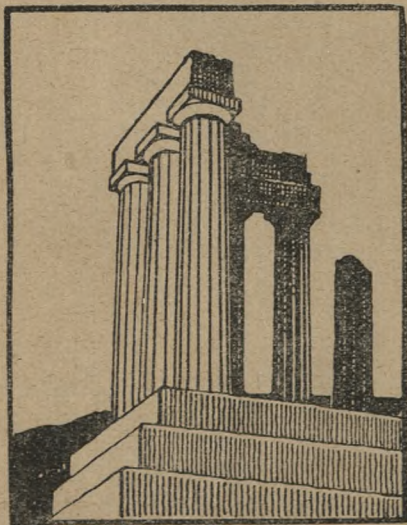
*Această carte este dăruita de
MAJESTATEASA REGELE CAROL II
prin Fundațiile Culturale Regale
pentru înregistrarea bibliotecelor
publice și propășirea
culturii românești.*

500

CLASICII
ANTICI

COLECȚIE ÎNGRIJITĂ DE
V. PÂRVAN

CSI-5267

589874+

PETRONIUS
SATYRICON
S' A EDITAT ȘI
TIPĂRIT DE
CULTURA
NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI 1923

589.874

Biblioteca Județeană
— CLUJ —

Drepturile rezervate

INTRODUCERE

Romanul lui Petroniu, ca să-i zicem așa cum se obișnuiește, se prezintă tradus pentru prima oară în românește, în lucrarea de față. Acest roman e numai un fragment din cărțile XV și XVI și am căutat să pun o oarecare legătură între diferitele părți ce se prezintă prea ciuntite. Aceasta am făcut-o, ținându-mă după textul ediției lui Fr. Buecheler. Adăugirile false ale unui Nodot, Marchena și alți comentatori, le-am înlăturat.

În ce privește partea principală a scrierii, «Ospățul lui Trimalchio», m'am condus după admirabila ediție și traducere a lui Friedlaender. Pentru partea dela sfârșit un prețios ajutor mi-au dat traducerea și textul lui Héguin de Guerle. Notițele explicative am căutat să le reduc pe cât se poate, întrucât le-am socotit că sunt mai mult o povară pentru o traducere destinată marelui public. Versurile, atât de numeroase în roman, le-am redat după versificația modernă. Acestea sunt lămuririle ce am crezut de cuviință pentru cetitori și în special pentru cei cunoscători. Pe aceștia din urmă îi mai rog să ierte unele greșeli strecurate fără voia mea sau chiar cu bună știință, date fiind varietatea expresiilor lui Petronius și sărăcia termenilor din vorbirea noastră. O operă așa de originală și cu un stil așa de fin, nu se traduce așa de ușor în limba unui popor, la caretraducerile din autorii vechi sunt încă și azi «rare ayes»!...

Istoricul Tacit, unul din cele mai originale genii pe care le-a avut Roma, ne povestește următoarele în a sa carte a 16, la capitolul 18 din *Annales*: «Despre C. Petronius puține mai sunt de adăugat, pe lângă cele spuse. Eră un om care-și petrecea zilele dormind, iar nopțile în muncă serioasă și 'n distracții de tot felul. Și, după cum unii își căpătaseră renume prin vrednicie, el își dobândise faimă prin lenevie, ca unul ce nu eră socotit drept un stricat și cheltuitor de rând, ci drept un maestru al risipei. Toate vorbele și faptele lui, cu cât erau mai fără frâu și cu cât arătau un fel de nepăsare de sine, cu atât mai plăcut erau primite, fiind luate drept obișnuite. Totuș omul acesta fiind guvernator al Bithyniei și pe urmă consul, s'a arătat destoinic și potrivit slujbelor ce i-se încredințaseră, și după îndeplinirea lor, fie că s'a reîntors la vițiile lui, fie pentru imitarea lor, fu primit între pușinii prieteni de aproape ai lui Nero. El*fu considerat ca un «arbiter elegantiae» de către împărat, care socotiă drept frumos și rafinat numai ce-i recomandă Petronius. De aci veni împotriva-i ura lui Tigellinus, care-l socotea drept un rival mai puternic în știința plăcerilor. Folosindu-se de cruzimea împăratului, care eră cea mai mare din patimile lui, acesta pârî pe Petronius că ar fi avut legături de prietenie cu Scaevinus, aducând ca dovadă pe unul din sclavii lui. Fără a-i mai îngădui să se apere, cea mai mare parte a sclavilor lui fură puși în lanțuri, pe când Nero se dusesese atunci în Campania, iar Petronius, care ajunsese la Cumae, fu oprit acolo. El nu mai șovăi atunci între speranță și teamă, ci fără a-și lua viciața dintr'odată, își tăie vinele și legându-le sau deschizându-le din nou, după plac, își trecu vremea în convorbiri vesele cu prietenii. Nimic din preceptele filozofiei, sau din cele ce tratău despre nemurirea sufletului, nu voi el să asculte, ci numai poezii și cântece ușoare. Pe unii din robi îi răsplăti cu daruri, pe alții puse să-i bicuiască și în urmă se așeză la masă și fu cuprins de somnul unei morți ce părea întâmplătoare, nu silită. El nu trecu în testamentul său pe Nero, Tigellinus sau pe vreun altul din puternicii zilei, cum făceau cei mai mulți din cei ce se omorau, ci făcând o listă de toate fărădelegile lui Nero și trecând în ea pe nume, pe toți bărbații și femeile ce luaseră parte la fiecare din ele, o semnă cu numele lui și o trimise împăratului».

Acesta-i portretul autorului, pe care nici pana celui mai genial dintre scriitorii noștri de acum, nu l'ar fi putut redă așa de viu, cum ni l'a dat străvechiul Tacit. Sienkiewicz a știut bine să-și aleagă în persoana acestui rafinat plin de ciudățenii pe unul din principalii lui eroi...

În adevăr, cetind opera lui Petronius, vezi cu drept cuvânt că ea este, ca și autoru-i, un ce minunat și aproape excepțional în literatura latină. Ca și el, ea e un amestec de fină eleganță și de cinic

realism. Dar fost-a această scriere un roman? Fost-a ea o satiră sau parodia unei epepei, cum se discută și azi? Să fie apoi chiar Petronius cel descris de Tacit autorul, după cum se crede foarte probabil azi? Avut-a însăși Petronius anume izvoare din care s'a inspirat și anumite tendințe care l'au călăuzit în compunerea lucrării lui? Toate acestea sunt atâtea și atâtea întrebări care se desbat și azi în lumea învățătorilor și pe care voiui căută să le lămuresc într'un studiu aparte, ce nu-și are locul aci. M'am mulțumit să reproduc acum, cât se poate de fidel, stilul unei opere, care-i așa de originală, încât și azi e una din cele mai grele pietre de încercare pentru un traducător modern. M'am mai trudit apoi să acoper, pe cât se poate, cu voalul decenții moderne, cruditățile unei epoci ce nu cunoștea și nu se feriă de scrupulele noastre de morală. Dealtfel, chiar antichitatea n'ar fi putut iertă prea multele obscenități cu care-i presărat acest roman. Autorul însuș pare a fi văzut aceasta, când se exprimă astfel către sfârșit :

«Quid me spectatis constricta fronte, Catones,
 Damnatisque novae simplicitatis opus?
 Sermonis puri non tristis gratia ridet:
 Quodque facit populus, candida lingua refert»¹⁾.

Aceste versuri sunt, cred, cea mai elocventă apărare a eroului lui «Quo Vadis» față de orice critică trecută și viitoare. Sunt în acelaș timp și cea mai bună caracterizare a operii lui.

Iași, 7 Februarie 1921.

I. M. MARINESCU

1) De ce cu fruntea cruntă, Catoni voi mă priviți
 Și-mi osândiți această lucrare nouă, simplă,
 Ce spune fără 'nconjur tot ce mulțimea face?

SATYRICON

... I. Oare nu sunt chinuți de acelaș soi de turbare declamatorii cari strigă: «Acele răni le-am primit pentru libertatea obștească, acest ochiu l'am pierdut pentru voi! Dați-mi un conducător care să mă ducă la copiii mei, căci cu îndoiturile genunchilor tăiate, nu mă mai pot ține pe picioare». Toate aceste declamații ar mai fi de suportat, dacă ar deschide drum celor ce se vor dedica oratoriei, dar deocamdată, prin subiecte umflate și prin maxime goale și răsunătoare, nu aduc alt folos decât că fac pe oratorii, cari vin în for, să se creadă pe altă față a lumii. Și deaceea socot eu că se prostesc copiii în școli, fiindcă nici n'aud, nici nu văd nimic din cele ce le folosim zilnic. Nu văd, nici n'aud decât pirați stând gata cu lanțurile pe țărm, tirani scriind porunci prin care se ordonă ca fiii să taie capetele părinților, răspunsuri ale oracolelor pentru gonirea ciumei, *cerând* jertfirea a trei sau a mai multor fecioare. Toate acestea sunt niște plămădiri de fraze frământate cu miere și toate acțiunile și discursurile sunt par'că presărate cu semințe de mac și de sezam.

II. Cei ce se hrănesc cu d'al-de astea nu mai pot avea nici gust, nici miros fin, întocmai ca cei ce stau la bucătărie.

Voi, retorilor, să-mi îngăduiți a v'o spune fără supărare, voi ați nimicuit, cei dintâi, arta oratoriei, prin reducerea discursului la un joc de vorbe șgomotoase, și seci, făcând ca puterea cuvântării să slăbească și să decadă. Tinerii nu erau încă legați de regulile declamațiilor, în vremea când Sophocles și Euripides au descoperit limbajul prin care trebuiau să se exprime. Vreun învățăcel mucezit în școală nu distrusese încă talentele, pe când Pindar și cei nouă poeți lirici se sfiau să mai cânte în versuri omerice. Și spre a nu lua ca pildă numai pe poeți, eu văd că nici Platon, nici Demostenes n'au ajuns până la acest fel de deprinderi. O cuvântare înălțătoare, și ca să zic așa, plină de modestie, nu e nici fardată de dresuri, nici plină de emfază, ci se înalță prin propria ei frumusețe. Nu de mult a trecut din Asia, la Atena, această vorbărie umflată și exagerată și a bătut, ca un vânt pornit sub un astru răufăcător, peste avântul ce tindea spre frumos al tinerilor. Odată principiile ei înfrânte, oratoria a amuțit.

Cine s'a mai ridicat după aceea până la înălțimea unui Thucydide, până la renumele unui Hyperide? Nici poezia n'a mai strălucit în coloritu-i natural, ci toate, ca și cum ar fi fost hrănite din acelaș suc, n'au mai putut ajunge până la căruntețea bătrâneții. Acelaș sfârșit l'a avut și pictura, după ce Egiptenii, prin îndrăzneala lor, au inventat în locul unei arte așa de mărețe, una cu proceduri mai simplificate.

III. Agamemnon nu mi-a mai îngăduit însă să declam în portic decât atât cât răgușise el, perorând în școală: «Tinerere, îmi zise, de oarece vorbești nu după gustul publicului, și ai, lucru foarte rar, bun simț, îți voiu destăinui misterul artei mele. În aceste exerciții ale noastre n'au nici o vină cei ce învață oratoria, nevoiți fiind să bată câmpii împreună cu nebunii, căci dacă n'ar spune din cele ce sunt pe placul tinerilor, «ar rămâneă singuri în școli», cum zice Cicero. Întocmai după cum lingșitorii prefăcuți când umblă să mănânce pe la ospețele

bogaților, nu se gândesc la nimic alt decât la ce-ar plăcea mai mult ascultătorilor, și spre a fi primiți la masă, întind anume curse urechilor lor, întocmai așa este și cel ce învață arta oratoriei. El e ca pescarul, care dacă nu va pune în undiță mâncarea pe care știe că o doresc peștișorii, pierde nădejdea de a mai prinde ceva, și rămâne, stând mult și bine, sus pe stâncă.

IV. Cine-i de vină dar? Părinții sunt aceia cari sunt demni de dojană, ei cari nu doresc progresul copiilor lor printr'un învățământ serios. Mai întâiu, ca în toate celelalte, toate speranțele le subordonează ambiției. Apoi, grăbind împlinirea dorințelor, împing pe copii în for, cu studiile neterminate încă bine și cu haina artei oratorice, afară de care, mărturisesc ei, că nimic nu-i mai mare, îmbracă pe copiii lor deabiă născuți. Dacă ar îngădui ca ei să învețe treptat-treptat, să se pătrundă de o învățatură serioasă, să-și formeze sufletele după preceptele înțelepciunii, să-și cerceteze vorbele după o judecată neîngăduitoare, s'asculte multă vreme ceea ce voesc să imite, să se convingă pe ei înșiși că nimic, din ceea ce place copiilor, nu-i măreț, atunci acea înaltă elocvență și-ar avea greutatea maiestosei sale autorități. Acum, însă, copiii își fac un joc din școală, ca tineri sunt luați în râs, când vorbesc în for, și, ce-i mai rușinos decât amândouă acestea, ei nu voesc să mărturisească la bătrânețe că au învățat prost la tinerețe. Și ca să nu crezi că eu nesocotesc improvizațiile satirice, în felul îndrăzneț al lui Lucilius, ca și el, iacă, plăsmuesc în versuri ceea ce gândesc:

V. De serioasă artă efecte cine cată

Și se 'ndeletnicește cu-a ei mărețe lucruri,

Acela poleească-și întâiu a lui moravuri

Cu-a cumpătării reguli. La mândra curte, josnic,

El fruntea să nu-și plece, și nici pe la ospețe

De oameni mari să nu stea, sau cu stricați alături

Să-și piardă 'n vin a minții putere, nici s'aplaude,

Treaz stând mereu la gestul actorului pe scenă.

Dar fie că lui i-a surâs cetatea Atenei armate,

Sau Neapolul cel locuit de-urmași dela Sparta, sau casa

Sirenelor, el primii-i ani să-i dea poeziei cu totul,
 Și din omeric izvor, cu inimă dragă, să soarbă.
 Pe urmă, frâul slăbind, scăpat din socratică turmă,
 Să sune din armele lui Demostenes, marele geniu;
 Cu 'mbeșugare să-și ia Romanii de-aici inspirație
 Și 'n urmă, de graiul grecesc, cu totul pătrunși, ei să-l schimbe
 Și forul lăsând uneori, să dea liber sbor poeziei,
 Făcând să răsune norocul cel iute la mers și ospete,
 Și lupte să cânte ce-au fost de asprul rapsod foarte demne,
 S'amenințe-apoi alegând din Cicero fraze mărețe. . . .
 Cu daruri de-acestea 'nzestrate, vei face să curgă din pieptu-ți
 De poezie pătruns, vorbirea cum curge torentul.

VI. Pe când cu lăcomie ascultam acestea, nu băgai de seamă că Ascyllus fugise. In vreme ce mergeam prin grădină, în focul convorbirii, o mare ceată de școlari veni în portic. După cum se părea, ei veneau dela cuvântarea improvizată a nu știu cărui orator care răspunsese la discursul lui Agamemnon. Pe când acești tineri începură a-și bate joc de gândirile lui Agamemnon, ponegrindu-i orânduirea întregii cuvântări, eu găsii timpul potrivit de-a mă furișă, și mă luai în fugă după Ascyllus. Dar nu-mi urmam drumul sigur, fiindcă nu mai știam unde mi-eră locuința. Astfel, ori pe unde apucam, mă pomeneam tot acolo de unde plecasem. In cele din urmă, obosit de mers și ud de sudoare, mă apropiai de o bătrână, ce vindea zarzavat prost și «te rog, măicuță, îi zisei, nu știi oare unde locuiesc eu?»

VII. Bătrânei îi plăcu foarte mult o politeță așa de naivă.

«Cum să nu știu?» îmi răspunse, și ridicându-se, începù să meargă înaintea mea. Crezui că-i ghicitoare, dar îndată după aceea, cum ajunserăm într'un loc mai dosnic, baba cea politicoasă ridică perdeaua sdrențuită dela o casă, zicându-mi: «Aici trebuie să lo-cuești». Spunând că nu cunosc un astfel de locaș, zării câțiva indivizi plimbându-se pe furiș printre inscripțiile camerelor și printre niște curtezane goale. Târziu, ba chiar târziu de tot, pricepui că fusesem dus într'un local de prostituție. Blestemând cursa ce-mi întinsese bătrâna, îmi acoperii capul și începui să fug prin mijlocul bordelului spre cealaltă parte, când iacă, chiar la ieșire, tot așa de ostenit și trăgând să moară, ca și mine, îmi ieși înainte Ascyltus! Ai fi crezut că aceeaș bătrânică îl adusese aci. După ce-i dădui bună ziua, răsând, îl întrebai cu ce se îndeletnicește într'un locaș așa de rușinos?

VIII. El, ștergându-și sudoarea cu mâinile, îmi zise: «dacă ai ști ce mi s'a întâmplat?» «Peste ce-ai dat?» îl întreb. El, sfârșit, grăi: «Pe când rătăceam prin tot orașul și nu găseam unde-mi eră locuința, veni la mine un particular și, foarte delicat, îmi făgădui să-mi arate drumul. Prin cotituri, și apoi prin uliți întunecoase, mă aduse până în acest loc și oferindu-mi bani, mă rugă să mă prostituez lui. O curtezană și luase chiria pentru cameră, el și pusese mâna pe mine. De n'aș fi fost mai puternic ca el, aș fi pățit-o. (Povestitorul se desparte de Ascyltus, care dispare).

IX. Ca printr'o ceață, zării pe Giton, stând pe trotuarul unei uliți și spre acelaș loc mă îndreptai și eu. Pe când întrebam pe tovarășu-mi de iubire, dacă ne-a pregătit ceva pentru prânz, copilul se așeză pe pat și-și șterse cu de-gețul cel mare lacrimile ce-i curgeau. Foarte înspăimântat de înfățișarea lui, îl întrebai ce i s'a întâmplat? El, târziu și mai mult fără voie, după rugăciuni și supărări din parte-mi, îmi spuse: «Tovarășul tău de pat, sau însoțitoru-ți, a venit aici la han cu puțin înainte-ți și a voit să mă violeze. Fiindcă stri-gam, el a scos sabia zicându-mi: «dacă faci pe Lucreția, ai dat peste Tarquinius!» La auzul acestora, întinsei amenințător

măinile înaintea ochilor lui Ascyltus. «Ce-ai de spus la astea, tu, care te prostituezi mai mult decât poate răbdă o femeie, tu, căruia nici respirația chiar nu ți-e curată?» Ascyltus făcu pe înfuriatul și întinzând și mai amenințător mâinile, sbieră și mai tare: «Nu taci, îmi zise, gladiator murdar, tu, care-ai scăpat din dărâmăturile unui circ? Nu taci, ucigaș de noapte, tu, care chiar atunci când erai în plină putere, n'ai putut înfruntă o femeie curată, tu, care din acelaș motiv, m'ai violat într'o grădină tot așa cum violezi în hanul acesta pe copil?»

X. «Te-ai furișat, îi zisei, pe când stam de vorbă cu Agamemnon!» «Dar ce trebuia să fac, nerodule, când muream de foame? Nu cuvma eram să stau s'ascult sentințe, adică cioburi sparte și tâlmăciri de vise? Zău, mai josnic ești tu ca mine, tu care ca să mănânci în târg, te-ai gudurat pe lângă un poet!» Din ceartă rușinoasă, izbucnirăm în râs și mai liniștindu-ne, trecurăm la altceva. Gândindu-mă, însă, iar la ocară ce-mi făcuse: «Ascylte, îi spusei, văd că nu ne mai putem înțelege. Să împărțim, așadar, lucrurile ce avem și unul și altul, și să încercăm să alungăm sărăcia, căutând să câștigăm fiecare în parte. Și tu cunoști literatura, și eu. N'am să-ți fac concurență la cecece câștigi tu și mă voiu ocupa de altceva. Altfel, mii de pricini ne vor îmboldi să ne ciocnim zilnic și ne vor face cunoscuți în tot orașul». Ascyltus nu refuză această propunere. «Astăzi, zise el, fiindcă am făgăduit să luăm parte la o masă, ca niște învățați ce suntem să nu mai pierdem noaptea. Măine însă, fiindcă așa îți place, îmi voiu căută și locuință și un alt tovarăș de pat». «E greu, îi răspunsei, să mai amâi ceva care ne conține la amândoi».

Această despărțire așa de repede, mi-o dictă pofta, căci deja de mult doream să alung pe acest oaspete supărător și să-mi reiau vechile legături cu Giton. (Ascyltus pleacă, povestitorul iese și el în oraș).

XI. După ce am străbătut cu privirea tot orașul, mă întorsei în odaia mea și, după câteva sărutări luate cu bună credință, strânsei în brațe pe copil, și-mi satisfăcui cele mai fericite do-

rințe, de m'ar fi pismuit oricine. Nu isprăvisem bine, când Ascyltus apropiindu-se pe furiș de ușe, și spărgând încuietorea, mă găsi sbeguindu-mă cu tovarășul meu de dragoste.

El umplu toată odaia cu râsetele și cu bătăile-i din palme și aruncând mantaua de pe mine, mă descoperi. «Ce făceai aci, om sfânt, îmi zise, tu, care faci să se despartă tovarășia noastră?» Și nu se mărgini numai la vorbe, ci desfăcând o curea dela sacul de drum, începù să mă croească cu ea cum se cade, adăugând și vorbe obraznice: «Să mai poștești să-ți împarți astfel lucrurile cu tovarășul tău de pat!»

*

(Ce doi tovarăși pierd într'o pădure o tunică cu bani furați. Le rămâne însă o mantă scumpă, pe care nevoia îi silește să o vândă).

XII. Am ajuns în târg când ziua era pe sfârșite, și acolo băgarăm de seamă că erau o mulțime de lucruri de vânzare, nu de cele scumpe, ci de acelea a căror vânzare suspectă, foarte lesne o acoperiă întunerecul. Fiindcă și noi aduseserăm mantaua furată, începurăm a ne folosi de această ocazie foarte potrivită, și într'un colț al pieței, scuturându-i o pulpană, căutam dacă nu cumva poate strălucirea veșmântului ne va aduce vreun cumpărător? N'asteptarăm mult și un țăran, cunoscut ochilor mei, se apropie, însoțit de o femeiușcă, și începù a-și ținti stăruitor ochii asupra mantalei. La rândul lui, Ascyltus își aruncă privirea peste umerii țaranului cumpărător și deodată, pierindu-i răsuflarea, tăcu.

Nici eu nu privii pe om fără oarecare emoție, căci mi-se părea că-i acela care găsisse tunică în locul cel singuratec. Și el eră. Dar Ascyltus neîndrăznind să-și creadă ochilor și pentru a nu face ceva nechibzuit, se apropie ca și cum el însuș ar fi fost cumpărător și trăgându-i haina după umeri, o pipăi cu atenție.

XIII. O, joc minunat al norocului! Țaranul încă nu atinsese cu mâinile-i curioase cusăturile hainei și o oferiă cu desgust ca și cum ar fi fost prada luată dela vreun cerșetor. Ascyltus, după ce văzuse comoara neatinsă și persoana vânzătorului

demnă de dispreț, trăgându-mă puțin la o parte: «Știi, îmi zise, tovarășe, comoara de a cărei pierdere ne plângeam, s'a reîntors la noi! Aceasta-i tunica, plină încă, după cum se vede, de banii de aur neatinși. Ce să facem dar, și cu ce drept să ne reclamăm bunul nostru?» Eu, înveselit, nu atât că vedeam prada, cât prin faptul că norocu mă scăpase de o bănuială foarte rușinoasă, spusei că nu trebuie să lucrăm pe căi piezișe, și că trebuie să luptăm pe față, după dreptul cetățenesc care sună că dacă cineva n'ar voi să dea înapoi stăpânului lucrul înstrăinat, să fie chemat la judecată.

XIV. Ascyltus, dimpotrivă, se teme de legi. «Cine, spune el, ne cunoaște în acest loc, sau cine va avea încredere în spusese noastre? Cred că-i mai bine să cumpărăm lucrul, deși-i al nostru, și l'am recunoscut, redobândind mai bine comoara cu un preț mic, decât să ne vârim într'un proces al cărui sfârșit nu-l putem cunoaște.

 Ce poate face legea 'n a banului domnie,
 Acolo unde nici un sărac nu poate 'nvinge?
 Chiar cei ce poartă 'n vieață a Cynicilor traistă
 Obişnuesc să vândă pe aur adevărul.
 Așa că judecata-i acuma negoț public
 Și dă judecătorul dreptate cui plătește.

În afară de suma de doi ași cu care hotărîsem să cumpărăm mazăre și bob ordinar, nu mai aveam nimic la noi. Atunci, ca să nu ne scape prada din mână, găsirăm cu cale să vindem mantaua chiar pe un preț mai mic, și în schimbul unui câștig mai mare, să avem o pierdere mai mică. Dar de îndată ce desfășuraram marfa, femeia cea îmbrobodită, care stătuse cu țaranul, după ce se uită cu atenție la unele semne, apucă stofa cu amândouă mâinile și, cu glas tare, strigă: «Am pus mâna pe tâlhari!» Foarte turburați, la rându-ne, ca să nu părem că stăm degeaba, începurăm și noi să întindem de tunica cea sfâșiată și murdară, strigând cu aceleași imputări, că ea eră luată dela noi. Dar cearta nu eră în nici un chip potrivită și samsarii cari alergaseră la auzul strigătelor, făceau haz, ca de

obicei, de pretențiile noastre, fiindcă una din părți reclamă un veșmânt foarte scump, iar noi o bucată de stofă, care nici de sdreanță nu eră bună. Ascyltus, dându-se la o parte, știu să potolească râsul. Făcând tăcere:

XV. «Vedem, zise el, că fiecare ține foarte mult la lucrul său: să ne dea înapoi tunica noastră, și să-și primească mantaua!» Deși schimbul acesta plăcea țăranului și femeiei, totuși oamenii legii ce erau de serviciu în timpul nopții, voind să tragă ei câștig din mantă, cerură cu stăruință ca amândouă părțile să depună lucrurile la ei, și, a doua zi, judecătorul să vadă plângerea. Eră vorba să se cerceteze, nu atât lucrurile pentru care ne certam, ci cu totul altceva, și anume din ce parte venia bănuiala de tâlhărie? Ei și hotărîseră să sechestreze obiectele, când nu știu care dintre samsari, chel și cu fruntea plină de negi mari, care, odinioară, obișnuia să pledeze și la procese, punând mâna pe mantă, spuse că o va depune el la înfățișare a doua zi.

Eră, dealtimnteri, lucru vădit că nu umblau după altceva, decât ca odată veșmântul depus în mâinile hoților, să-l tragă ei la stânga. Noi, de frica de a nu fi învinovațiți, n'am mai fi venit la înfățișare. Tocmai lucrul acesta îl voiam și noi.

Intâmplarea veni în ajutorul dorințelor amândorura, căci țăranul înfuriat că-i ceream să înfățișeze o sdreanță, aruncă tunica în fața lui Ascyltus, și, scăpându-ne astfel de plângere, ne somă să depunem, în mâna unui al treilea, mantaua, care numai ea eră acum obiectul certeii.

*

Redobândind comoara, dupăcum credeam, o pornim repede la han și închizând ușa, începurăm să râdem de istețimea samsarilor, cum și de aceea a celor ce ne învinovațiseră, fiindcă prin marea lor iscusință, ne daseră înapoi banii.

Nu vreau să am, numaidecât, ceea ce doru-mi cere
Și nici pe placu-mi nu va fi de-a gata biruința.

XVI. De 'ndată ce ne săturarăm din cina pregătită prin bună-tatea lui Giton, o bătaie, nu tocmai îndrăzneată, răsună la uşe. Pe când, palizi de teamă, întrebam cine este? «Deschideți, ni-se răspunse, și veți ști!»

N'apucarăm să isprăvim vorba, că încuietorea, lunecând dela sine, căzută, și ușa deschizându-se fără de veste, făcū loc noului venit. Eră o femeie cu capul îmbrobodit, și anume tocmai aceea care fusese puțin mai înainte cu țaranul. «Credeați, ne zise, că v'ați bătut joc de mine? Eu sunt servitoarea Quartillei, al cărui sacrificiu, la intrarea criptei, l'ați turburat voi. Iată, chiar ea vine acum și cere să-i îngăduiți ca să vorbească cu voi. Să nu vă turburați. Nici nu vă învinovațește că ați greșit, nici nu vă pedepsește. Dimpotrivă, se întrebă, minunându-se, ce zei i-au trimis niște tineri așa de bine crescuți?»

XVII. Pe când noi tăceam, și nu știam ce să răspundem, iată că intră și ea, însoțită numai de o fetiță. Așezându-se pe patul meu, plânse îndelung. Nescotând nici o vorbă, așteptam înmărmuriți sfârșitul acestui plâns pregătit pentru înfățișarea pompoasă a durerii. După ce se potoli izbucnirea unei astfel de respectabile furtuni, își acoperi din nou capul cel mândru cu mantaua, și strângându-și mâinile până ce pocniră încheieturile «Ce-i îndrăzneala aceasta?», zise. Unde ați învățat tâlhăriile acestea, care întrec chiar ce se spune în basme?

Pe Dumnezeuul meu, mi-i milă de voi, căci altfel nimeni n'a privit, fără să nu-și ia pedeapsa, ceace nu i-a fost îngăduit. In tot cazul, ținutul nostru e atât de plin de zeități, încât mai curând ai putea da peste un zeu, decât peste vreun om. Ca să nu credeți că am venit aici ca să mă răsbun, să știți că sunt impresionată nu atât de ocara adusă mie, cât de vârsta voastră, de oarece voi, fără să cugetați, ați făcut o crimă ce nu se poate ispăși. Chiar eu, în acea noapte, am fost cuprinsă de un frig așa de primejdios, încât m'am temut să nu capăt niște friguri care să mă ție trei zile. Din această pricină, am căutat un leac în somn, și mi s'a rânduit ca să vă caut și să potolesc

năvala boalei, printr'un mijloc dibaciu ce mi-ați arătă voi. Dar nu mă chinui eu, atât de mult, din pricina leacului: altă durere, mai mare, îmi frământă pieptul și mă va duce la moarte. Mă tem ca nu cumva, îmboldiți de libertatea ce-și iau toți tinerii, să spuneți ce-ați văzut în templul lui Priap, răspândind prin mulțime secretele zeilor. Imi întind mâinile-mi rugătoare înaintea genunchilor voștri și vă implor să nu luați în răs și zeflemea, niște mistere religioase, săvârșite în timpul nopții, și nici să dați la lumină tainele atâtor amar de ani, pe care le cunosc abia o mie de oameni».

XVIII. După această rugăciune, izbucni din nou în lacrimi și tare gemând și bătându-se pe față și pe piept, se îndesă cu trupul în patu-mi. Eu, mișcat, în acelaș timp și de milă și de teamă, o rugai să se liniștească, asigurând-o că nu vom da pe față sfintele ceremonii, și dacă, în afară de aceasta, vreun zeu i-ar arătă un leac pentru friguri, noi vom ajuta această providență dumnezească chiar cu primejdia vieții. Mai înveselindu-se în urma acestei făgăduințe, femeia mă acoperi cu sărutări nenumărate și schimbând plânsul în răs, începû să-mi mângâie părul ce-mi cădea după urechi.

«Să încheiem pace, zise. Eu îmi retrag plângerea făcută împotriva voastră. Dacă, însă, n'ați fi consimțit să-mi aplicați leacul pe care vi-l cer, și pregătisem pentru mâine mulțimea ce aveă să răsbune ocara făcută demnității mele:

E rușinos disprețul și mândră e porunca
Imi place să iau drumul oricare stă 'n voință-mi,
Când e 'njosit, ocară ți-aruncă și 'nțeleptul,
Dar de-obiceiu învinge acel ce nu ucide.

Apoi, bătând din palme, izbucni într'un răs atât de neașteptat încât începurăm a ne înfricoșă. Tot așa făcû și servitoarea, care venise mai 'nainte, și tot așa și fetița care intrase odată cu ea.

XIX. Toată casa răsună de acest râset de comedianți, pe când noi, cari nu știam pricina unei schimbări așa de repezi,

cătam când la noi, când la femei. Atunci Quartilla ne zise: «Din această pricină, am oprit intrarea oricărui muritor în han, ca să primesc din parte-vă, fără să fiu turburată, leacul împotriva frigurilor». Cum grăi acestea, Ascyltus rămase câțva timp înmărmurit, iar eu mă făcui mai rece ca o iarnă din Gallia, nemaiputând scoate nici un cuvânt. Totuș nu puteam să m'aștept la ceva prea rău, fiindcă aveam tovarăși. În fața noastră erau trei muieri, foarte slabe, în cazul când ar fi voit să întreprindă ceva împotriva-ne. Nouă dacă n'aveam altceva mai bun, ne rămâneà cel puțin bărbăția. Eram pregătiți de mai 'nainte. Ba încă, așa de bine găsisem pentru fiecare protivnicul potrivit, încât dacă ar fi trebuit să începem lupta, eu aveam să mă răfuesc cu Quartilla, Ascyltus cu servitoarea și Giton cu fetița.

*

Atunci, însă, de frică, ne părăsi toată statornicia și o moarte sigură începù să treacă pe dinaintea ochilor noștri, nenorociții de noi!...

*

XX. «Te rog, doamnă, îi zisei, dacă ne pregătești ceva rău, isprăvește-o mai repede, căci n'am făcut o crimă așa de mare, încât să trebuiască să pierim în chinuri.

*

Servitoarea, care se numia Psyche, întinse cu atenție un covoraș pe podeală.

*

Imi chinui un organ pe care mii de morți îl înghețaseră.

*

Ascyltus își acoperise capul cu mantauà, îndemnat de faptul că-i lucru primejdios să te amesteci în secretele altora.

*

Servitoarea scoase din sân două panglici și cu una ne legă picioarele, cu alta mâinile.

*

Ascyltus plictisit de atâtea încurcături: «Cum, zise el, eu nu sunt demn să beau?» Servitoarea fiind trădată de râsul meu, bătù din palme, zicând: «Ți-am pus și ție... Cum, tinere, numai tu ai băut toată băutura *de dragoste*?»

*

Și șoldurile i-se cutremurară de un răs ce o prindea bine.

*

Nici chiar Giton nu-și putù țineà râsul până la sfârșit, mai ales după ce fetița se aruncă la gâtu-i și dete nenumărate sărutări copilului, care nu se împotriviă.

*

XXI. Noi, bieții, voiam să strigăm, dar nu ne erà nimeni spre ajutor și pe de o parte Psyche, cu un ac de cap îmi împuzgeà obrazii ori de câte ori doream să chem pe cetățeni în ajutor, pe de altă parte, fetița îmboldiă pe Ascyltus cu aceeaș pensulă cu care-l vopsise cu băutura.

*

În cele din urmă veni peste noi un homosexual, gătit cu o rochie de culoarea myrtului și cu poalele sumese până'n brâu. Pe de o parte ne deșelă, pe de alta ne mânji cu sărutările-i rău mirositoare, până când Quartilla, punând mâna pe un băț de os de balenă și suflecându-și poalele, îi porunci să ne lase în pace, nefericiții de noi!

*

Făcurăm cele mai sfinte jurăminte că o astfel de oribilă taină va pieri cu noi doi odată.

*

Atunci apărură mai mulți luptători și stropindu-ne cu untdelemn atâta cât trebuia, ne reînnoiră puterile. Înălăturând deci oboseala, pe cât puturăm, ne îmbrăcarăm cu costumele pentru cină și furăm duși în camera de alături, în care erau trei paturi cu toată găteala strălucit înfățișată a luxului. Fiind poftiți să ședem, luarăm loc și după o gustare minunată, furăm înecați cu vin adevărat de Falern. Mâncând din mai multe feluri, de oarece începuserăm a pică de somn: «Cum, zise Quartilla, aveți în cuget să dormiți, când știți că trebuie să faceți priverghere în onoarea divinității lui Priap?»

XXII. Pe când Ascyltus, îngreunat de atâtea suferințe, adormise, servitoarea care fusese respinsă în chip rușinos, îi mânji toată fața cu funingine și el nesimțind nimic, îi mai mânji și buzele și umerii cu tăciuni.

La rându-mi, obosit de atâtea pătămiri, începusem să mă înfrupt puțin din somn. Acelaș lucru îl făcuseră și toate slugile din sală și de afară, și unii din ei zăceau tăcuți pe lângă picioarele celor ce ședeau la masă, alții rezemați de pereți, iar alții rămăsese chiar pe prag cu capetele sprijinite unele de altele.

Lămpile, nemaiaivând ulei, răspândeau o lumină foarte slabă, când iată că doi sclavi syrieni intrară în sala de mâncare, pentru a șterpeli o sticlă. Pe când se certau cu furie în mijlocul argintăriei, sparseră sticla, pe care unul o trăgea într-o parte, altul în alta. Masa cu toată argintăria ei căzu jos și un pahar lovind o servitoare ce dormia pe un pat, îi sparse capul. Fiind lovită, ea țipă, dând de gol pe hoți și deșteptând și o parte dintre bețivi. Syrienii cari veniseră să fure, după ce pricepură că sunt prinși, se trântiră amândoi lângă un pat, de-ai fi crezut că s'au întâlnit aci din întâmplare, și începură să sforăie ca și cei cari dormeau mai dinainte. Deșteptându-se și cel însărcinat cu serviciul în sala de mâncare, puse din nou ulei în lămpile care se stingeau și sclavii, frecându-se puțin la ochi, își reluară slujba. Atunci își făcù intrarea o cântăreață din cimbale, care cu sunetele-i tari, ne trezi pe toți.

XXIII. Ospățul se reluă și Quartilla ne pofti din nou la băutură. Cântăreața din cimbal mări veselia chefului.

Atunci intră un homosexual, un individ foarte nesărat și demn de casa aceasta. Bătu din mâini, gemând, și începă să declamă versuri în chipul următor:

«Veniți cu toți de grab'acum, veniți, voi fâmeni toți!
 Picioru 'ntindeți, fuga dați, sburați de grab' mereu,
 Cu pulpe, brațe sprintene, cu coapse mlădioase
 Veniți voi, vechi și bravi eunuci ai zeului din Delos.

După ce isprăvi versurile, mă mânji cu murdara-i sărutare.

Se sui în pat și cu toată împotrivirea mea, îmi dete tunica la o parte. În urmă, se sbătù mult timp și înzadar de-a-supra coapselor mele. De pe fruntea-i asudată, curgeau râuri de pudră, și printre sbârciturile obrajilor, atâta cretă eră, încât l-ai fi luat drept un zid a cărui tencueală ruinată o bate ploaia.

XXIV. Nu-mi putui ține mai multă vreme plânsul, ci ajuns la capătul necazului: «Te rog, doamnă, îi zisei, par'că poftiseși să mi-se dea un tovarăș de pat?» Ea, bătând din palme cu gingășie: «Ce om isteț! îmi zise, ce izvor de politeță încercată ești! Dar bine, tu nu pricepuseși până acum că homosexualul se numește «tovarăș de pat?» Atunci, ca nu cumva tovarășului meu să-i meargă mai bine ca mie, zisei: «Cum? Oare Ascyltus să nu facă nimic în această sală de mâncare?» «Așa e, zise Quartilla, să i-se dea și lui Ascyltus un «tovarăș de pat»! Auzind acestea, homosexualul își schimbă calul de călărie și, trecând la tovarășul meu, îl strivi deșelându-l și sărutându-l. Lui Giton, care stă în picioare la mijloc, i-se cutremurau șoldurile de răs. Quartilla, zărindu-l, întrebă cu o foarte atentă curiozitate, al cui este acest copil? Spunând că-i soțul meu de dragoste: «De ce nu m'a sărutat atunci?» zise. Chemându-l la ea, îl sărută și bângându-i mâna mai jos de sân, și pipăind un lucru oarecare încă nedesvoltat: «Acesta, zise, se va război mâine, ca aperitiv al plăcerilor mele, căci azi nu mă mai mulțumesc cu porția, după ce am înghițit cu toptanul».

XXV. Pe când grăia acestea, Psyche se apropie de urechea ei și după ce-i spuse nu știu ce: «Așa e, așa e! zise. Bine-ai grăit! De ce să nu se ia fecioria Pannyckiei noastre, odată ce se prezintă cea mai frumoasă ocazie?» Indată ne înfățișară o copilă destul de frumoasă și care nu părea să aibă mai mult de șapte ani. Eră aceeași care venise în camera noastră mai înainte, cu Quartilla.

În aplauzele tuturor celor cari cereau ca cununia să se facă, eu, înmărmurit, spusei că nici Giton, un copil foarte rușinos, nu e potrivit pentru un lucru așa de obscen, nici copilă nu-i în vârsta aceea, care poate suporta cununia. «Cum, zise Quar-

tilla, oare ea-i mai mică de cum eram eu, când am venit în atingere cu cel dintâiu bărbat? Mânia Junonei, care mă ocrotește, să cadă asupra-mi, dacă-mi mai amintesc să fi fost fecioară vreodată! M'am sbeguit de când eram copilă, cu cei de seama mea, și, pe măsură ce înaintam în vârstă, am venit în atingere cu copiii mai mari, până ce am ajuns la vârsta aceasta. De-aici, socot eu, și-a luat naștere proverbul acela care grăește «că cine-a putut ridică un vițel, poate ridică și un taur». Atunci, pentru ca tovarășu-mi de dragoste să n'aibă de suferit vreo ocară, mă ridicai dela masă, spre a lua parte la cununie.

XXVI. Psyche și pusese valul de mireasă pe capul copilei și homosexualul o și pornise cu torța înainte. Femeile bete bătând din palme, se și formaseră în lung convoiu și deja împodobiseră iatacul nupțial cu stofa pe care aveă să se petreacă actul cel rușinos, când Quartilla, înflăcărată la rându-i de această demnă de râvnit parodie, se ridică dela masă și smulgând pe Giton, îl târi în iatac. Fără îndoială că nici copilul nu se împotrivi și nici fetița, fără să se întristeze câtuș de puțin, nu se temu când i-se pomeni de cununie. Inchizându-i în iatac, ne așezarăm înaintea pragului, și în fruntea noastră Quartilla, își puse ochiu-i curios la o gaură făcută în chip nerușinat, privind cu o pofticioasă atenție la sbegul copiilor. Mă târi încet de mână și pe mine la aceeaș priveliște și fiindcă, pe când priveam, fețele ni-se alăturaseră, pe măsură ce-și odihniă ochii dela ce văzuse, își mișcă și buzele în treacăt și par'că mă biciuiă din când în când cu sărutări furișate.

(Eroii romanului reușesc să fugă și se întorc acasă).

Aruncându-ne în paturile noastre, petrecurăm fără teamă restul nopții.

*

Trecuseră trei zile de când, ca niște osândiți la moarte, tot așteptam ultima cină și totuș străpunși de atâtea răni, ne gândeam mai mult la fugă, decât la odihnă. Pe când, triști, ne sfătuiam în ce chip să scăpăm de furtuna de acum, unul din

sclavii lui Agamemnon puse capăt stării noastre de agitație: «Cum, nu știți, ne zise, la cine se dă azi un ospăț? Trimalchio, un om foarte distins, are, în sala-i de mâncare, un orologiu cu un trâmbițaș dedesupt, ca să-i sune la fiecare ceas, pentru a ști mereu cât a mai pierdut din viață». Ne îmbrăcărăm cu îngrijire, uitând de tot ce pățisem și-i poruncirăm lui Giton, care îndeplinea cu foarte multă plăcere serviciul de sclav, să ne urmeze la baie.

XXVII. În vremea aceasta, începurăm, gătiți cum eram, să umblăm de colo până colo, glumind și apropiindu-ne de diferitele grupe ale jucătorilor, când deodată zărirăm un om bătrân, chel și îmbrăcat cu o tunică roșcată, jucându-se cu mingea în mijlocul unor copii cu părul lung. Totuș, nu copiii aceștia, deși meritau să fie văzuți, ne atraseră atenția, ci însuș stăpânul lor, care, încălțat în pantofi, se jucă cu o minge verde. De îndată ce mingea cădea pe pământ, n'o mai ridică de jos, căci un sclav ținea o pungă plină cu alte mingii la îndemâna jucătorilor. Observărăm și lucruri nemaivăzute și anume: doi eunuci stăteau de o parte și de alta a cercului, unul ținând o oală de noapte de argint, iar celălalt numărând mingiile, și nu pe acelea ce, fiind împinse la o parte în joc, săreau din mână în mână, ci pe cele care cădeau jos. Pe când ne minunam de astfel de lucruri fine, Menelaus dădu fuga la noi, zicând: «Acesta e cel la care veți ospăta, și acum priviți chiar la preludiul ospățului». Menelaus tot mai vorbea, când Trimalchio pocni din degete și la acest semn eunucul îi aduse oala de noapte, pe când el își urmă înainte jocul. Isprăvindu-și trebuința, ceru apă de spălat pe mâini și-și șterse degetele-i ude pe părul unuia dintre copii.

XXVIII. Dar am fi pierdut multă vreme, observând fiecare lucru în parte. Așa că intrărăm în baie și după ce suferirăm aburul, trecurăm numaidecât la apă rece. Trimalchio, stropit cu parfumuri, eră șters acum nu cu ștergere de pânză, ci cu stofe făcute din lână cea mai fină. În timpul acesta, trei îngrijitori medicali ai băii teau în fața lui vin de Falern, și fiindcă

se certau, vărsând foarte mult din el, Trimalchio spuse că acesta-i aperitivul lui. Pe urmă, învăluit într'o pătură de lână creată, de culoare stacojie, se sui într'o litieră, înaintea căreia alergau patru sclavi cu pieptul plin de decorații și un cărucior în care eră dus iubitul lui: un copil cu fața bătrânicioasă, cu ochii murdari și mai urît decât stăpânul său Trimalchio.

Pe când îl duceau în litieră, veni la capu-i un muzicant cu niște flaute scurte, și-i cântă în tot timpul drumului, ca și cum i-ar fi spus vreo taină la ureche. Sătui de admirație, îl urmarăm și noi și ajunserăm împreună cu Agamemnon la ușa pe al cărui stâlp era ținută o tăbliță cu aceste rânduri:

«Orce sclav, care va ieși în oraș fără voia stăpânului, va primi o sută de lovituri de bici». La intrare stătea portarul, îmbrăcat în verde și încins cu un brâu de culoare vișinie. El curăța mazăre într'o farfurie de argint. Deasupra pragului era atârnată o colivie de aur, în care o coșofană pestriță da bun venit celor cari intrau.

XXIX. Dar tot stând cu capul pe spate și uimindu-mă de tot ce vedeam, cât pe aci eră să-mi rup picioarele. Fiindcă, cum intrai, la stânga și nu departe de odăița portarului, eră zugrăvit pe perete un câine mare în lanțuri, deasupra căruia sta scris cu litere mari «păzește-te de câine!» Tovarășii mei începură să râdă, eu însă, mai venindu-mi în fire, nu încetai de a privi tot peretele. Pe el eră pictat un tablou înfățișând un târg de sclavi cu inscripții dedesupt.

Insuș Trimalchio eră înfățișat acolo, ca copil, pe când intra în Roma, cu toiagul lui Mercur în mână, însoțit fiind de Minerva. Pe urmă, eră pictat cum învățase el a socoti și, înfine, cum ajunsese casier. Toate acestea le redase pictorul cu îngrijire și exactitate, împreună cu inscripțiile lor lămuritoare. La capătul galeriei, Mercur ridică pe Trimalchio de bărbie și-l urcă pe o tribună înaltă. În întâmpinare, ieșise Norocul cu cornul abundenței plin și cele trei ursitori torcând fire de aur. Mai văzui în galerie un șir de alergători cari se exersau sub conducerea unui maestru. În afară de acestea, eră într'un colț un

dulap mare în a cărui încăpere erau așezați zeii de argint, protegitori ai casei, o statuă de marmură a Venerei și o cutiuță de aur, nu mică, în care se spunea că-i închisă barba ce crescuse întâiu stăpânului. Întrebai pe feciorul din casă ce tablouri erau pictate la mijloc «Iliada și Odiscea» îmi răspunse «precum și lupta de gladiatori dată de Laenas». Nu putui să le examinez pe toate dintr'odată.

XXX. Ajunserăm până la sala de mâncare, în partea din față a căreia un însărcinat de afaceri luă socotelile. Dar ce mă minunară mai mult fură niște mănunchiuri de nuiele, cu securile lor ținute pe stâlpii ușii. Unul din căpătăie se sfârșiă cu un fel de cioc de corabie de bronz, pe care sta scris: «Lui Gaius Pompeius Trimalchio, sevir Augustal, casierul Cinnamus». Dede-suptul inscripției mai atârna de tavan o lampă cu două flăcări și pe fiecare din cei doi stâlpi erau bătute tăblițe dintre care, pe una, dacă-mi mai amintesc bine, erau săpate cuvintele: «La 30 și 31 Decemvrie, stăpânul nostru Gaius nu ia cina acasă». De cealaltă parte eră zugrăvit cursul lunii și chipurile celor șapte planete și prin bumbi de diferite colori erau însemnate zilele bune și cele rele. Incântați de astfel de plăceri, pe când dam să intrăm în sala de mâncare, unul din sclavii ce erau anume însărcinați cu această slujbă, strigă: «Cu piciorul drept înainte!»

Ne emoționară întrucâtva, ca nu cumva vreunul din noi să treacă pragul împotriva celor orânduite.

Pe când, așadar, înaintam toți cu piciorul drept, un sclav despuiat de veșminte se aruncă la picioarele noastre și începui să ne roage să-l scăpăm de pedeapsă.

Nu eră mare greșeala pentru care eră amenințat: i-se furaseră la baie veșmintele casierului, prețuind abiă zece sesterții. Ne întoarserăm atunci cu piciorul drept înapoi și rugarăm pe casier care număra bani de aur în atrium, să ierte pe sclav de pedeapsă. Acesta ridicând capul cu mândrie: «Nu mă costă atât de mult pierderea, cât neglijența acestui sclav netrebnic», zise. Mi-a pierdut veșmintele destinate ospățului, dăruite la ziua nașterii mele de un client. Erău de adevărată purpură de Tyr,

dar dejă fuseseră spălate odată. Ce-are aface însă? Iacă, vi-l dăruesc!» Pe când, îndatorați de o binefacere așa de mare, intram în sala de mâncare, ne întâmpină acelaș sclav pentru care ne rugasem, și mulțumindu-ne pentru bunătate, ne copleși, spre uimirea noastră, cu sărutări.

«La urma urmei, ne zise, veți află pe dată cui ați făcut această bunătate. Vinul stăpânului va fi mulțumirea paharnicului!»

XXXI. Insfârșit ne așezarăm la masă și sclavi din Alexandria ne turnară pe mâini apă răcită cu zăpadă și în urmăle veniră alții pentru îngrijirea picioarelor, curățindu-ne unghiile cu mare iscusință. Ei nu făceau în tăcere o atât de supărătoare slujbă, ci mai și cântau. Voui să mă conving dacă toți sclavii știu să cânte și cerui de băut. Unul din ei, gata numaidecât, îmi răspunse printr'un cântec cu glas ascuțit, și fiecare la rugămintea de-a ne servi cu ceva, ne răspundeà la fel. Te-ai fi crezut la reprezentația unei pantomime însoțite de cor, nu în sala de mâncare a unui particular. Se aduse și o gustare foarte fină și toți se așezară la masă, afară de Trimalchio, căruia, după un nou obicei, i-se păstră întâiul loc. Pe masa de gustare eră așezat un măgar de bronz corintic, cu doi desagi, dintre care unul aveà măslina verzi, iar celălalt negre. Deasupra măgarului erau puse două farfurii pe marginile cărora eră săpat numele lui Trimalchio și greutatea argintului. Podulețe mici lipite prin fier topit purtau pe ele un fel de căței pământului fripți și presărați pe deasupra cu miere și cu mac. Pe un mic grătar de argint erau puși cârnați fierbinți, iar dedesuptul grătarului prune de Siria și semințe de rodie.

XXXII. Cu astfel de lucruri fine ne îndeletniceam noi, când iată că fu adus și Trimalchio în sunetele muzicii și cum șta așezat între perne foarte mici, ne făcù să rădem fără voie. Capu-i ras ieșîa dintr'o mantă stacojie și împrejurul gâtului, îngreunat dejă de un alt veșmânt, îi mai pusese ră o batistă cu margini roșii din care atârnavu ciucuri de o parte și de alta. În degetul cel mic aveà un inel mare aurit, la încheietura degetului următor aveà un inel mai mic, care, după cum mi s'a

părut, eră cu totul de aur, cu stele de fier lipite pe el. Nemulțumit cu arătarea atâtor bogății, își mai desgoli și brațul drept împodobit cu o brățară de aur, de care era legat un cerc de fildeș cu o lamă strălucitoare.

XXXIII. După ce-și curăți dinții cu o scobitoare de argint: «N'aveam, ne zise, nici o plăcere de-a veni să mănânc, dar ca să nu vă întârzii mai îndelungă vreme prin lipsa mea, am renunțat la distracție. Imi veți îngădui, totuș, să-mi sfârșesc jocul!» După el veniă un sclav cu o tablă de joc din lemn de terebint, cu zaruri de cristal. Mai observai un lucru foarte fin: în locul pietrelor albe și negre, erau monede de aur și de argint. Pe când Trimalchio n' o mai sfârșiă cu glumele-i ordinare la joc, ni-se aduse, în timpul când ne aflam încă la gustare, o tavă cu un coș, în care eră o găină de lemn cu aripile întinse ca la clocit. Imediat în urmă veneau doi sclavi cari, pe când o muzică isbucnise sgomotos, căutau prin paie și împărțeau la oaspeți ouăle de păun pe care le găseau. Trimalchio își întoarse privirea spre această scenă și zise: «Prietenilor, am poruncit să se puie sub găină ouă de păun. Mă tem însă, să nu fie cumva clocite. Să încercăm totuș, de se mai pot sorbi». Ni-se dădură lingurițe, ce cântăreau aproape o jumătate de kilogram și sparserăm cu ele ouăle făcute din cocă groasă de făină. Eră cât pe-acî să lepăd partea mea, căci mi-se părea că se schimbase în pui. Auzind însă în urmă pe un oaspete mai vechiu zicând, că aci trebuie să fie ceva bun, pipăii cu mâna ghioacea și dădui peste o becață îngrășată cu smochine și înconjurată cu gălbenuș piperat.

XXXIV. Trimalchio, după ce-și întrerupse jocul, ceru să fie servit din acestea. Apoi, cu vocea tare, ne îngădui să ne servim a doua oară din vinul de miere, când, fără de veste, la un semn al orchestrei, tava cu gustările fu ridicată iute de un cor de cântăreți. În mijlocul sgomotului, se întâmplă ca o farfurie să cadă. Un sclav o ridică iute de jos. Trimalchio porunci ca sclavul să fie palmuit și farfuria din nou aruncată. Veni apoi un sclav ce eră însărcinat cu mobilierul și mătură argintăria, odată cu celelalte gunoaie. Imediat apoi, intrară

doi sclavi etiopieni cu părul buclat, având niște burdufuri mici, de acelea cu care se stropește nisipul în amfiteatre.

Ei ne turnară din ele vin pe mâini, fiindcă apă nu ne dădea nimeni, aducând laude stăpânului pentru aceste lucruri rafinate: «Lui Mars, ne zise el, îi place împărțeala dreaptă. Astfel am poruncit să i-se dea fiecăruia masa sa. In curând, sclavii cei puturoși ne vor pricinui puțină căldură prin mulțimea lor». Indată după aceea, ni-se aduseră ulcioare de sticlă astupate cu ghips. Pe găturile lor erau lipite etichete cu această inscripție: «Vin de Falern, de o sută de ani». Pe când citeam inscripțiile, Trimalchio bătù din palme, zicând: «vai, mai mult decât bietul om trăiește vinul! Haide atunci să ne înveselim. Vinule vieața și vă dau vin cu adevărat din timpul lui Opimius. Ieri n'am dat așa de bun, deși la ospăț erau invitați oameni mult mai cum se cade decât voi!» Pe când noi beam și admiram cu deamănuntul toate aceste bunătăți, un sclav aduse un schelet de argint așa de bine făcut, încât articulațiile și vertebrele lui prin mlădiere se puteau suci în orice parte. După ce-l lăsă să cadă de mai multe ori pe masă, așa încât încheieturile-i mobile făcură mai multe figuri, Trimalchio zise:

«Vai sărmanii omuleți
Un nimic suntem noi, bieți!
Oase fi-vom de-om muri
Pe trai deci, cât vreme-o fi!»

XXXV. După ce toți îi lăudarăm versurile, ni-se aduse un fel de mâncare ce nu fù așa de însemnat pe cât ne eră așteptarea. Prin noutatea lui, însă, făcù să se întoarcă spre el privirile tuturilor. Pe o tavă rotundă, erau așezate în formă de cerc cele douăsprezece semne ale zodiacului, pe care, cel ce aranjase acestea, pusese felul de mâncare potrivit și propriu fiecărui semn: pe cel al berbecelui eră pusă mazăre cornoasă, pe cel al taurului, o bucată de carne de bou, pe cel al gemenilor, fudulii și rinichi, pe cel al racului o coroană, pe cel al leului o smochină de Africa, pe cel al fecioarei ugerul unei scoafe tinere, pe cel al cumpenei un adevărat cântar: pe unul din

talere se află o turtă cu brânză, iar pe celălalt o plăcintă, pe cel al scorpionului un peștișor de Mare, pe cel al săgetătorului un ochiu respectabil, privind fix, pe cel al capricornului un rac de Mare, pe cel al vărsătorului o găscă, pe cel al peștilor doi somni marini. La mijloc eră o brazdă cu iarbă verde pe care se află un fagure de miere. Un sclav egiptean dădù ocol mesei cu un cuptor de argint plin cu pâine.

Cu o voce îngrozitoare se căzni să ne cânte o arie din «Vânzătorul de laptele lupului». Pe când noi, fără chef, ne apropiam de niște bucate așa de proaste: «Vă propui, ne zise Trimalchio, să ne ospătăm. Iată începutul ospățului».

XXXVI. Spunând acestea, patru servitori intrară dansând la sunetul muzicii și ridicară partea de deasupra a tăvii cu mâncări. După ce făcură aceasta, văzurăm dedesupt pasări îngrășate, uger de scroafă și la mijloc un iepure împodobit cu pene, de părea un Pegas. La colțuri observarăm patru figuri ale lui Marsyas, din ale căror burdufuri curgea un sos picant peste niște pești care par'că înotau într'un canal. Toți, începând cu sclavii, băturăm din palme și ne aruncarăm râzând asupra acestor lucruri alese. Trimalchio, tot așa de înveselit de acest truc: «Taie!» zise. Indată înaintă cel ce tăia carnea și tăie bucățile cu astfel de gesturi, mergând după tactul muzicii, încât ai fi crezut că-i unul dela alergările de care, luptându-se la întrecere în sunetele unei orgi mânată cu apă. Trimalchio îl îmboldiă mereu, șoptindu-i «Taie, taie!» Eu, bănuind că sub acest cuvânt așa de des repetat, se ascunde vreo glumă, nu mă sfiii de a întrebă pe cel ce ședea lângă mine, ce însemnează aceasta? Iar el, care văzuse mai des astfel de priveliști, îmi spuse: «Vezi, acela care taie bucățile se numește «Taie». Așa că, ori de câte ori pronunță cuvântul «Taie», cu aceeaș vorbă îl și chiamă și-i și poruncește».

XXXVII. Nemaiputând mânca mai mult, mă întorsei spre tovarășu-mi de masă, ca să aflu cât mai multe, începând a sondă și a cercetă cine era femeia aceea care alergă când încoace când încolo? «E soția lui Trimalchio, îmi răspunse el,

și se numește Fortunata, o femeie care măsoară banii cu banița. Și ce fusese ea acum câțeva vreme? Să mă ierte Dumnezeu, dar nu i-ai fi luat o bucată de pâine din mână. Acum, nu știu cum și nu știu de ce, s'a înălțat la cer și-i mâna dreaptă a lui Trimalchio. Intr'un cuvânt, dacă ea i-ar spune în plină după amiază, că e noapte, el ar crede-o. El singur nu mai știe cât are, atât e de bogat. Lupoanca aceasta vede însă toate, chiar acolo unde n'ai crede. Ea nu bea, e cumpătată, știe să dea sfaturi bune, are în schimb o gură rea, e o gaiță ce-ți cântă la căpătâiu. Pe cine-l iubește, îl iubește cu adevărat, pe cine nu, nu. Trimalchio are pământuri atât de întinse, cât le pot străbate ulii în sbor, și bani, berechet. În odăița portarului lui e mai multă argintărie decât toată averea vreunui particular. Dar ce mai sclavi are! Bre, bre!... Cred, zău, că nici a zecea parte din ei nu-și cunosc stăpânul. Intr'un cuvânt, el e în stare să-ți vâre într'o gaură de șarpe pe oricare dintre tinerii noștri prostănaci.

XXXVIII. Să nu crezi că el cumpără ceva. Toate se produc la el acasă; lâna, portocalele verzi, piperul, chiar și lapte de găină de-ai căută, ai să găsești. Lâna ce se produce la el, nepărăndu-i-se bună, a pus să se cumpere berbeci din Tareut și i-a băgat în turmă spre a-i îmbunătăți rassa. Ca să aibă acasă miere de Attica, porunci să i-se aducă albine dela Atena și în curând albinele de-acî vor fi îmbunătățite prin ajutorul albinelor grecești. Iată, chiar zilele astea a scris ca să i-se trimită din India, semințe de ciuperci. N'are nici un catâr, care să nu fie născut dintr'un măgar sălbatic. Vezi aceste perne nenumărate? Umplutura fiecăreia e sau din purpură, sau din lână stacojie. Are tot ce-i dorește inima!... Să te păzești de-a nu băgă în seamă pe ceilalți libertți, tovarăși ai lui! Sunt foarte groși la pungă. Vezi pe acela care stă în ultimul loc? Are azi o avere de 800.000 de sesterții. Din nimic a făcut-o. Mai acum câțeva vreme cără lemne cu spinarea. Dar, după cum se spune, eu nu știu decât din auzite, furând tichia unui diavol, a dat peste o comoară. Nu pizmuesc pe nimeni, dacă vreun zeu i-a dat ceva. E îngâmfat însă și huzurește în bine. Așa, de exemplu,

acum de curând, a pus pe o casă următoarea tăbliță: «Gaius Pompeius Diogenes dă cu chirie dela 1 Iulie camera-i dela mansardă, căci el și-a cumpărat o casă». Și acela care stă în locul ocupat de liberti, ce bine a mai dus-o! Nu-i doresc nici un rău! A avut odată milionul său de sesterti, dar eră cât pe-acî să dea faliment. Nici părul din cap nu e al lui, cred. Nu-i însă vina sa, căci nu se găsește om mai bun ca el. Libertii cei criminali sunt de vină, ei cari i-au pus mâna pe tot. Să știi însă, când sunt mai mulți tovarăși pe o oală, ea fierbe prost și de 'ndată ce lucrurile nu mai merg bine, amicii au și spălat puțina. Și ce cinstită afacere a învățit el, de-l vezi așa? A fost antreprenor de pompe funebre. De obicei prânziă ca un rege: porci mistreți fripți în pielea lor păroasă, tot felul de preparații de cofetărie, pasări, bucătari, cofetari!... Sub masa lui se vărsă mai mult vin decât ar fi avut cineva în pivniță. Eră ceva din basme, nu un om. Incepând să-i meargă rău și de teamă ca nu cumva creditorii să-l creadă falit, își scoase lucrurile la mezat cu următorul anunț: «Gaius Iulius Proculus își vinde lucrurile ce-i sunt de prisos».

XXXIX. Aceste povestiri așa de plăcute ni le întrerupse Trimalchio, căci felul de mâncare și fusesse ridicat dela masă și oaspeții înveseliți de vin începuseră o conversație generală. Rezemat într'un cot, el ne zise: «Acestui vin voi singuri să-i dați un gust bun. Peștii trebuie să înnoate. Dar n'aveți să credeți că am să mă mulțumesc cu cina pe care ați văzut-o pe tava cu mâncări? Așa cunoașteți voi pe Ulise? Cum, adică, nu se cade ca să facem puțină filologie chiar în timpul mesei? Să dea Dumnezeu odihnă oaselor răposatului meu stăpân, care a voit ca să fiu și eu om în rândul oamenilor!... Nimic nou nu mi-se mai poate aduce: felul acesta de mâncare a dovedit-o. Cerul acela, în care locuiesc cei doisprezece zei, se schimbă în tot atâtea figuri și se preface mai întâiu în berbec. Cine se naște sub acest semn, va aveă multe vite, multă lână. In afară de acestea, va fi tare de cap, va aveă o frunte nerușinată și un corn ascuțit. Cei mai mulți cari se vor naște sub acest semn,

vor fi oameni învățați și iubitori de șicane». Noi laudând finețea astrologului, el urmă: «Apoi tot cerul se preface în taur mic. Atunci se nasc toți încăpățânații, văcarii și toți ce se nutresc prin ei înșiși. In semnul gemenilor se nasc cei ce trag câte doi la ham și boii și cei ce au ceea ce le lipsește eunucilor, și cei ce-o întorc când pe-o foaie, când pe alta. In semnul racului, m'am născut eu. Deaceea mă reazem pe multe picioare și am multe averi pe Mare și pe uscat, fiindcă racul se potrivește și cu una și cu alta. Deaceea n'am mai pus de mult nimic pe el, pentru a nu-mi forța steaua nașterii.

In semnul leului se nasc mâncăcioșii și ce-i ce-s obișnuți să poruncească. In cel al fecioarei muierile, sclavii fugari și cei ce stau în cătușe. In al cumpenei măcelarii, negustorii de parfumuri și toți cei ce învârtesc vreun negoț. In al scorpiunului, otrăvitorii și ucigașii. In al săgetătorului, cei ce se uită chiorăș, privind cu un ochiu la faină și cu altul la slănină. In al capricornului, nevoiașii, căroră din pricina atător griji, le cresc coarne. In al vârsătorului birțașii și capetele de bostan. In al peștilor, bucătarii și retorii.

Așa se învârtește cercul lumii, întocmai ca o moară și totdeauna isvodind ceva rău, fie că ne naștem, fie că pierim. Brazda de iarbă ce vedeți la mijloc, și fagurele de miere ce-i deasupra ei, înseamnă că eu toate le fac cu socoteală. Mama noastră, pământul, stă la mijloc rotund ca și un ou și are în el toate bună-tățile întocmai ca un fagure de miere».

XL. Bravo, strigarăm într'un glas cu toții și, ridicând mâinile până'n tavan, jurarăm că nici Hipparchus, nici Aratus nu erau de comparat cu el. In timpul acesta, veniră câțiva servitori și întinseră niște covoare pe paturile noastre. Pe acestea erau zugrăvite plase, vânători cu lănci și toate uneltele de vânătoare. Nu știam ce să mai credem, când un strigăt mare izbucni afară și niște dulăi de Laconia începură a da fuga împrejurul mesei. In urma acestora își făcù apariția o tavă pe care eră așezat un porc mistreț de mărimea 'ntâiu, cu o tichie de libert pe cap, iar de colți erau acățate, de o parte și de alta,

două coșulețe din ramuri de palmier, unul plin cu curmale uscate, celălalt cu de celē proaspete. Niște purcei făcuți din cocă de prăjituri, erau așezați de jur-împrejur ca și cum ar fi supt, arătând prin aceasta că animalul fusese o scroafă. Ei fură împărțiți ca dar oaspeților.

Pentru tăierea mistrețului nu se mai ivi acel «Taie» care îmbucătățise pasările, ci un uriaș bărbos cu picioarele înfășurate în niște cârpe, având pe umeri o mântăluță colțurată de vânătoare. Scoțând un cuțit de vânătoare, străpunse cu putere mistrețul și din tăietură sburară sturzi. Păsărari cu trestii înmuiate în clei stăteau gata și-i prinseră numaidecât pe când sburau împrejurul sălii. După ce Trimalchio împărți câte unul fiecăruia dintre noi, zise: «Să vedeți acum ce fel de ghindă a mâncat acest porc sălbatic!» Indată sclavii se apropiară de coșulețele ce erau acățate de dinții mistrețului și împărțiră curmalele cele proaspete ca și pe cele uscate, după numărul oaspeților.

XLI. În vremea aceasta, stând la locul meu neturburat, începui să mă gândesc în toate chipurile de ce mistrețul purtă tichia unui cetățean liber pe cap? După ce sfârșisem toate ipotezele, îmi luai inima în dinți și întrebai de ceeace mă chinuia, pe acel ce-mi dase lămuriri mai 'nainte. Iar el îmi răspunse: «Asta ți-ar putea-o spune și sclavul tău, căci nu-i o enigmă ci-eva foarte simplu.

Ieri, când acest mistreț era hotărît ca fel principal la masă, oaspeții au renunțat la el, așa că azi se reîntoarce la ospăț ca un sclav liberat». Îmi blestamai prostia și nu mai întrebai nimic, de teamă să nu par că n'am mâncat niciodată cu oameni mai de soiu. Pe când vorbeam, un sclav frumos, încununat cu viță și iederă, care făcea când pe Bachus exaltat, când pe cel beat, când pe cel cufundat în vise, oferî de jur-împrejur struguri dintr'un coșuleț, recitând, cu glas foarte ascuțit, poeme de-ale stăpânului său. Trimalchio, întorcându-se la auzul acestui glas: «Dionysos, îi zise, să fii liber!» Sclavul luă tichia de pe capul mistrețului și o puse pe al său. Atunci, Trimalchio spuse din nou: «N'o să mai tăgăduiți că am un tată «liber». Aducând

laudă vorbeii stăpânului, copleșirăm cu sărutări pe sclavul care umblă împrejuru-ne. După acest fel de mâncare, Trimalchio se sculă pentru a se duce la oala de noapte. În lipsa tiranului, căpătându-ne libertatea, începurăm a intra în vorbă cu oaspeții. Damas, cel dintâiu, după ce ceruse să fie servit cu mai multe pahare mari: «Ziua, zise el, nu-i nimic. N'apuci să te învârtești bine și se face noapte. Deaceea nimic nu-i mai bine decât de-a te duce din pat, drept la masă. Și mi-a fost, binișor, frig. Deabià m'a încălzit baia. O băutură caldă e ca o haină călduroasă. Am turnat cam mult pe gât și acuma sunt cu totul prostit. Vinul mi s'a suit la cap».

XLII. Atunci începù să vorbească Seleucus: «Eu, zise, nu mă îmbăiez în fiecare zi, căci o băiță e ca cel ce bate la puiă: apa are dinți, și în fiecare zi ne ia câte ceva din vieață. De îndată însă ce am băut o ulcică cu vin de miere, habar nu mai am de frig. Dealtminteri, nici nu m'am putut îmbăia, căci am fost la o înmormântare. Drăguțul de Chrysanthes, atât de bun, și-a dat duhul!... Chiar acum de curând m'a chemat și mi-se pare că-mi vorbește și acum. Vai, vai, suntem purtați încoace și încolo ca niște bășici. Nu prețuim nici cât o muscă! Și totuș muștele au o oarecare putere: noi nu prețuim nici cât bășicile de apă. Și ce-ar fi el azi dacă nu s'ar fi abținut dela mâncare?

Cinci zile dearândul n'a pus o picătură de apă în gură, n'a mâncat o fărămitură de pâine. Și totuș s'a dus pe copcă. Doctorii l'au dat gata, sau, mai bine zis, soarta lui cea rea. Căci un doctor nu-i altceva decât o mângâiere sufletească. Cu toate astea a avut o înmormântare frumoasă, pe un pat de paradă cu stofe fine. L'au jelit cum se cuvine. Liberase câțiva sclavi. Numai femeia lui nu l'a plâns îndeajuns. Și ce-ar fi fost dacă el nu s'ar fi purtat atât de bine cu ea? Dar femeile sunt neam de uli hrăpareți! Nu trebuie să faci bine nici uneia dintre ele: e ca și cum binele l'ai aruncă în puț! Dar o iubire veche e ca buba cea rea!»

XLIII. Devenind plecticos, Phileros strigă: «Să ne gândim

la cei vii! El a avut ceea ce a meritat: cinstit a trăit, cinstit a murit!... De ce are să se plângă? Dela o pară a început să-și facă averea și ar fi fost gata să scoată chiar din scârână un sfert de ban, cu dinții! Și așa a crescut, a tot crescut, ca un fagure de miere. Cred că a lăsat vreo sută de mii de sesterții, toți în bani sunători. Dealtminteri, voiu spune adevărul ca unul care a mâncat limbă de câine: eră rău de gură, certăreț, zavistia întrupată, nu om. Fratele lui a fost un om de treabă, un prieten pentru prieteni, un om care ospătă bine. La început îi cântase cucul în dos, dar primul cules al viilor îl îndreptă din nou, căci vându vinul cu cât voi. Ceea ce-l ridică însă deabinelea, fu o moștenire, din care șterpeli mai mult decât i-se lăsase prin testament. Și acel butuc de om fiind mâniat pe fratele său, lăsă moștenirea-i unuia din lumea largă. Cine se îndepărtează de ai săi, fuge de toți. A avut niște servitori în care s'a încrezut ca în niște oracole, și aceștia l'au dus la pierzanie. Niciodată nu va săvârși ceva bun acel care se încrede prea repede, mai ales în negustorie. Totuș rămâne adevărat faptul că a dus-o bine cât a trăit. Nu-i pentru cine se pregătește, ci pentru cine se nemerește. Eră cu adevărat un copil al Norocului: în mâna lui plumbul se schimbă în aur. E ușor când toate-ți merg ca după poruncă. Și câți ani crezi că a dus în spate? Mai mult de șaptezeci. Dar a fost tare ca cornul și și-a suportat bine vârsta, căci eră negru la păr ca un corb. Pe omul ăsta l'am cunoscut din veacul veacurilor, și de-atunci eră un muieratic. N'ai fi putut din pricina aceasta nici un câine să-i lași în casă. Ba mai eră și iubitor de copii! Eră iscusit în toate. Dar n'am nimic de spus împotriva-i, doar atât a luat cu el în mormânt: astfel de plăceri!»

XLIV. Acestea le povesti Phileros. Ganymedes începù altele: «Spuneți lucruri care nu se petrec nici în cer, nici pe pământ, și în vremea asta nu-i nimeni îngrijat de foametea care mușcă din noi. Pe Dumnezeuul meu, azi n'am putut găsi o bucatură de pâine. Și seceta ține mereu. De un an tot flămânzim. Să-i ia naiba pe edilii care-și fac trebile cu brutarii: «Ai grijă de

mine și voiu aveà și eu de tine!» Iar poporul de jos, suferă, căci pentru cei sături e totdeauna Crăciun. O, dacă am aveà încă pe paraleii aceia pe cari i-am găsit aci, la venirea mea din Asia!.. Atunci erà de trăit! Dacă făina ar fi fost proastă, mi-ți luau la palme pe caricaturile astea de vedeau pe dracu unde șade. Mi-aduc aminte de unul Safinius: locuia pe atunci lângă arcu cel vechiu și eu eram încă copil. Erà un pipăruș, nu un om: pe unde mergeà, pârjolià pământul. Dar erà drept, demn de încredere, bun cu prietenii, de-ai fi putut jucà, fără teamă, cu el, pe întunec jocul morei. În sfatul orășenesc, cum ți-i mai pisà pe fiecare în parte!... Nu vorbià dupà tipic, ci deadreptul. Când își făceà apariția în for, glasul lui izbucnià ca o trâmbiță. Și niciodatà n'asudà, nici nu scupà. Aveà, cred, ceva în el din felul de vorbire asiatic. Și ce blând răspundeà la salut, zicând fiecăruia pe nume, ca oricare dintre noi. Pe vremea aceea grâu se da pe nimic: pâinea ce-ai fi cumpărat-o cu un as, n'ar fi putut s'o mănânce doi oameni. Acum ea nu-i mare nici ca un ochiu de bou. Vai, vai, din ce în ce mai rău! Orașul nostru dă îndărăt ca coada unui vițel. Dacă avem un edil ce nu prețuește nici cât trei smochine și care preferă mai bine să vâre un as la buzunar, decât ca noi să putem trăi! Așà că stă bucuros acasă și primește mai mulți bani, decât i-a rămas cuiva avere. Știu pe unul care i-a dat o mie de dinari de aur,

De-am fi noi oameni tari de colț, nu i-ar merge așà de bine. Acum, orășenii noștri sunt lei acasă la ei, iar când ies afară devin vulpi. În cecece mă privește pe mine, mi-am mâncat tot ce am avut și dacă scumpetea aceasta a grâului mai ține încă, o să-mi vând și căsuțele. Ce o să fie în viitor, dacă nici zeii, nici oamenii n'au milă de acest oraș? Așà să am eu parte de copiii mei, dacă aceasta nu ne vine dela zei! Nimeni nu mai crede în Providență, nimeni nù mai ajunează, nimeni nu se mai teme de Jupiter. Toți își socotesc acum cecece au, fără a mai privi în lături.

Altădată, în timp de secetă, femeile mergeau în haine lungi și desculțe pe munte: cu părul despletit și cu cugetul curat se

rugau lui Jupiter să dea ploaie. Numai de cât începea să plouă cu găleata: atunci sau niciodată și toate se reîntorceau ude ca niște șoareci. De aceea zeii stau acum cu urechile astupate, fiindcă nu mai suntem pioși. Ogoarele zac pustiite».

XLV. «Te rog, zise Echion, un negustor de preșuri, să vorbești mai bine. Când așa, când așa e vieața, a zis țăranul care-și pierduse porcul cel bălțat. Azi ca și mâine, și vieața merge înainte.

În adevăr, nu s'ar putea spune că-i un oraș mai fericit ca acesta, dacă ar avea oameni mai cum se cade. Dar nu-i numai orașul nostru care suferă pe aceste vremuri. Nu trebuie să fim năzuroși, peste tot e cerul la fel de aproape. Tu, dacă ai fi în altă parte, ai spune că pe aici se plimbă porcii fripți gata.

În curând vom avea o strașnică luptă de gladiatori, timp de trei zile, cât vor ține sărbătorile. Ea va fi dată nu de o bandă de sclavi luată cu antrepriză, ci de foarte mulți liberi. Și Titus al nostru e mărinimos, e un spirit înflăcărat, e sau totul, sau nimic, dar e ceva, în tot cazul. Eu sunt omul lui de casă, el nimic nu face pe jumătate.

Ni-se va da un fier bine călit: nimeni nu va fugi din arenă și măcelul se va da chiar în mijlocul ei, pentru ca tot amfiteatrul să vadă. Și are și de unde: a moștenit treizeci de milioane de sesterții în urma morții tatălui său. Că va cheltui din ei 400.000, n'o să se resimtă: averea lui și numele-i va fi pomenit pe veci. Are deja câțiva moșici dela țară, o femeie care se luptă din car și pe casierul lui Glyco, care a fost prins pe când își desfătă stăpâna. Ai să vezi atunci ce mai ceartă va fi între bărbații geloși și amanți. Glyco însă, un om de nimic, și-a trimis casierul să lupte cu fiarele. Adică s'a expus pe el însuș. Căci ce strică un sclav care a trebuit să facă cecece i s'a poruncit? Mai bine ar fi meritat acea femeie ordinară, să fie luată 'n coarne de taur. Se bate șeaua ca să priceapă iapa. Cum putea Glyco să creadă că o poamă ca fata lui Hermogenes îl va duce la bun sfârșit? Acest Hermogenes ar fi fost în stare să taie ghiarele unui uliu din sbor, și vipera nu naște țipari.

Glyco s'a pedepsit pe el însuș și cât va trăi va purtă pecetea rușinei, pe care numai moartea i-o va șterge. Dar fiecare își ispășește greșelile. Am mirosit acum că Mammaea ne va da un ospăț și câte doi dinari mie și oamenilor mei. Dacă face aceasta, îl va despuiă pe Norbanus de orice favoare. Trebuie să știți că-l va întrece cu mult atunci. În adevăr, ce bine ne-a făcut acela? Ne-a dat lupta unor gladiatori ce nu plăteau un ban, scoși din uz și pe care i-ai fi dat jos cu suflarea. Am văzut eu luptători cu fiarele, mai buni. Luptătorii călări, destinați să fie uciși, erau ca aceia ce împodobesc lămpile, și i-ai fi luat drept niște cocoși: unul eră ca un măgar șoldit, altul își târă piciorul, iar cel de-al treilea, care trebuia să înlocuească pe cel căzut, eră și el aproape mort cu tendoanele tăiate. Numai unul a mai fost ceva de el: un luptător trac, care s'a luptat după regulile școalei. Intr'un cuvânt, toți fură tăiați la urmă și din public se strigă mereu «Dați-le!» Niște poltroni cu adevărat!... Și-mi spunea el: «Dar ți-am dat o luptă de gladiatori». «Și eu te-am aplaudat la rându-mi. Socoate acum și vei vedea că ți-am dat mai mult decât am primit. O mână spală pe alta!»

XLVI. Tu ai părea că stai să-mi zici, Agamemnon: «Dar ce tot pâlăvrește plicticosul ăsta? Fiindcă tu, care poți să vorbești, nu vorbești. Tu nu ești de teapa noastră și deaceea îți bați joc de vorbele noastre, ale unor oameni de jos. Știm noi că din pricina multei învățături, ți-ai cam ieșit din fire. Ce-are aface? O să te rog într'o zi să vii la mine la țară și să vezi căsuțele noastre. Vom găsi și ceva de mâncat: pui, ouă, va fi frumos, deși anul ăsta timpul le-a făcut să crească toate ponciș. Vom găsi noi totuș cu ce să ne săturăm. Pe micuțul meu îl cresc de pe acum ca pe viitoru-ți școlar. Dejà poate să-ți spună cele patru subîmpărțiri ale asului. De va trăi, vei avea un mic servitor lângă tine. Căci ori de câte ori are timp liber, nu-și mai ridică capul dela tablă. Are inteligență, e de soiul bun, deși are o aplicare bolnăvicioasă pentru pasări. Până acumă i-am gătit trei sticleți, spunându-i că i-a mâncat nevăstuica. Dar el și-a găsit alte prostii și pictează cu foarte mare plăcere. A început-o

cu limba grecoteilor și-l atrage și latineasca, deși profesorul lui e pedant și nu stă locului, ci vine doar de-i dă ceva de scris, dar de lucrat nu voește să lucreze. Mai e încă unul, care deși nu-i învățat, e mult doritor de învățătură. Acesta îl învață mai mult decât știe el, vine de obicei acasă sărbătoarea și orice-i dai, îl mulțumește. Acum am cumpărat pentru băiat câteva cărți cu titlurile roșii, fiindcă voesc ca el să guste ceva din știința dreptului pentru trebuințele casei. Cu acest lucru își poate câștiga pâinea, căci de literatură e îmbâcsit destul. Dacă se codește, am hotărît atunci să-l învăț un meșteșug, fie bărbieritul, fie meseria de pristav public, fie pe cea de avocat. Aceasta nici moartea nu i-o poate lua. Deaceea îi strig toată ziua: «Primigenius, crede-mă că ceea ce înveți, pentru tine înveți! Vezi pe avocatul Phileros? Dacă n'ar fi învățat, n'ar mai putea gonî, azi, foamea dela gură. Nu de mult ducea în spate saci de vânzare și acum ține piept chiar lui Norbanus. Învățătura-i comoară și ceea ce ai învățat nu pierie niciodată».

XLVII. Convorbiri de acestea se vânturau, când se ivi Trimalchio și, după ce-și șterse fruntea și se spală pe mâini cu apă parfumată «Iertați-mă, prietenilor, ne zise, după o foarte scurtă pauză. Fiindcă stomacul de câteva zile nu mai îmi merge bine, și doctorii nu mai știu ce să facă, m'am ajutat eu cu coaje de rodie și rășină amestecate în oțet. Așa că, trag nădejde că-și va redobândi vechea obișnuință. Dealtfel gemea ca și cum ar fi mugit un taur. Dacă vreunul din voi vrea prin urmare să se ușureze și el, să o facă fără să se sfiască. Nimeni dintre noi nu s'a născut încuiat. Nu-i chin mai mare, socot eu, decât acela de-a te abține. E singurul lucru dela care nici Jupiter nu te poate oprî. Tu râzi, Fortunato, tu care de obicei îmi strici somnul în timpul nopții? Chiar în sala de mâncare nu opresc pe nimeni de a se ușură. Și doctorii sunt împotriva abținerii. Dacă vă împinge vreo nevoie mai mare, găsiți afară toate pregătite: apă, oală de noapte și celelalte mărunțisuri. Aburii din stomac, credeți-mă, se urcă la creier și produc fierbere în tot corpul. Știu pe mulți cari au pierit așa, fiindcă n'au

voit să urmeze glasul firii». Ii mulțumirăm pentru mărinimia și indulgența lui, sorbind des din pahare pentru a ne înnăbuși râsul. Nu știam însă că nu atinsesem încă culmea atâtor lucruri rafinate. În sunetul muzicii se curățî masa și se iviră în sală trei porci albi cu căpestre și cu clopoței. Dintre aceștia, unul, ne spune sclavul ce-i anunță, avea doi ani, altul trei, iar cel d'al treilea șase ani. Eu credeam că intraseră niște clowni și că porcii, după cum se obișnuiește la circurile mici, vor face câteva figuri de acrobație. «Pe care din ei voiți ca să-l gătească îndată, pentru cină? Un cocoș, o mâncare de carne tocată sau fleacuri de-astea, pot găti și țărani. Bucătarii mei sunt obișnuți să gătească în căldările lor chiar viței întregi». Poruncind numaidecât să se cheme bucătarul, fără să mai aștepte alegerea noastră, ordonă să taie pe cel mai în vârstă și apoi cu glas tare adăugă: «Din ce despărțământ ești?» Și el răspunzându-i că-i din al patruzecilea: «Te-am cumpărat sau te-ai născut în casă?» îl întrebă. «Nici una, nici alta», răspunse bucătarul. — «Ți-am fost lăsat prin testament de către Pansa». — «Vezi de poartă de grijă» îi zise «să-ți îndeplinești bine însărcinarea, căci altfel voi porunci să te vâre în despărțământul curierilor».

XLVIII. Pe bucătar, căruia i-se reaminti astfel puterea stăpânului, îl conduse în bucătărie, animalul ce trebuia gătit. Trimalchio își întoarse către noi privirea-i blândă, zicând: «dacă nu vă place vinul, îl voi schimba, căci voi se cade să-l prețuiți».

Mulțumită binefacerii zeilor, eu nu cumpăr nimic, ci tot ce-i gustos acum se produce în apropiere, la mine la moșie, pe care însă nici n'o cunosc. Se spune că s'ar mărgini cu Terracina și cu Tarentul. Acum vreau să mai adaug la pământurile mele și Sicilia, ca atunci când mi-ar plăcea să mă duc în Africa, să pot călători prin propriul meu ținut. Dar, ia spune-mi, Agamemnon, despre ce subiect ai vorbit azi în școală? Căci cu toate că n'am pledat nici un proces, totuș m'am cultivat pentru trebuințele casei. Și ca să nu crezi că disprețuesc învățătura, iată am două biblioteci: una grecească și alta latinească. Spu-

ne-mi, te rog, subiectul discursului tău». Și Agamemnon începând: «Un sărac și un bogat erau dușmani». «Ce-i un sărac?» îl întrerupse Trimalchio. «Foarte de spirit!» zise Agamemnon și nu știu ce chestiune de drept desvoltă mai departe. Numai-decât Trimalchio luând cuvântul: «Dacă aceasta s'a întâmplat, zise, nu mai e nimic de discutat asupra-i, dacă nu s'a întâmplat, nu 'nseamnă nimic». Acestea și altele, aprobându-i-le noi cu entuziasm: «Te rog, scumpul meu Agamemnon, îi zise, cunoști cele douăsprezece munci ale lui Hercules, sau povestea lui Ulise cum i-a smuls ciclopului degetul cu un clește? Ca copil ceteam, de obicei, de-acestea, în Omer. Chiar și pe Sybilla dela Cumae am văzut-o cu ochii mei spânzurând într'o sticlă și pe când copiii îi ziceau «Sybilla, ce vrei tu?» ea răspunde: «Vreau să mor».

XLIX. Încă nu-și sfârșise de înșirat toate prostiile, când o tavă, pe care se află un porc, enorm ocupă toată masa. Admirând repeziciunea cu care fusese gătit, jurarăm că nici chiar un cocoș n'ar fi putut fi preparat așa de iute, cu atât mai iute cu cât porcul domestic ni-se pareă mult mai mare, decât fusese înainte cel mistreț. Pe urmă, Trimalchio, privindu-l din ce în ce mai cu atenție: «Cum, cum, zise, porcului acestuia nu i s'au scos măruntaiele? Chiamă numaidecât pe bucătar!» Bucătarul, trist, se apropie de masă și spuse că a uitat să-l spintece. «Cum ai uitat?» strigă Trimalchio, «ai crede c'ai uitat să-i pui doar piperul și chimenul? Desbrăcați-l!» Fără întârziere bucătarul fu despuiat și stătea trist între doi calăi. Atunci toți începurăm să ne rugăm zicând: «Asta se întâmplă uneori. Te rugăm, dă-i drumul. Dacă va mai face încă odată, nu se va mai ruga nimeni pentru el». Eu fusei aci de-o asprime foarte crudă și aplecându-mă la urechea lui Agamemnon:

«De sigur, zisei, acesta trebuie să fie un sclav foarte netrebnic: să uite cineva să spintece un porc! Zău, nici la un pește nu i-aș fi iertat așa ceva. Trimalchio nu făcù însă astfel, căci înveselindu-și privirea: «Fiindcă ai, îi zise, o așa de rea aducere aminte, spintecă-l în fața noastră». Bucătarul, după ce-și primii înapoi tu-

nica, inhăță cuțitul și cu o mână fricoasă tăie pânțelele porcului la dreapta și la stânga.

Numaidecât se revărsară din tăieturi, din pricina aplecării corpului, cârnați și tobă umplută.

L. Toți servitorii izbucniră atunci, fără nici un semnal, în aplause și strigară în cor: «Trăiască Gaius!» Bucătarul fu cinstit cu un pahar de vin și cu o coroană de argint și mai primi și o cupă așezată pe o farfurie de bronz corintic. Cum Agamemnon o privi de aproape, Trimalchio zise: «Eu sunt singurul care am vase adevărate de Corint!» Mă așteptam, dată fiindu-i obrăznicia, să ne spună că vasele i-au fost aduse direct dela Corint. Dar, el mai bine decât mă așteptam: «Poate mă întrebi, zise, de ce numai eu am vase de Corint? Fiindcă fabricantul, dela care le cumpăr, se numește Corintus. Ce-i însă corintic, decât cece vine dela Corintus? Ca să nu mă luați drept un nerod, știu eu bine de unde și-au luat naștere mai întâiu bronzurile de Corint. Când a fost luată cetatea Troia, Hannibal, un om iscusit și un mare șmecher, a îngrămădit pe un singur rug toate statuetele de aramă, aur și argint și le-a dat foc. Toate metalele acestea s'au amestecat într'unul singur și din această amestecătură au fabricat talere, farfurii și statuete. Așa s'au născut bronzurile de Corint: din toate și din nici unele. Dar mă veți iertă, de vă voi spune că eu prefer vasele de sticlă, fiindcă n'au miros. Dacă nu s'ar sparge, le-aș prefera celor de aur. Acumă însă nu-s de valoare așa mare.

LI. A fost totuși un lucrător care a fabricat o cupă de sticlă ce nu se spargea. El fu primit cu acest dar de către împărat, și după ce acesta i-o dete înapoi, el o aruncă pe pardoseală. Împăratul încremeni de spaimă. Lucrătorul o ridică atunci de jos și cupa era numai turtită, cum s'ar fi turtit un vas de aramă. El scoase un ciocan din sân și în toată liniștea îndreptă frumușel cupa. Săvârșind aceasta, crezù că a apucat pe Jupiter de picior, mai ales când împăratul îl întreabă dacă mai știe și altcineva chipul acesta de fabricație al sticlei. Dar să vedeți acum. De îndată ce spuse că nimeni nu cunoaște secretul, im-

păratul porunci să i-se taie capul, căci dacă s'ar fi aflat aceasta, aurul ar fi prețuit cât prețuește lutul.

LII. Pentru argint am o adevărată patimă. Am pahare mari cât niște urne, aproape o sută. Pe ele stă săpat cum și-a ucis Cassandra copiii și copiii morți stau așa de par'că ar fi vii. Am o mie de cupe de atârnat, pe care le-a lăsat Mummius fostului meu stăpân și pe care se poate vedeà cum a închis Daedalus pe Niobe în calul Troian. Luptele lui Hermeros cu Petrais le am pe niște cupe, care toate sunt de o mare greutate. Mă pricep eu în asemenea lucruri și nu le-aș vinde pentru tot aurul din lume».

Pe când vorbià acestea, unui sclav îi scăpă jos un pahar. Trimalchio se uită la el. «Ucide-te în grabă tu însuți, îi zise, fiindcă ești un dobitoc!» Sclavul, lăsându-și buza în jos, începù să se roage. Dar el îi zise: «De ce mă rogi? Nu cumva sunt mâniat pe tine? Te povățuesc să te rogi ție însuți ca să nu mai fii dobitoc». Insfârșit, rugându-l noi foarte mult, iertă pe sclav. Acesta dobândind iertare, începù a da fuga în jurul mesei..... strigând: «Dați afară apa și aduceți vin înăuntru!»..... Noi încuviințarăm această glumă, bucuroși, și între cei dintâiu fu Agamemnon, care știà prin ce merite se capătă o nouă invitație la masă. Dealtfel Trimalchio deveni din ce în ce mai vesel după această laudă și fiind aproape beat:

«Nimeni dintre voi, zise, nu poștește pe Fortunata mea să joace? Credeți-mă, nimeni nu joacă dansul «Kordax» mai bine ca ea!» Și el însuș, ridicând mâinile-i deasupra capului, imită pe actorul Syrus pe când toți servitorii cântau: «Madeia-peri-Madeia». Erà cât pe-acì să înceapă să danseze, când Fortunata îi șopti ceva la ureche. Cred că-i spuse că asemenea copilării ordinare nu se potrivesc cu demnitatea lui. În adevăr, nu erà nimic mai nepotrivit ca purtarea-i: acì se temeà de Fortunata, acì se reîntorceà la propria lui fire.

LIII. Dar gustul de a jucà i-l întrepruse un scriitor, care începù a ceti ca un monitor oficial, următoarele:

La 26 Iulie, pe moșia dela Cumae, aparținând lui Trimalchio,

E pentru voi găina numidică, claponul
 Și barza chiar, ce-i oaspe plăcut din streinătate,
 Ea, ce de pui își cată și clămpănind s'asează
 Pe 'naltele-i picioare, vestind de primăvară,
 Când goană-i dete iarna. Și cuib acum să-și facă
 În al risipei voastre vas de gătit? Ce-anume
 Folos v'aduce perla cea scumpă de prin Indii?
 Au doar, ca 'mpodobită cu-a mării decorații,
 Să-și uite vreo femeie de cinste la amantu-i?
 De ce doriți smaraldul cu-a lui clipire verde?
 Și punicile pietre mai roșii decât focul?
 Străluce oare cinstea din mândre diamante,
 Și-i drept să stea femeia 'n subțire voal gătită,
 Ca'n străvezia pânză s'o vezi aproape goală?

LVI. Ce artă însă socotiți că-i cea mai grea, după literatură?
 Eu cred că medicina și zărafia. Doctorii, pe cari, deși îi urăsc
 foarte mult, fiindcă-mi prescriu adesea să beau apă de anason,
 știu totuș ce-au oamenii în măruntaiele lor, precum și timpul
 când vin frigurile. Zaralii, pentrucă văd prin argint, arama.
 În cecece privește animalele necuvântătoare, boii și oile sunt
 cele mai muncitoare: boii, mulțămিতă căroră mâncăm pâinea,
 oile, fiindcă prin lâna lor ne fac să fim așa de mândri. Dar
 cecece-i rușinos e că mâncăm carne de oi și ne îmbrăcăm în a-
 celaș timp dela ele. Pe albine le socotesc niște animale dum-
 nezecești, ele care ne varsă mierea, deși se spune că o aduc dela
 Jupiter. Și dacă înțepă, o fac prin faptul că acolo unde-i
 ceva dulce, e și ceva amar». Tocmai se pornise să ia în pro-
 steasca-i întreprindere și pe filozofi, când începură să circule
 într'un pahar numere de tras la sorti, și un sclav însărcinat
 cu această slujbă ceti numerile câștigătoare «Argint criminal»
 (argentum sceleratum): se aduse o șuncă pe care eră pus un
 serviciu de argint pentru oțet. «Legătură de gât» (cervical):
 se aduse un fel de prăjitură (offla collaris). «Minte târzie și
 bârfeală» (serisapia et contumelia): se aduse pâine uscată și
 un țăpuș cu un măr în vârf contus cum malo (melo). «Praj
 și piersică» (porri et persica): primii un biciu și un cuțit
 (porrus et persica). «Pasări și o prințătoare de muște» (pas-

seres et muscarium): se aduseră struguri uscați (uva passa) și miere de Attica (muscarium). «Haine de cină și haine de ieșit în târg» (cenatoria et forensia): primii o prăjitură și tăblițe de scris. «Canal și picior de măsură» (canal et pedale): se aduse un iepure (canis alens) și un pantof (pes). «O murenă» (șarpe de mare) și o literă (Beta grecesc) (muraena et littera): primii un șoarece legat de o broască (muscum rana) și o chită napi (beta). Râserăm multă vreme de astfel de glume și fură cam vreo șase sute de acestea, care-mi scapă acum din minte.

LVII. Ascyltus însă, nemai putându-și ține veselia, dădea din mâini aprobând toate în bătaie de joc, și râdea de-l treceau lacrimile. Aceasta înfuriă pe un libert din cârdășia lui Trimalchio. Eșă tocmai cel ce-și avea locul mai sus de mine. «De ce râzi, îi zise, dobitocule? Oare nu-ți plac distracțiile fine ale stăpânului meu? Fără îndceală tu ești mai bogat și te ospătezi de obiceiul mai bine. Să nu mă ajute pe mine divinitatea proteguitoare a acestui loc, dacă nu i-aș astupă behăitul de-aș stă lângă el! Bună poamnă mai ești, dacă râzi de alții! Un fel de taie câinilor frunze, fugărit, care-și duce vieața numai noaptea și care nu prețuește nici cât urina-i. Scurt, de mi-oiu asvârlî urina împrejurul lui, n'o să știe pe unde s'o tulsească. Zău, eu nu m'a-prind repede de obiceiul, dar când carnea începe a putrezi, se ivesc viermii! Râde! Ce-a găsit de râs? Nu cumva tată-său l'a cumpărat, făcut din alt material ca ceilalți oameni? Nu cumva ai fi cavalier roman? Și eu sunt fiu de rege. Dar de ce am ajuns sclav atunci? Fiindcă m'am dat de bună voie, preferind a fi mai bine cetățean roman, decât rege tributar. Și acum nădăjduesc să trăiesc așa, încât nimeni să nu-și bată joc de mine. Sunt om ca toți oamenii, umblu cu capul sus, și nu datoresc nimănui o pară. N'am fost niciodată în fața tribunalului și nimeni nu mi-a zis în for: «Plătește-mi ce-mi datorezi!» Mi-am cumpărat câteva petece de pământ, mi-am pus de-o parte ceva bănișori, am de hrănit douăzeci de oameni și un câine, am răscumpărat pe tovarășa mea din sclavie, ca să nu-și

mai șteargă orcine mâinile în sânul ei. Am plătit pentru ea o mie de denari. Am fost numit sevir fără a da un ban. Sper să mor astfel încât să n'am de ce mă rușină la moarte-mi. Tu, însă, ești așa de ocupat, că nu mai ai timp să te uiți la spate-ți! Vezi paiul din ochiul altuia, și nu bârna din ochiul tău! Tu ești singurul căruia noi părem de răs. Iacă profesorul tău, mai în vârstă decât tine; lui îi plăcem! Tu, papă lapte, ce nu poți spune nici «mu» nici «ma», tu, oală spartă, curea muiată 'n apă, mai moale dar nu mai bun ca ea! Ești tu mai bogat ca mine? Mă-nâncă atunci de două ori la prânz și de două ori seara. Prefer mai bine creditul meu decât comorile tale. Intr'un cuvânt, cine-a așteptat să mi-se spună ceva de două ori? Am fost timp de patruzeci de ani sclav, dar nimeni n'a putut deosebi de eram sclav sau om liber. Am venit pe când eram copil, cu părul mare, în acest oraș, și bazilica nu eră încă clădită. M'am căznit însă ca să-mi mulțumesc stăpânul, un om măreț și demn, căruia unul ca tine nici la degetul cel mic nu i-ar fi putut ajunge. Și erau oameni în casa stăpânului, cari voiau să-mi puie pe ici pe colea, bețe 'n roate. Totuș, slăvit fie geniul lui, am ieșit cu bine la mal. Asta va să zică a te lupta cu adevărat. A te naște liber, e tot așa de ușor ca și cum ți-ar zice: «Vino 'n-coace!». De ce ai încremenit așa, privindu-mă ca vițelul la poarta nouă?»

LVIII. La aceste vorbe, Giton, care stă la picioarele noastre, izbucni în chip necuviincios, într'un răs, pe care nu și-l mai putea ține. Observând aceasta, protivnicul lui Ascyllus își întoarse ochările în contra băiatului. «Și tu râzi, îi zise, ceapă creață? Trăească Saturnalele! Te întreb, suntem acum în Decembrie? Când ți-ai plătit banii pentru desrobire? Dar ce te poți aștepta dela unul ce-i bun de pus pe cruce, dela unul ce-i bun să-l mănânce corbii? Te-oiu face să vezi pe dracul unde șade ca și pe cel care nu te poate stăpâni. Să nu mai am parte de pâine, dar dacă n'o fac, e numai pentru respectul ce am de fostu-mi tovarăș de robie. Altfel ți-aș fi arătat eu! Noi petrecem bine aici, dar ce să faci cu niște flecușeți cari nu te pot

ține în frâu!... Adevărat: cum e stăpânul, și sluga. Abia mă pot abține, deși de felul meu nu mă înfierbânt lesne, totuș când mă pornesc, nici mamă-mea nu mai face pentru mine doi bani.

Lasă, o să ne vedem noi odată pe stradă, șoarece, negul pământului!... Să nu mai cresc nici în sus nici în jos, dacă nu voiu vârî pe stăpânul tău în gaură de șarpe, iar pe tine nu te voiu mai cruța de ai strigă chiar pe Jupiter din Olymp. Voiu îngrijî eu atunci ca să nu-ți mai folosească la nimic păru-ți lung de-un cot și stăpânul tău care nu face doi bani. Bine, bine, mi-ai cădeă tu în ghieră! Sau numai sunt eu, sau n'ai să mai râzi de-ai aveă chiar o barbă aurită. Voiu face ca să simți mânia Atenei tu, ca și cel care te lasă să flecărești așa». Intorcându-se din nou spre Ascytus, care voiă să ia apărarea lui Giton, Hermeros urmă: «Eu n'am învățat geometria sau istoria artei, sau nerozii de-acestea, dar știu, totuș, să cetesc inscripțiile de pe pietre și să împart pe sutimi după mētale, greutate și monede. Scurt: dacă voești să face om mică prinsoare: dă-te 'ncoace, eu pui metalul aici. Ai să vezi că tatăl tău și-a pierdut banii ce i-a cheltuit cu tine, ori câtă retorică știi tu. Iată: Ce parte din noi? vin lung, vin lat: ghicește. Ți-oiu mai spune: Ce parte din noi aleargă și totuș din loc nu se mișcă? Ce parte din noi crește și totuș se micșorează? Dai din colț în colț, cați spre mine 'ncremenit și te sbați ca un șoarece într'o oală de noapte. Așadar, sau taci din gură, sau nu te mai legă de cei ce sunt mai buni ca tine și cari nu vor să știe nici măcar că te-ai născut. Ori, crezi tu că mă îngrijesc de cerculețul de lemn de tisă (inelul de cavalier roman) pe care l'ai furat dela iubita ta? Sfinte Apucă-tot, ajută-mă! Să mergem în târg și să luăm bani cu împrumut. Atunci ai să știi că inelul acesta de fier al meu are credit. Na, frumos lucru; ești ca o vulpe plouată. Să nu mai câștig nimic și să n'am parte de un bun sfârșit, dacă nu m'oiu ține peste tot ca scaiul de tine!

Și ce drăguț mai e și dascălul tău!... Un moftolog, nu un profesor! Altele se învățau pe vremea mea, când profesorul

ne spunea: «Aveți toate în bună rândueală? Să vă duceți drept acasă. Să vă feriți de-a vă uită încoace și încolo! Să vă păziți de-a ocări pe oameni mai în vârstă decât voi!»

Și acum... toate curate fleacuri! Toți câți ies din școală nu plătesc doi bani. Eu, așa cum mă vezi, mulțumesc zeilor pentru ceace am învățat».

LIX. Ascyltus tocmai voia să înceapă a răspunde la aceste ocări, când Trimalchio, pe care-l desfătă elocvența tovarășului său de desrobire, zise: «Haide, lăsați certele la o parte. Să fim mai bine în toane bune! Tu, Hermeros, cruță-l pe tânăr! Sângele lui se încălzește repede, fii tu mai cuminte. În astfel de împrejurări învinge întotdeauna cine se lasă să fie învins. Și tu, pe când erai un cocoșel, strigai «cocococo» și tot așa nu aveai nici o judecată. Să fim dar, mai bine, veseli din nou și să privim la Omeriști». Indată intrară două cete: una de Greci și alta de Troieni și amândouă-și izbiră scuturile cu lăncile. In-suş Trimalchio se așeză pe perna lui și, pe când Omeriștii întrețineau o convorbire în versuri grecești și în chip îndrăzneț, precum li-i obiceiul, el cetia ca și cum ar fi cântat, un text latin. Apoi, făcându-se tăcere: «Știți, zise, ce poveste reprezintă ei? Erau odată doi frați: Diomedes și Ganymedes, cari aveau o soră Helena. Agamemnon o răpi și puse în locul Dianei o cerboaică. Așa că Homer povestește acum, cum se luptă între ei Troienii cu Parentinii. El învinse și dete pe fiica sa Iphigenia lui Achilles în căsătorie. Din cauza aceasta Ajax fu apucat de turbare și el va lămurii pe dată subiectul». Zicând acestea Trimalchio, Omeriștii scoaseră un strigăt, și printre servitorii cari fugeau în toate părțile, fu adus un vițel fiert pe o farfurie de argint, de două sute de kilograme. Vițelul avea și o cască pe cap. După el venia Ajax, cu sabia scoasă și, ca și cum ar fi fost apucat de nebunie, învărtea după tact sabia-i când încoace, când încolo, tăia la bucăți, le luă în vârful săbiei și împărți astfel vițelul printre oaspeții ce stăteau uimiți.

LX. Nu ne fu dat să admirăm multă vreme aceste elegante surprize, căci tavanul răsună deodată cutremurând toată sala.

Uimit de spaimă, sării în sus, temându-mă ca nu cumva vreun acrobat să se coboare jos, prin acoperiș. Tot așa de uimiți își înălțară privirile și ceilalți oaspeți, așteptând ce lucru nou li-se va vesti din cer? Și iată că deschizându-se tavanul, un cerc uriaș desfăcut de sigur dela un butoiu enorm, se lăsă în jos, având pe inelul lui, de jur-împrejur, acățate coroane de aur cu sticlute cu parfumuri. Pe când ne poșteau să primim aceste daruri, eu privii din nou spre masă. Aci era pusă o tavă cu câteva plăcinte, în mijlocul cărora se află figura lui Priapus, făcută de cofetar, și în sânul lui, destul de larg, în chipul obișnuit de toți, ținea poame de tot felul și struguri. Cu lăcomie întinserăm mâinile spre cecece ni-se servise, dar băgarăm de seamă că fructele erau adevărate curse. Totuș o nouă surpriză a glumelor readuse veselia. Toate plăcintele și fructele începură a vărsa din ele șofran și lichidul cel supărător ne pătrunse și 'n gură. Crezând atunci că felul de mâncare, muiat într'o astfel de religioasă înveșmântare, e sfânt, ne ridicarăm în picioare și strigarăm «In sănătatea împăratului, părintele patriei!» Câțiva din noi, chiar după această urare, punând mâna pe fructe, își umplură șervetele. Eu, mai ales, căruia nici un dar nu-mi părea prea scump, încarcaii cu ele sânul lui Giton. In vremea aceasta se iviră trei copii având tunici albe suflecate sus și, dintre ei, doi puseră pe masă pe zeii Lari, cu cutiuțele lor de gât, iar cel de al treilea, dându-ne ocol cu o cupă mare cu vin, strigă: «Zeilor, să ne fiți favorabili!» Trimalchio ne spuse că unul din ei se numia «Profitul», altul «Norocul» și al treilea «Câștigul». Fiindcă acum toți sărutau portretul lui Trimalchio, ne veni greu și nouă de a-l trece cu vederea.

LXI. După ce toți îi urarăm să aibă parte de multă minte și sănătate, Trimalchio, privind pe Niceros, îi zise: «De obicei eri mai bine dispus la masă. Acum, nu știu de ce taci și nu mai scoți o vorbă. Te rog, dacă dorești să mă faci fericit, povestește ceva din întâmplările tale». Lui Niceros plăcându-i amabilitatea prietenului său: «Să nu mai am parte de nici un câștig, zise, dacă nu sunt încă de mult plin de bucurie, văzându-te

într'o stare așa de înfloritoare. Deaceea vorbele noastre să fie numai de veselie, deși mă tem ca nu cumva, învățații ăștia să mă ia în râs. Dar o să vadă ei!... Voiu povesti așa dar, căci ce-mi pasă mie de cine râde? E mai bine să râdă alții de tine, decât tu de alții. Zicând acestea, începui următoarea povestire: «Pe când eram încă sclav, locuiam într'o uliță strâmtă, acolo unde-i acum casa lui Gavilla. Acolo, fiindcă așa au voit zeii, mă îndrăgostii de soția cârciumarului Tarentius. O cunoașteți și voi pe Melissa din Tarent, o femeiușcă de toată frumusețea. Eu însă aveam legături cu ea nu din cele trupești, nici din cele de dragoste, ci o iubeam mai mult pentru firea ei cea bună. Ori de câte ori o rugam ceva, nu mă refuză niciodată. Punea ea de o parte un as, eu aveam o jumătate de as. Tot ce agoni-seam și eu, îi încredințam ei și nu m'a înșelat niciodată. Omul ei muri însă în vila unde locuiam. Atunci mă făcui luntre și punte ca să ajung la ea: la nevoie, cum știți, se ivesc adevărații prieteni.

LXII. Din întâmplare, stăpânul meu se dusesese la Capua pentru a-și desface mărunțișurile-i. Profitând de această ocazie, rugai pe un chiriaș al nostru să mă întovărășească până la a cincea piatră miliară. Eră un soldat tare ca dracul. O pornirăm cam pela cântatul cocoșilor. Luna luciă ca soarele la amiază. Când trecurăm printr'un cimitir, omul meu se așeză pe pietre, iar eu, murmurând un cântec, începui să număr aceste pietre. Intorcându-mi însă privirea spre el, îl văzui despuindu-se de veșminte și punându-și-le lângă drum. Mie mi-se oprî răsuflarea și rămăsei ca mort, iar el, după ce urină în jurul veșmintelor, se prefăcui 'ndată în lup!... Să nu credeți că glumesc: n'aș minți nici pentru o avere. Și, precum spuneam, după ce se schimbă în lup, începui să urlu și fugi în pădure. Eu, la început, nu mai știam unde mă aflui, pe urmă mă dusei să iau de jos veșmintele: ele însă se pietrificaseră. Cine eră să moară de frică, dacă nu eu? Scosei totuș sabia și pe tot drumul tăiai la stafii, până ce ajunsei la prietena mea. Intrai în casă ca un strigoiu și eră cât pe-acî să-mi dau duhul. Sudoarea îmi curgea

pe șale, ochii mi-erai stinși, abia mi-am venit în fire. Melissa mea începuse să se mire de ce umblam așa de târziu pe drumuri: «Dac' ai fi venit ceva mai 'nainte, îmi zise, ne-ai fi putut da ajutor, fiindcă intrase un lup în curte și-a umplut de sânge ca un măcelar, toate vitele. Dar nu și-a putut bate joc de noi, măcar că a izbutit să fugă: unul din rânđașii noștri i-a străpuns gâtul cu o lance». Auzind acestea, n'am mai putut închide ochii și când se lumină bine de ziuă, dădui fuga, ca un neguștor jefuit de hoți, spre casa stăpânului nostru Gaius și ajungând la locul unde veșmintele se prefăcuseră în piatră, nu mai găsii nimic decât niște sânge. De'ndată ce ajunsei acasă, găsii pe soldat zăcând în pat ca un bou și pe un doctor, bandajându-i gâtul. Atunci pricepui că am aface cu un picoliciu și n'am mai putut să mai gust cu el împreună nici o bucătură de pâine, chiar de m'ar fi omorît!...

Creadă alții despre aceasta ce-or crede!... Cât despre mine, de mint, să sufer mânia zeilor voștri ocrotitori!..»

LXIII. Toți încremeniseră de uimire, când Trimalchio grăi: «Fără a desmînți povestirea ta, credeți-mă, mi s'a sbârilit părul pe cap, fiindcă știu că Niceros nu spune fleacuri, ci, dimpotrivă, e demn de crezare în cespune și nu-i de loc limbut. O să vă povestesc și eu ceva grozav, deși în comparație cu Niceros eu sunt ca un măgar pe coperiș! Pe când aveam încă părul mare, căci de mic am dus o vieață delicată, a murit băiatul iubit de stăpânul nostru.

Eră, zău, o perlă, un băiat ales, desăvârșit în toate.

Pe când îl jeliă nenorocita lui mamă, și mai mulți dintre noi luau parte la doliu, deodată se porniră a șueră strigoai-cele. Ai fi crezut că-i un câine gonind un iepure. Pe atunci aveam un om din Cappadocia: 'nalt, foarte îndrăzneț și puternic. Putea ridica de jos un taur înfuriat. Acest om ieși pe ușe cu sabia scoasă și cu mâna stângă învăluită cu grijă, străpunse o femeie cam în locul acesta (ferească zeii ceea ce ating) drept prin mijloc. Auzirăm un gemăt, dar, ca să nu mint, pe ea n'o văzurăm. Găliganul nostru însă, se întoarse înapoi,

căzù la pat și tot corpul îi erà vânat, ca și cum ar fi fost biciuit, fiindcă îl atinsese mâna cea necurată. Inchizând ușa, ne întoarserăm pe la treburile noastre, dar când mama voi să îmbrățișeze corpul fiului său, atingându-l, văzù în locu-i un mănunchiu de paie. Nu mai aveà inimă, numai aveà măruntaie, nu mai aveà nimic: strigoaicele furaseră copilul și pusaseră în locu-i un monstru făcut din paie. Vă rog, trebuie să credeți că sunt muieri ce știu să vrăjească, sunt strigoaice care întorc lucrurile cu josul în sus. Dealtfel, găliganul cel înalt nu-și mai veni în fire după această întâmplare, ci pieri de turbare câteva zile în urmă».

LXIV. Uimiți, dădurăm crezământ acestei povestiri și sărutând masa, ne rugarăm de strigoaice să rămână acasă, când ne vom întoarce dela ospăț. Și dejă mi-se părea că sunt mai multe lămpi și că toată sala de mâncare s'a schimbat, când Trimalchio zise: «Tu, Plocamus, nu povestești nimic? Nu ne desfătezi tu cu nimic? De obicei erai mai bine dispus.

Declămai bucăți din piesele de teatru și cântai și cântece. Vai, vai, drăgălășeniile s'au dus!» «Eu, răspunse acela, mi-am trăit traiul, de când m'am îmbolnăvit de podagră. Dealtfel, pe când eram încă tinerel, am cântat atât încât erà cât pe-acî să mă ofticez. Cum mai jucam, cum mai declamam! Eram o bărbierie întreagă! Cine se puteà potrive cu mine, afară numai de Apelles?» Și punându-și mâna la gură, ne șueră ceva îngrozitor, despre care ne afirmă în urmă că-i o arie grecească. Inusuș Trimalchio, după ce imită pe corniști, își întoarse privirile spre băiatul ce iubiă și care se numiă Croesus. Acesta, un copil urduș și cu dinți nespălați, ținea legată de o panglică verde o cățelușe neagră, scârbos de grasă și punându-i pe perină o jumătate de pâine, o îndopă meru, deși ea, mai mult decât sătulă, nu mai voiă să mănânce. Ca și cum prin aceasta și-ar fi amintit de o îndătorire, Trimalchio porunci să fie adus Scylax «paznicul casei și al locuitorilor ei», precum ziceà el. Numai decât fu adus un câine uriaș legat de un lanț și împins de piciorul portarului, ca să se culce jos,

se lungi înaintea mesei. Trimalchio, asvârlindu-i pâine albă: «Nimeni, zise, nu mă iubește în casa mea mai mult decât el!» Băiatul, supărat că lăudă prea mult pe Scylax, puse cățelușa pe pământ și o asmuți la încăerare. Scylax, potrivit firii lui câinești, umplu sala cu lătratul lui groaznic și aproape sfâșie în bucățele «Perla» lui Croesus. Cearta nu se mărgini numai la lupta câinilor, ci căzù și un sfeșnic peste masă și sparse toate vasele de cristal, stropind cu ulei fierbinte pe câțiva oaspeți. Trimalchio, ca să nu pară că-i impresionat de această pierdere, sărută băiatul și-l pofti să i-se urce în cârcă. Acesta numaidecât începù să-l călărească, plesnindu-l peste umeri, cu palma plină și strigându-i râzând: «obraz, obraz, câte degete sunt aici?» După ce Trimalchio se lăsă să fie bătut câtăva vreme, de copil, porunci să se amestece vin într'un castron mare, spre a se împărți tuturor sclavilor cari ședea la picioarele noastre, cu restricția că dacă vreunul nu ar voi să primească, să i-se verse în cap. «Ziua serioși, acuma veseli!»

LXV. După această dovadă de afabilitate, urmară delicatesele, la care, îmi face rău de mă credeți, numai gândul. În loc de sturzi, de pildă, se oferì fiecărui oaspe câte un clapon și ouă de găscă cu tichii, pe care, ca să le mâncăm, Trimalchio ne rugă foarte stăruitor zicând că sunt găini fără oase. În timpul acesta însă, un lictor bătù la ușa sălii și un om care venia delà chef, îmbrăcat într'o togă albă, intră, însoțit de o mare suită. Eu, spăimântat de această impunătoare apariție, crezui că a venit un pretor. Căutai, prin urmare, să mă scol și deși cu picioarele goale, să mă cobor jos. Agamemnon, râzând de această turburare a mea, îmi zise: «Stai pe loc, nerodule! E sevirul Habinnas, care are și un atelier de cioplit pietre, și de care se spune că face cele mai frumoase monumente funerare».

Liniștit de aceste vorbe, îmi ocupai din nou locul și cu mare uimire privii pe Habinnas care intrase. Acesta însă, dejă beat, își pusese mâinile pe umerii soției sale, și plin de coroane și de apă parfumată, care-i curgea de pe frunte în ochi, ocupă

locul de onoare. El ceru numaidecât vin și apă caldă. Trimalchio, încântat de această veselie, ceru și el să i-se dea un pahar mai mare și îl întrebă cum fusese primit în casa de unde venia. «Nu lipsă nimic, afară de tine, îi răspunse el, căci gândul meu eră aici. Și, zău, a fost bine! Scissa a făcut po-mană de nouă zile pentru sârmanu-i sclav, pe care-l desrobise, când a murit. Eu cred că ea a făcut, împreună cu cei cari au luat în întreprindere taxa pentru desrobire, o bună afacere, căci aceștia prețuesc pe răposat cam la vreo cincizeci de mii de sestertii. Totuș a fost bine, deși a trebuit să vărsăm jumătate din băutura peste oscioarele mortului».

LXVI. «Ce-ați avut la masă?» întrebă Trimalchio. «Să-ți spun, îi răspunse, de-oiu putea, căci am o memorie atât de bună, încât adesea uit și cum mă chiamă. Am avut mai întâi un porc garnisit cu cârnați și de jur-împrejurii-i prăjituri și măruntaie de făină foarte bine gătită. Am avut, firește, și brozbe și pâine de casă dospită, care-mi place mai mult decât cea albă, fiindcă îmi dă putere și nu mă supără când îmi fac trebuința. Felul următor a fost o plăcintă rece și vin foarte bun de Spania, vărsat peste miere caldă. Din plăcintă n'am gustat câtuș de puțin, dar din miere m'am înfruptat neîncetat. De jur-împrejur eră mazăre, bob ordinar, nuci după plac și câte un măr de fiecare. Eu am luat totuș două, și iată le-am adus legate în șervet, căci dacă nu aduc vreun dar sclavului meu favorit, m'aleg cu ocări dela el. Ah, ce bun ajutor mi-a dat doamna, soția mea? Inainte-mi stătea o bucată de carne de urs, din care, ea mâncând lăcomește, fû cât pe-acî să-și verse mațele. Eu, dimpotrivă, mâncai mai mult de-un kilogram, căci aveă gustul cărnii de mistreț. Și atunci, spune-ne, când un urs mănâncă pe un biet om, de ce, cu atât mai mult, un omuleț să nu mănânce un urs? La sfârșit am avut brânză moale fiartă în must, câte un melc de fiecare, bucățele de măruntaie, ficați pe tăierașe, ouă cu tichii, brozbe, muștar, un taler plin cu iahnie: și cu asta, basta! Se mai servi la toți chimion îndulcit, într'un basin, din care unii luară cu neru-

șinare câte trei pumni. În ceea ce privește șunca, renunțarăm la ea.

LXVII. Dar spune-mi te rog, Gaius, de ce Fortunata nu-i la masă?» «N'o știi cum e ea?» răspunse Trimalchio. Până când n'așează la loc argintăria, până când nu isprăvește de împărțit la sclavi rămășițele dela masă, nu pune'n gură o picătură de apă». «Dar, zise Habinnas, dacă nu vine ea la masă, mă duc eu s'o aduc». Eră cât pe-acî să se scoale, dacă, la un semn dat, Fortunata n'ar fi fost strigată de vreo patru cinci ori de toți servitorii. Ea veni, peste haina de deasupra cu un brâu galben, în așa fel, încât dedesubt se putea vedeă tunica-i de culoarea cireșii, purtând inele încolăcite în jurul picioarelor și ghetre grecești aurite. Ștergându-și mâinile cu un prosop, ce-i atârna de gât, se lungi pe patul pe care stă culcată Scintilla, soția lui Habinnas și sărutând-o, pe când acesta bătea din palme: «Insfârșit, te pot vedeă», îi zise. Pe urmă ajunseră așa de departe, încât Fortunata, scoțându-și brățările de pe brațele-i grase, le arătă Scintillei, care le priviă uimită. În cele din urmă își desfăcu și inelele dela picioare și rețeaua de aur în care-și înveliă părul și despre care spuse că eră din aur ce suferise proba focului. Trimalchio, băgând de seamă acestea, porunci să se aducă toate giuvaericelele, zicând: «Vedeți ce cătușe are muierea mea: așa ne despoaie ele pe noi, proștii! Această brățară poate să aibă o greutate de șase kilograme și jumătate. Eu însumi, ceva mai mult, am o brățară de zece kilograme făcută din a mia parte din ofrandele lui Mercur». În cele din urmă, pentru a nu părea că minte, porunci să se aducă chiar un cântar și-l plimbă de jur-împrejur pentru a proba exactitatea greutății. Scintilla nu se lăsă mai pre jos, și-și scoase dela gât o cutiuță de aur, pe care o numiă «aducătorul ei de fericire». Pe urmă scoase doi cercei și-i dete la rîndu-i Fortunatei să-i observe. «Mulțumită domnului soț al meu, zise, nimeni n'are mai frumoși ca mine». «Cum, zise Habinnas, nu m'ai chinuit tu până să-ți iau boabele astea de sticlă? În adevăr, de-aș aveă o fată, i-aș tăia urechile. De n'ar fi femeile,

toate astea le-am aveà pe nimic: acum însã lucrurile-s de așã fel cã trebuie sã joci dupã cum ți-se cântã». În vremea aceasta femeile, cherchelite, râdeau și se sãrutau bete, lãudându-și una hãrnicia-i de femeie de casã, alta, toanele și prostesca gospodãrie a bãrbatului. Pe cãnd stãteau astfel nas în nas, Habinnas se sculã pe furiș și apucãnd pe Fortunata de picioare, o lungi pe pat: «Au, au!» țipã aceasta și-și acoperi genunchii cu tunica, ascuzându-și cu prosopul, la sãnul Scintillei, fața roșie ca focul.

LXVIII. Dupã ce trecu cãtãva vreme și Trimalchio porunci sã se aducã desertul, sclavii ridicarã toate mesele și aduserã altele în loc, presãrãnd pe jos rãsãturã de ferestrãu vopsitã cu roșu și galben și, ceea ce nu mai vãzusem niciodatã înainte, sticlã(?) pisatã. Numaidecãt Trimalchio zise: «Puteam sã mã mulțumesc numai cu aceste feluri, sunteți acum la cel de-al doilea rãnd de mãncãri: dacã-i ceva bun, sã se aducã!...» În timpul acesta, un sclav din Alexandria, care serviã bãuturi calde, începù a cântã ca privighetoarea, pe cãnd Trimalchio îi strigã neîncetat: «schimbã cântecul!» Și iatã cã scena se schimbã. Un sclav care ședeã la picioarele lui Habinnas, din porunca, cred, a stãpãnului, sbierã deodatã cu un glas cãntãreț:

«Aeneas acum se gãsiã cu flota-i dejã în largul mării». Nici odatã un sunet mai ascuțit nu-mi jignise astfel urechea, cãci în afarã de tonul cãnd ridicat, cãnd scoborit, al pronunțãrii lui barbare și greșite, el mai amestecã și versuri din comediile de bãlciu, în așã chip, cã atunci pentru întâia oarã Vergilius nu-mi mai plãcù. Totuș Habinnas, cãnd sfârși, aplaudã și zise: «N'a învățat niciodatã la școalã, dar l'am instruit, trimițându-l la cei ce strigã 'n târg. Are un talent îndrãcit: e cãnd cismar, cãnd brutar, cãnd bucãtar: un sclav care se pricepe la toate. Are însã douã metehne, pe care dacã nu le-ar aveã, ar fi desãvârșit: e circumcis și sforãie. Cãt pentru faptul cã se uitã chioris, nu-mi pasã: se aseamãnã în aceasta cu Venus.

Deaceea nu-i scapă nimic, fiindcă ochii-i sunt întotdeauna deschiși. Trei sute de denari am plătit pentru el!»

LXIX. Pe când vorbea, însă, fu întrerupt de Scintilla: «In adevăr, zise, ne-ai înșirat toate calitățile acestui sclav netrebnic! E un stricat, dar voiu purta eu de grijă ca să fie înfierat cum trebuie». Trimalchio, râzând, zise: «Aci recunosc pe un Kapadocian care nu lasă să-i scape nici un prilej de înșelăciune. Și, zău, îl aprob, căci după moarte nu-i mai ține nimeni socoteală de acestea; tu, însă, Scintilla, nu fii geloasă. Crede-mă, noi vă cunoaștem pe voi femeile! Așa să trăesc eu, dacă nu m'am sbeguit într'atât cu stăpână-mea, încât chiar stăpânul începând a bănuî, m'a alungat la una din fermele lui. Dar taci gură, că-ți dau pâine!» Netrebnicul de sclav, ca și cum ar fi fost lăudat, scoase o lampă de lut din sân și imită pe cântăreții din trompetă timp de mai bine de o jumătate de ceas, acompaniat fiind de Habinnas, care-și apăsă buza de jos cu mâna. În cele din urmă veni chiar în mijlocul sălii, și cu ajutorul unei țevi de trestie spartă, imită pe șefii de cor. Pe urmă, îmbrăcat în mantă de vizitiu și cu biciu, imită scene din vieța căruțașilor, până când Habinnas, chemându-l la sine, îl sărută și întinzându-i o cupă cu vin, îi zise: «Brava, Massa, îți dăruiesc o pereche de cisme!» Aceste chinuri n'ar mai fi avut sfârșit, dacă nu s'ar fi adus desertul: sturzi preparați din făină fină și umpluți cu struguri, tescuiți și cu nuci. Veniră apoi gutui presărate cu cuișoare, așa încât sămăneau cu niște arici. Toate acestea ar mai fi fost de suportat, dacă un fel de mâncare mult mai grozav, nu ne-ar fi făcut să preferim a muri mai bine de foame, decât să ne atingem de el. Căci fiind pus pe masă și noi crezând că-i o găscă îndopată, având în juru-i pești și tot felul de pasări, Trimalchio ne zise: «Prieteni, tot ceeace vedeți pus acî e preparat dintr'un singur corp». Eu, ca un om foarte prevăzător, pricepui pe dată ce eră și cătând spre Agamemnon, zisei: «Mare minune dacă toate acestea n'or fi făcute din bălegar, sau cel puțin din lut. Am văzut la Roma,

cu prilejul Saturnalelor, imitații de ospete de acest fel». Nu apucasem bine să isprăvesc vorba, când Trimalchio grăi:

LXX. «Așa să cresc în avere, nu în trup, dacă toate acestea nu le-a preparat bucătarul meu din carne de porc! Nu-i om mai prețios ca el: dacă vrei, dintr'un uger îți face un pește, din slănină un porumbel, din știucă o turturea, dintr'un os de coapsă, o găină. Din această pricină, printr'o inspirație a mea, i s'a pus cel mai frumos nume, căci se numește Daedalus. Și fiindcă-i așa de cuminte, i-am adus ca dar dela Roma, niște cuțite făcute din fier de Noric». Și porunci numai-decât să se aducă aceste cuțite și le privi cu admirație. Ne dete și nouă permisia de-a le încercă tăișul pe obrazu-ne. Deodată își făcură apariția doi sclavi cari păreau a fi avut o ceartă la fântână, căci aveau, în adevăr, încă atârinate de gât două ulcioare. Pe când Trimalchio le făcea dreptate, nici unul din ei nu voiă să se supuie hotărării lui și-și sparseră cu bâta unul altuia ulcioarele. Uimiți de obrăznicia acestor bețivi, ne îndreptarăm privirile asupra certei lor și băgarăm de seamă că din ulcioare căzură stridii și scoici în formă de pieptene, pe care un sclav le adună și ni le servi pe o farfurie. Mai prejos de aceste lucruri rafinate nu se lăsă bucătarul cel talentat: cântând cu o voce grozavă și tremurătoare, el aduse melci pe grătare de argint. Ceeace urmă, mi-e rușine să mai înșir aici, căci după un obicei nemaiauzit, veniră sclavi cari aduseră apă parfumată într'un lighian și frecară cu ea picioarele celor cari ședeau la masă, după ce ne legaseră mai 'nainte cu mici cununi coapsele și călcâiele. Pe urmă din aceeaș apă parfumată vărsară câte puțină în vasul de vin și în lămpi. Fortunatei începuse să-i vie poftă de joc și Scintilla bătea mai mult din palme decât vorbea, când Trimalchio zise: «Phylargyr și tu Cario, deși ești cunoscut ca unul din partidul «verzilor», ți-e îngăduit totuș să iei loc la masă și poți să spui și tovarășei tale Menophila să ia loc». Aproape că furăm dați jos de pe paturi, atât de mult fu ocupată toată sala de sclavi. Deasupra mea observai că sta bucătarul, care făcuse o găscă

din carne de porc. El miroșià a sos și a lucruri piperate. Nu fu mulțumit numai a bea la masă și începù a imită pe actorul tragic Ephesus și apoi făcù prinsoare cu stăpânul său, dacă cel din partida verzilor va ieși întâiul la jocurile de arc ce aveau să vie?

LXXI. Ne mai încăpându-și în piele de atâta mulțumire, Trimalchio grăi: «Prietenii, și sclavii sunt oameni și, ca și noi, au supt și ei acelaș lapte, deși i-a apăsât o soartă rea. Totuș atât cât voiui trăi, vor mânca și bea și ei ca niște oameni liberi. Intr'un cuvânt îi voiui face prin testament liberi pe toți. Lui Philargyr îi voiui mai lăsa niște pământ și pe tovarășa-i de sclavie. Deasemenea lui Cario îi voiui lăsa o casă de închiriat, a douăzecea parte din venit și un pat cu tot ce ține de el. Cât despre soția mea Fortunata, o fac moștenitoare peste tot și o recomand ca atare tuturor prietenilor mei. Și deaceea toate acestea le fac cunoscute acum, pentru ca să mă iubească sclavii mei, ca și cum aș fi murit». Toți începură să-i mulțumească atunci pentru bunătate și el, ca să arate că nu glumește, porunci să i-se aducă o copie după testament și-i dete cetire dela început până la sfârșit în mijlocul gemetelor sclavilor lui. Când apoi spre Habinnas: «Ce zici, grăi el, prietene scump? O să-mi faci un monument așa după cum ți l'am poruncit? Te rog foarte mult ca la picioarele statuii mele să pui o căte-lușe cu coroane și parfumuri, precum și toate luptele lui Petrais, ca să pot trăi și după moarte, mulțumită bunei-tății tale. In afară de aceasta, să fie mormântu-mi de o sută de picioare în lungime și de două sute în lățime. Imprejurul cenușei mele, voesc să am tot felul de fructe și viță de vie cu prisosință. Căci nu-i deloc adevărat faptul că atâta vreme cât ești în viață să-ți îngrijești de casă și să nu porți grijă de aceea în care trebuie să locuești mai îndelungă vreme. Din pricina aceasta, mai înainte de toate, voesc ca să se adauge acolo următoarele: «Acest monument nu va trece asupra moștenitorilor». De altfel, voiui purtă de grijă prin testament, ca să nu fii jignit după moarte, căci voiui pune pe unul din libertii ca să-mi supra-

vegheze mormântul, ca nu cumva să mi-l spurce mulțimea. Te mai rog ca să-pui să mi-se sape pe partea din față a mormântului corăbii plutind cu pânzele umflate și să mă înfățișezi și pe mine, stând pe o tribună, îmbrăcat cu praetexta, cu cincisute inele de aur și răspândind bani dintr'o pungă. Tu știi, doar, că am dat ospețe de câte doi denari de fiecare om. Să înfățișezi, dacă crezi, și sâlile de mâncare. Să înfățișezi și tot poporul petrecându-și după plac. La dreapta să-mi pui o statuă a Fortunatei, ținând un porumbel în mână și purtând cățelușa legată de o curea, precum și pe micu-mi sclav favorit și ulcioare pântecoase, astupate bine cu ghips pentru ca vinul să nu curgă. Să mai sculpezi apoi o urnă spartă și un tânăr plângând deasupra-i. La mijloc să pui un orologiu, ca oricine va câtă să vadă ce oră e, să-mi cetească și numele, vrând-nevrând. În cecece privește inscripția, câtă cu atenție dacă aceasta-i destul de potrivită: «Aici se odihnește C. Pompeius Trimalchio Maecenatianus. S'a hotărât să i-se dea în lipsă funcțiunea de sevir. Deși putea intra în orice decurie dela Roma, totuș n'a voit. Om pios, viteaz, credincios. Din nimic a ajuns la o avere mare, lăsând treizeci de milioane de sestertii. N'a audiat pe niciun filozof. Rămâi sănătos! Și tu asemenea!»

LXXII. Zicând acestea, Trimalchio începù să plângă tare. Plânse și Fortunata, plânse și Habinnas și toți sclavii, ca și cum ar fi fost poftiți la o înmormântare, umplură toată sala cu jelanii lor. Eră cât pe-acî să încep și eu a plânge, când Trimalchio zise: «Fiindcă știm acum că noi trebuie să murim, de ce să nu ne punem pe traiu? Așă, precum vă doresc eu toate fericirile, haide să facem o baie! Pe răspunderea mea, zău, nu veți avea să vă căiți de aceasta. Aici e cald ca într'un cuptor. «Așă-i, așă-i!» zise Habinnas. «Nimic nu mi-e mai plăcut, decât a face dintr'o zi, două», și ridicându-se dela masă cu picioarele goale, începù a urmà de aproape pe Trimalchio, care bătea din palme. Eu cătai spre Ascyltus. «Ce cugeți tu despre acestea, îi zisei, căci eu cum voiu vedeà baia, îmi voiu dà sufletul».

«Să ne facem a consimți, răspunse el, și pe când ei se vor duce la baie, noi, amestecându-ne în mulțime, vom ieși afară». Găsind bună această părere, ajunserăm, călăuziți de Giton, printre coloane, până la ușă, unde un câine în lanț ne primî cu niște astfel de lătrături, încât Ascyltus, de spaimă, căzî în basinul cu apă. Eu, deasemenea, ca unul ce avusesem frică chiar de un câine zugrăvit, fusei târît în beția mea, în aceeaș vâltoare, pe când dădeam ajutor lui Ascyltus, care înotă. Ne scăpă păzitorul atriului, care venindu-ne în ajutor, potoli și câinele și ne scoase, tremurând de frig, la uscat. Giton, printr'un mijloc foarte iscusit, izbutise să se scape de câine, dându-i tot ceea ce promise dela noi în timpul cinei. Câinele momit de mâncare, își mai potolise turbarea. Când rugarăm, pătrunși de frig, pe paznicul atriului ca să ne scoată afară, el ne zise: «Vă înșelați, dacă credeți că puteți ieși pe acolo pe unde ați intrat. Niciodată vreunul din oaspeți n'a ieșit pe aceeaș ușe, pe unde a intrat, căci pe una intră și pe alta iese».

LXXIII. Ce eră să facem, nenorociții de noi, închiși într'un alt soiu de Labirint, noi, pentru cari baia eră chiar dorită de acum? Ne rugarăm, atunci, să fim duși la baie, și, asvârlindu-ne veșmintele, pe care Giton începî să ni le usuce la intrare, pătrunserăm în camera de baie strîmtă și asemănătoare cu o cisternă plină cu apă rece, în care Trimalchio stătea în picioare. Chiar și aci nu puturăm scăpă de scârboasa-i lăudăroșie, căci ne spuneă că nimic nu-i mai bun decăt a te îmbăia fără îmbulzeală și că chiar în acel loc fusese odinioară un cuptor de brutărie. Insfârșit, fiind obosit, se așeză jos, și ispitit de ecoul camerei de baie la cântare, își largi gura-i de bețiv până'n tavan, masacrând artiile lui Menecrates, căci așa le întitulau aceia cari îi înțelegeau cântecele. Ceilalți oaspeți, ținându-se de mână, dădeau ocol basinului, urlând cu glas tare un fel de refren. Alții însă, cu mâinile legate la spate, se căzneau să ridice cu gura de jos niște inele, sau, lăsându-se pe un genunchiu își aplecau gâtul pe spate până-și atingeau vârful degetelor dela picioare. Pe când ceilalți se veseleau astfel, noi ne coborîrăm

în baja unde se amestecă apa pentru Trimalchio. Risipindu-ni-se fumul beției, furăm conduși în altă sufragerie, unde Fortunata își expusese toate lucrurile-i fine, așa încât eu observai că lămpile ce împodobeau, erau susținute de figurine de bronz, reprezentând pescari. Mesele erau de argint masiv, paharele de pământ aurit și în fața noastră eră un burduf din care se scurgea vinul din plin. Atunci, Trimalchio zise: «Prietenilor, azi și-a sărbătorit unul din sclavii mei tăierea primei bărbii. E un om cum se cade, fără supărare! și un adevărat strângător de firimituri. Deaceea să ne punem pe chef și să ospătăm până la ziuă».

LXXIV. Zicând acestea, un cocoș cântă. La glasul acesta, Trimalchio înspăimântat, porunci să se verse vin sub masă și să se stropască și lampa cu vin curat. Ba își mai trecu și inelul din mâna stângă în cea dreaptă, zicând: «Acest cântăreț din buciium nu degeaba mi-a dat de veste, căci a luat foc undeva, sau cineva trage să moară, prin vecini. Departe de noi asemenea lucruri! Așadar, orcine îmi va aduce pe acest vestitor, va căpăta un bacșiș!» N'apucase să isprăvească de cuvântat acestea, și îi fu adus un cocoș de prin vecini. Trimalchio porunci să-l taie și să-l fiarbă într'o căldare. După ce fu jumulit de bucătarul cel plin de talent, care, cu puțin mai înainte, făcuse pasări și pești din carne de porc, fu asvârlit într'o tigaie și pe când Daedalus vărsa peste el sos fierbinte, Fortunata măcină piper într'o râșniță de lemn de tisă. Luându-se delicatesele dela masă, Trimalchio câtă spre sclavi și zise: «Ce, voi n'ați mâncat încă? Duceți-vă ca să vie alții la slujbă!» Așa că veni un alt despărțimânt de sclavi și unii strigau: «Rămâi sănătos, Gaius!» iar ceilalți: «Salutare, Gaius!» Acum, véselia noastră fu turburată pentru întâia oară, căci ivindu-se un sclav, nu tocmai urît, printre noii veniți, Trimalchio îi sări de gât și începù să-l sărute îndelung. Fortunata, pledând pentru dreptul ei de soață, ca cel mai justificat, începù a ocări pe Trimalchio, numindu-l «lepădătură și batjocură, ca unul ce nu-și poate stăpâni pofța!» În cele din urmă,

îl mai făcù și «câine». Trimalchio, la rându-i, fiind jignit de aceste ocări, o izbîi cu un pahar în cap. Ea începù să sbiere, ca și cum i-ar fi scos ochiul și-și acoperi fața cu mâinile-i tremurânde. Scintilla, uluită și ea, o acoperi cu corpul său. Un sclav mai îndatoritor îi apropiè de obraz un vas cu apă rece și Fortunata aplecându-se deasupra-i, începù să geamă, plângând.

Trimalchio, dimpotrivă, «Cum, zise el, această cântăreață de stradă nu-și mai amintește ea de nimic? Am ridicat-o de pe bârnele pe care stă în târgul de sclavi, și-am făcut-o om ca toți oamenii. Și ea se umflă acum ca broasca din fabulă și nu-și scuipe în sân. E un butuc, nu o muiere! Dar cine-i născut în baracă, n'o să viseze palate! Așă să-mi ajute îngerul meu ocrotitor, dacă nu voiu face ca această femeie cu toane de bărbat, să fie pusă la locul ei. Și eu, ce om de nimic, aș fi putut pune mâna pe zece milioane de sesterții. Tu știi că nu mint. Iacă, Agatho, vânzătorul de parfumuri al proprietăresei de peste drum, luându-mă de o parte, mi-a zis: «Te povățuesc să nu-ți lași să se stingă neamul!» Dar eu vrând să fac pe omul cum se cade și neavând în cuget să par ușuratec, mi-am pus singur bețe'n roate. Bun! Voiu face eu ca să mă scoți cu unghiile din pământ. Și, ca să pricepi, numaidecât, ceace ți-ai făcut tu singură: «Habinnas, nu mai voesc să-i pui statuia ei în mormântu-mi, pentru ca să nu mai am și mort ceartă. Ba încă, pentru ca să știe că pot să și pedepsesc, nu mai voesc ca să mă sărute după moarte!»

LXXV. După această trăsuitoare apostrofă, Habinnas începù să-l roage ca să-și potolească mânia. «Nimeni dintre noi, zise el, nu-i fără greșeli, oameni suntem, nu zei». Acelaș lucru i-l spuse și Scintilla, care cu lacrimi în ochi, îl conjură în numele îngerului său ocrotitor, spunându-i pe nume: «Gaius» și-l rugă să se lase înduplecat. Trimalchio nu-și mai putù ține mult timp lacrimile și zise: «Te rog, Habinnas, așă să te folosești tu de binele tău și să mă scuipi în față, dacă am făcut ceva nedrept. Am sărutat pe copilul acesta foarte cum se cade,

nu din pricina frumuseții lui, ci fiindcă e de treabă. Știe să împartă cu zece, cetește fără să se împiedice și din ceeace economisește din hrana zilnică și-a cumpărat un costum țirac, un scaun cu răzimătoare arcuită și două cupe. Nu-i demn să-l văd în ochi? Dar Fortunata se împotrivește! Așa crezi tu, cucoană cu nasul pe sus? Te povățuesc să-ți mistui în liniște osciorul tău, pasăre de pradă, și să nu mă faci, drăguță, să-ți arăt colții! Altfel, ai să probezi tu ce-mi poate mie capul. Mă cunoști doar: ce-am hotărât odată, stă ținuit ca un cuiu într'o grindă. Dar să ne amintim de clipa de față. Vă rog, prietenilor, faceți cum vă place. Am fost și eu odată ceeace sunteți voi acum, dar mulțămită capacității mele am ajuns până aici. Să ai puțină inimă, căci așa sunt adevărații oameni. Celelalte's nimicuri. Cum cumpăr, așa vând. Altul poate să vă spună altceva. Eu tresalt de fericire și tu, care sforăi toată noaptea, mi-te mai jelești și acum? Ia vezi, să nu te fac să-ți plângi soarta. Dar, precum pornisem să spun, la această avere m'a adus buna mea purtare. Când am venit din Asia, eram mare cât candelabrul acesta. Obişnuiam să mă măşor cu el în fiecare zi și ca să-mi dea mai iute tuleiele pe bot, îmi ungeam buzele cu uleiul din lămpi. Totuș, am desfătat timp de patruşprezece ani pe stăpânul meu și nu mi-e ruşine că m'am supus stăpânului. Dar mi-am desfătat în acelaş timp și stăpâna. Ştiți voi ce vreau să spun, dar tac mai bine, ca să nu mă laud.

LXXVI. Insfârșit, prin voința zeilor am ajuns stăpân în casă și iacă băgai și pe stăpânul meu în cofă. Ce să mai lungesc vorba, el mă lăsă moștenitorul său împreună cu împăratul și căpătai o avere însemnată. Totuș, nimeni nu se satură din nimic. Mi-a venit poftă să fac negoț. Ca să nu vă mai țiu mult cu vorba, am construit cinci corăbii, le-am încărcat cu vin — pe vremea aceea vinul eră aur — și l-am trimis la Roma. Dar par'că aş fi poruncit aceasta, căci toate se înneacă: fapt întâmplat, nu vorbe! Intr'o singură zi, Neptun îmi înghiți treizeci de milioane de sestertii. Credeți că mi-am pierdut să-

rita? Nu, vă jur! Această pierdere îmi făcù impresia ca și cum nu s'ar fi întâmplat nimic. Pusei să se construească alte corăbii mai mari, mai bune, care plecară sub mai fericite auspicii, pentru ca nimeni să nu poată spune că nu sunt un om curajos. Știți voi că o corabie mare are în ea o putere mare. Incărcați din nou numai vin, slănină, bob, parfumuri și sclavi. Aci și Fortunata a dat dovadă de devotamentul ei, căci își vândù toate bijuteriile, toate rochiile și-mi dete în mână o sută de bucăți de aur. Acestea fură de chiagul averii mele. Repede se face ceea ce vor zeii. Dintr'o singură călătorie câștigai suma rotundă de zece milioane de sesterții. Indată răscumpărai toate pământurile cari aparținuseră stăpânului meu, îmi construii o casă și-mi cumpărai cai și căruță. Pe tot ce puneam mâna creștea ca un fagure de miere.

După ce avui mai mult decât tot orașul unde mă născusem, lăsându-mi la o parte registrele, mă retrăsei din negoț, și începui prin libertți, să dau bani cu camătă. Și-i adevărat: tocmai când nu mai voiam să mă ocup de afaceri, mă îndemnă la aceasta un astrolog, care din întâmplare venise în orașul nostru.

Eră un grecoteiu cu numele de Serapa, care ar fi putut să stea și în spatele zeilor. El îmi spuse chiar lucruri pe cari le și uitasem și mi le înșiră pe toate din fir până'n ață; par'că-mi cunoscuse toate măruntaiele. Aproape că-mi spuse și ce mâncașem cu o zi înainte. Ai fi crezut că a fost totdeauna la un loc cu mine.

LXXVII. Nu-i așa Habinnas, — căci socot că erai și tu de față, — că el mi-a spus următoarele: «Tu ai avut într'un chip știut, la mână pe stăpână-ta. Ai puțin noroc la prieteni. Nimeni nu-ți dă recunoștința pe care-o meriți. Ai moșii întinse. Tu nutrești la sân un șarpe!» Și de ce să nu vă spun, mai am de trăit treizeci de ani, patru luni și două zile. Afară de aceasta, voiui primì în curând o moștenire. Iată ce-mi spuse destinul. Și dacă am norocul să-mi adaug și Apulia la pământurile mele, voiui ajunge destul de bine în viață-mi. În vremea aceasta, cu

ajutorul lui Mercur, am construit această casă. Eră o cocioabă, precum știți, și acum e un templu. Are patru camere de mâncare, douăzeci de odăi, două galerii împodobite cu marmură, sus, o cameră de mâncare, un iatac unde dorm eu, camera de locuință a acestei năpârci și o foarte bună odaie a portarului. Camera de oaspeți e destul de încăpătoare. Însfârșit, ori de câte ori vine aici Scaurus, el nu mai vrea să tragă nicăiri, deși are pe țărnul mării o locuință părintească. Sunt încă multe altele, pe cari vi le voi arăta numaidecât.

Credeți-mă: un ban ai, un ban prețuești și după cât ai, vei fi socotit. Așa's eu, prietenul vostru, am fost broască, azi sunt rege și acum, Stichus, adu-mi veșmintele mortuare cu care voesc să fiu îngropat. Adu și parfumul și o probă de vin din ulciorul din care voesc să mi-se spele oasele».

LXXXVIII. Fără întârziere, Stichus aduse în sala de mâncare un covor alb și o togă cu marginile de purpură..... El ne puse s'o pipăim spre a ne încredința că-i lucrată din lână bună. Apoi, surâzând, zise: «Bagă de seamă, Stichus, ca nu cumva să se atingă de ea șoarecii sau moliile, căci atunci te voi arde de viu. Vreau să fiu înmormântat cu pompă, ca tot poporul să-mi ureze de bine». Indată după aceea, deschise o sticlă cu esență de nard și ne unse pe toți, zicând: «Nădăjduesc ca aceasta să-mi facă după moarte, tot atâta bine ca în viață». Cât privește vinul, puse să se verse din el într'un vas mare și ne spuse: «Inchipuiți-vă că sunteți poftiți la parastasul meu». Lucrul deveni foarte plictisitor, mai ales când Trimalchio, cuprins de cea mai uricioasă beție, porunci să se aducă în sala de mâncare, ca un nou fel de distracție, niște trâmbițași. Rezemat de o mulțime de perini, se întinse pe marginea patului zicând: «Inchipuiți-vă că sunt mort. Ziceți-i ceva frumos!» Trâmbițașii începură a suna un marș funebru. Mai ales unul, un sclav al celui antreprenor de pompe funebre, care trecea drept cel mai cum se cade în mijlocul acestei societăți, sună atât de tare, încât deșteptă pe toți vecinii. Atunci pompierii, cari supravegheau cartierul vecin, crezând că arde casa lui

Trimalchio, sparseră fără de veste ușa și începură cu secui și cu apă să lucreze după cum le eră slujba. Noi, profitând de acest prilej foarte favorabil, ne furișarăm de Agamemnon și o șterserăm grabnic, ca dela un adevărat foc.

LXXIX. N'aveam la 'ndemână nici torțe, care, în caz de rătăcire, să ne fi arătat drumul și 'n tăcerea miezului nopții

nu puteam nădăjdui întâlnirea vreunuia care să ne procure lumină. Unde mai pui că eram beți și nu mai recunoșteam locurile, care erau greu de cunoscut chiar în timpul zilei. Așa că după ce ne târisesem picioarele sângerânde, aproape un ceas întreg, prin pietre și prin moloz, furăm scoși înfine din încurcătura prin istețimea lui Giton. El, prevăzător, și temându-se

încă în plină zi să nu se rătăcească, însemnase cu cretă toți stâlpii și coloanele. Aceste semne, biruind prin albețea lor deosebită, întunecimea cea deasă a nopții, ne arătară drumul în rătăcirea noastră. Dar, ajungând la locuința-ne, avurăm altă bătaie de cap. Baba care ținea hanul, stând mai multă vreme la băutură cu oaspeții, nu s'ar mai fi deșteptat, chiar de-ai fi pus foc pe ea. Poate c'am fi stat toată noaptea la ușe, dacă n'ar fi venit, în vremea aceasta, un curier de-ai lui Trimalchio. Eră bogat, căci aveă zece trăsuri. Fără multă vorbă, sparse ușa locuinței și intrarăm astfel înăuntru prin spătură.

*

O, Zei și voi zeițe, ce noapte fu aceea!...
 Ce moale fu culcușul, când, strânși în calde-avânturi
 Ne amestecam sărutul cu sufletele noastre
 Ce rătăceau. Cu bine rămâneți griji a vieții,
 Căci altfel începusem să pier de fericire.

Dar mă fereceam degeaba căci, în slăbiciunea beției, nemai-putând ține în brațe pe Giton, Ascyltus, care profită de orice prilej pentru a mă jigni, îmi fură peste noapte pe copil și-l trecu în patul său. Iar acesta îmbrățișând mai cu plăcere pe cel care nu eră tovarășu-i de iubire, fie că nu simția ocară ce-mi făcea, fie că se prefăcea că n'o simte, adormi în brațele altuia, uitând de orice drept omenesc. Deșteptându-mă, pipăii zadarnic patul părăsit de cel ce-mi procură bucuria. Pentru a-mi răsbună credința călcată, stătui un moment la îndoală dacă trebuia să-i străpung cu sabia pe amândoi, prefăcându-le somnul în moarte. Urmând însă o chibzueală mai cuminte, deșteptai pe Giton cu câteva lovituri și privind crunt pe Ascyltus: «Fiindcă ai călcat, îi zisei, în picioare, printr'o crimă, încrederea și prietenia noastră, ia-ți degrabă catrafusele și cată-ți alt loc pe care să-l mânjești!»

LXXX. El nu se dete îndărăt, dar după ce, în chipul cel mai cinstit, împărțirăm prada: «Stai, zise, acum să împărțim și acest copil!» Credeam că glumește și că pleacă, însă el, sco-

țând sabia cu o mână fratricidă: «N'ai să te bucuri, zise, de această pradă, asupra căreia ai căzut numai tu! De voi fi refuzat, trebuie să-mi tai partea mea chiar cu această sabie!» Din parte-mi, făcui și eu acelaș lucru și învăluindu-mi brațul cu mantaua, mă pregătii de luptă. In nebunia aceasta a ticăloșilor de noi, cel mai nenorocit eră copilul care ne îmbrățișă genunchii plângând și se rugă să nu dăm într'un biet han priveștița unei Thebaide, și să nu pătăm cu sângele nostru sfințenia celei mai strălucite prietenii. «Dacă-i nevoie de o crimă, strigă el, iacă îmi desgolesc gâtul, spre el întoarceți-vă mâinile, în el băgați vărfurile săbiilor voastre. Eu, se cade să mor, care am distrus legământul sfânt al prieteniei!» In urma acestei rugăminți, băgarăm săbiile 'nt eacă și Ascyltus cel dintâiu grăi: «Eu voi pune capăt certe. Singur acest copil să urmeze pe cine voește, așa ca el să aibă libertate deplină de a-și alege pe tovarășu-i de iubire». Eu, care socoetam că o foarte veche conviețuire se prefăcuse în chezășia unei rudenii, nu mă temui de nimic, ba încă printr'o grabă pripită, primii iute propunerea, și-l făcui pe Giton judecător al procesului. El, fără a stă măcar pe gânduri și fără să pară că mai întârzie, nu-mi dete vreme nici să-mi sfârșesc bine vorba și sculându-se în picioar își alese ca iubit pe Ascyltus. Rămăsei ca trăsmit de această hotărîre și așa cum eram, fără sabie, căzui pe pat și mi-aș fi făcut seama, dacă n'aș fi pizmuir biruința dușmanului meu. Iar Ascyltus ieși mândru, împreună cu răsplata-i, lăsând părăsît într'un loc străin pe cel care-i fusese, puțin mai 'nainte, cel mai scump tovarăș, pe cel care împărțise cu el împreună și bune și rele.

Așa-i ce numim prietenie: Cât folosești ei va ține,
Intocmai ca zarul la joc, te mișcă ea 'ncolo și 'ncoace.
Atât timp cât ține norocul, voi chip răsător aveți, prieteni,
Dar cade norocul, și atunci, voi, fața 'ntorcând, vă dosiți.

O comedie ni-i fumea, când unul e tată pe scenă,
Un altul e fiu și bogat s'arată un altul a fi.
Dar, iacă, deodată se 'nchide caetul cu scrisele roluri
Ș'atunci, vechiul chip reiau toți, pe cel prefăcut lepădând.

LXXXI. Nu mă jeli, totuș, multă vreme. De teamă ca nu cumva Menelaus, repetitorul nostru, pe lângă alte rele, să mă mai găsească și singur în han, îmi strănsei lucrșoarele și mă dusei întristat, de-mi închiriai o locuință îndepărtată, lângă țărmul mării. Aci stătui închis trie zile și gândindu-mă mereu la singurătatea și înjosirea mea, îmi loveam pieptul, sfâșiat de suspine, și printre gemete adânci strigam des cu glas tare: «De ce n'a putut pământul să mă înghită în prăbușirea lui? De ce nu m'a înghițit marea, care se mânie chiar și pe cei nevinovați? Am scăpat de judecată, m'am prefăcut mort în arena unui circ, mi-am ucis pe cel ce mă găzduise, pentru ca după atâtea fapte îndrăznețe, să zac ca un cerșetor, ca un exilat, părăsit în hanul unui oraș grecesc! Și cine m'a adus în halul acesta de părăsire? Un tânăr mânjit de toate desfrânările, demn de a fi gonit din țară, după propria-i mărturisire, căpătându-și prin prostituire libertatea, prin prostituire devenind și cetățean, el, a cărui posesie se trăgea la sorți și pe care-l închiriau drept fată chiar cei ce-l socoteau drept bărbat. Și ce este și celălalt?... Unul care odată cu haina bărbătească, a îmbrăcat și fusta de femeie, care, de mamă-sa povățuit, și-a schimbat sexul, el, care într'o casă de corecție, pentru sclavi, s'a prostituat lor, el, care după ce a tremurat și schimbat te-meiiul plăcerilor lui, și-a părăsit pe vechiul prieten și care — ce rușine — după atingerea unei singure nopți, întocmai ca o prostituată ordinară, și-a vândut totul. Acum zac cei doi iubiți, strângându-se în brațe toată noaptea și poate slăbiți de plăcerile ce și le-au procurat unul altuia, își bat joc de singurătatea mea. Dar n'au s'o facă nepedepsiți! Căci, să nu mai fiu bărbat și om liber, de nu-mi voiu răsbună ocara în sângele lor vinovat!...»

LXXXII. Grăind acestea, îmi încinsei sabia și ca nu cumva slăbiciunea să facă să-mi piară avântul rășboinic, îmi ațâțai puterile mâncând mai mult ca de obicei. Apoi dădai năvală afară, și ca un nebun începui să dau târcoale prin portice. Dar, pe când, cu chipul zăpăcit și sălbatic, nu mai gândeam la

nimic altceva decât la măcel și la sânge, ducând mereu mâna la mânerul săbiei, pe care o destinasesem răsbunării, mă băgă de seamă un soldat, fie de cei adevărați, fie vreun borfaș de noapte. «Hei, camarade, îmi zise, din ce legiune ești și din ce centurie?» Fără să mă turbur, îi minții și legiunea și centuria. «Haide, haide, îmi răspunse el, dar de când în armata voastră se plimbă soldații în pantofi grecești?» După chip și după tremurat, mă dădui de gol, și atunci el îmi porunci să pui jos sabia și să-mi văd de spinare. Fusei jefuit și astfel mi-se tăie orice poftă de răsbunare. Atunci mă înapoiai la hanul meu și încetul cu încetul, slăbindu-mi furia, începui să-i mulțumesc borfașului pentru îndrăzneală.

*

Nu beà, deși 'n apă-i, nu rupe din poame ce asupra-i atârnă,
 Nefericitul Tantâl, orcât e de dorințe îmboldit.
 Bogatul măreț așa fi-va la chip, când privindu-le toate
 Se teme, ale foamei nevoi pe fața-i uscată purtând.

Nu trebuie să te încrezi mult în ceace ai chibzuit, fiindcă-și are și norocul judecata lui.

*

LXXXIII. Ajunsei într'o galerie de tablouri demnă de admirat prin varietatea picturilor ei. Văzui și de cele pictate de mâna lui Zeuxis, pe care vechimea vremilor nu le stricase încă. Schițe de-ale lui Protogenes, care, ca realitate, se luau la întrecere cu natura însăși, le văzui în treacăt cu un fel de înfiorare. Căzui chiar în adorație în fața unui fel de pictură a lui Apelles, pe care Grecii o numesc «monohromă». Contururile figurilor erau desenate cu atâta artă și naturalitate, încât ai fi crezut că pictorul le-a dat vieață. Ici erà zugrăvit vulturul care ducea spre cer copilul răpit pe muntele Ida (pe (Ganymedes), dincolo nevinovatul Hylas respingea pe o necinstită Naiadă. In altă parte Apollo își osândia omorul făptuit de mâinile lui, împodobindu-și lira-i dezacordată, cu, flori de curând înflorite. In mijlocul chipurilor atâtor iubiți

strigai tare, ca și cum aș fi fost singur: «Va să zică, amorul atinge și pe zei? Jupiter negăsind pe cine să iubească la el în cer, s'a coborît pe pământ ca să păcătuească și totuș n'a jignit prin aceasta pe nimeni. Nimfa, răpind pe Hylas, și-ar fi potolit iubirea de-ar fi crezut că Hercules va veni să i-l ceară. Apollo a réinviat în floare, umbra copilului pe care l'a iubit, și toate, vai, toate povestirile sunt pline de legături amoroase fără rivali. Eu însă, am primit în tovărășia mea un oaspe mai crud decât Lycurg. Pe când mă certam cu vânturile, iată că intră în galeria de tablouri un bătrân, cărunt, deprins, după chip, cu cugetarea, și părând a promite ceva măreț. După exterior nu eră însă tot așa de chipos, încât ușor se vedeă după acest semn, că eră unul din acei literați, pe care-i urăsc de obicei bogății. El se apropie de mine».

*

«Sunt poet, zise, și după cum trag nădejde, printre cei cu înaltă inspirație, dacă ar trebui să ai vreo încredere în co-roanele cari — prin favoare — se dau de obicei și celor cari nu le merită.

«Atunci de ce, mi-ai zice, ești așa de prost îmbrăcat?»
 «Chiar din pricina aceasta. Iubirea de artă n'a îmbogățit pe nimeni niciodată».

Cel ce se încrede mării, prin bogății se înalță,
 Iar cel ce lupte cată se 'nconjură cu aur.
 Lingușitorul josnic pe purpură se 'mbată,
 Pe bani, un muieratic își vinde a lui păcate,
 Și 'n sdrențele 'nvechite, stă, tremurând, doar geniul,
 Și 'nfometat tot cheamă de toți uitata artă.

LXXXIV. Așa e, fără îndoială. Dacă vreun dușman al tu-turor viciilor ar începe să umble pe drumul cel drept, va fi urît în primul rând, din pricina deosebirii de moravuri, căci cine poate aprobă la altul lucruri ce se deosebesc de ale lui? In al doilea rând, acei cari se ocupă numai să-și îngrămă-dească la bogății, nu voesc să aibă în omenire altă trecere

decât aceea pe care o posedă ei. Așadar, pe iubitorii de literatură îi persecută în toate chipurile, ca să se vadă că-s mai presus decât banii lor.

*

Cu geniul, în ce chip nu știi, e sărăcia soră.

*

Aș voi ca dușmanul cumpătării mele să fie așa de nevinovat, încât să se poată împlânzi. Dar el e un tâlhar învechit în rele și-i mai priceput chiar decât negustorii de carne vie.

LXXXV. Pe când călătoream prin Asia, în slujba unui questor, m'am așezat cu locuința la Pergam. Aici locuiam cu plăcere, nu numai din cauza gustului cu care erau aranjate apartamentele, cât mai ales din pricina unui copil foarte frumos al gazdei. Imi băteam capul fel și chip, cum să nu fiu bănuț de tată, că sunt îndrăgostit de fiu și ori de câte ori venia vorba, la masă, despre iubirea copiilor frumoși, mă aprindeam așa de tare, încât făceam pe omul aspru ale cărui urechi erau jignite de conversații obscene, iar mama lui mă privia ca pe unul din cei șapte înțelepți. Incepusem să conduc pe copil la locul de exerciții gimnastice, să-i orânduiesc studiile, să-l învăț și să iau seama ca nu cumva vreun seducător să se introducă în casă. Intr'o zi steteam culcați în sala de mâncare după ce, fiind sărbătoare, terminasem de vreme lucrul, și ospățul mai lung ca de obicei ne făcuse să ne fie lene de a ne mai duce în camera noastră. Fiind cam aproape de miezul nopții, pricepui că copilul încă nu dormia. Atunci cu glas foarte frumos, îmi exprimai următoarea derință: «Venus, stăpână, zisei: dacă voiu sărută pe acest copil așa ca el să nu simtă, îi voiu aduce mâine, ca dar, o pereche de porumbei». N'apucă să audă bine prețul plăcerii și copilul și începù să sforăie. Atunci, apropiindu-mă de el, pe când se prefăcea că doarme, îl acoperii cu câteva sărutări. Mulțumit de acest început, mă sculai foarte de dimineață și alegând o pereche de porumbei

ii adusei băiatului care mă așteptă și-mi îndeplinii astfel promisiunea.

LXXXVI. In noaptea următoare, îngăduindu-mi-se acelaș lucru, îmi schimbai dorința: «Dacă voiu putea să-l mângâi, zisei, cu mâna-mi necinstită și el nu mă va simți, îi voiu dărui, de se va lăsa, doi cocoși dintre cei mai răi la bătaie». La această făgăduință, copilul se apropiè el însuș, ba cred că începuse chiar să se teamă, ca nu cumva să adorm. Fiindu-mi milă de grija lui, îmi plimbai mâna peste tot corpu-i, cu o plăcere mai presus de orice. Pe urmă, cum se făcù ziuă, îi adusei, spre marea-i bucurie, ceeace-i făgăduisem. De îndată ce, a treia noapte, îmi dete îngăduință, mă sculai, și aplecându-mă la urechea celui ce se prefăcea că doarme: «Zei nemuritori, zisei, si ego huic dormienti abstulero coitum plenum et optabilem, pentru a-ceastă fericire îi voiu dărui mâine copilului un armăsar de Macedonia dintre cei mai buni. Numai să nu simtă nimic însă». Niciodată băiatul nu fu cufundat într'un somn mai adânc ca acum. Itaque primum implevi lactentibus papillis manus, mox basio inhaesi, deinde in unum omnia vota iniunxi. A doua zi, stând în camera lui, așteptă ca de obicei darul. Dar tu știi, că nu-i tot așa de ușor de a cumpără un armăsar, ca cum ai cumpără porumbei sau cocoși. Afară de aceasta, mă mai temeam ca nu cumva un dar așa de însemnat să dea de bănuir. Așadar, după ce mă preumblai câteva ceasuri, mă reîntorsei la locuință și fără să-i aduc nimic băiatului, îi dădui doar o sărutare. Dar el, luându-mă de gât, și după ce privise în toate părțile: «Te rog, zise, domnule, unde-i armăsarul?»

LXXXVII. Prin această jignire, deși-mi închisesem intrarea ce izbătisem să-mi deschid, totuș îmi îngădui din nou aceeaș libertate. După câteva zile, o întâmplare la fel, făcându-ne să dăm peste acelaș noroc, de îndată ce simții că tatăl a început să sforăie, începui să-l rog pe băiat, ca să ne împăcăm, adică, ut pateretur satisfieri sibi, et cetera quae libido distenta dictat. Dar el supărat, nu-mi răspunse decât: «Dormi,

sau de nu, te spui tatii». Dar nimic nu-i așa de greu pe care să nu izbutească a-l smulge necinstea. Așa eu, pe când el tot spune: «te voi spune tatii» irrepsi tamen et male repugnanti gaudium extorsí. At ille non indelectatus nequitia mea, după ce îndelungă vreme se jelui că a fost păcălit și că conșcolarii, față de care lăudase generozitatea mea, îl vor lua în răs. «Totuș, îmi zise, ai să vezi că eu nu sunt ca tine. Si quid vis, fac iterum. Ego vero deposita omni, offensa, cum puero in gratiam redii, ususque beneficio eius in somnum delapsus sum. Sed non fuit contentus iteratione ephebus plenae maturitatis, et annis ad patiendum gestientibus. Itaque excitavit mesopitum et «num quid vis?» inquit. Et non plane iam molestum erat munus. Utcumque igitur inter anhelitus sudoresque tñitus, quod voluerat, accepit, rursusque in somnum decidi gaudio lassus. Interposita minus hora pungere me manu coepit et dicere: quare non facimus?» Atunci eu, fiind deșteptat de atâtea ori, mă-aprinsei de mânie și-i răspunsei cu ceeace mă apostrofase el: «Dormi, sau de nu, te voi spune tatălui!»

LXXXVIII. Reînsuflăit de această povestire, începui să întreb pe bătrân, care eră mai învățat ca mine, despre vârsta tablourilor și despre unele subiecte mie nelămurite. Totdeodată îl rugai să-mi explice pricina decăderii de azi a artelor, când cele mai frumoase din ele au pierit, între care pictura, care n'a mai lăsat din ea nici cea mai mică urmă. Atunci el îmi răspunse: «Pofta de bani a adus această schimbare. În timpurile străvechi, când virtutea plăcea pentru ea însăși, artele frumoase înflorau și cea mai mare întrecere între oameni eră aceea, ca nu cumva ceeace va folosi veacurilor viitoare să se ție mai multă vreme ascuns. Astfel, Democrit stoarse sucurile tuturor ierburilor și-și petrecu toată vieța experimentând spre a cunoaște proprietățile mineralelor și vegetalelor. Eudoxin îmbătrâni pe vârful unui munte foarte înalt, pentru a putea prinde mișcarea astrelor și a cerului, iar Chrysis, pentru a fi în stare de noi descoperiri, își purifică de trei ori sufletul cu elebor. Dar, spre a reveni la artele plastice, pe

Lysippus, care se mărgini să desăvârșească conturul unei sin-gure statui, îl prăpădi sărăcia, iar Myron, care aproape însu-ŧleŧiă în bronz oamenii și fiarele, nu găsi pe nimeni care să-l moștenească.

Și noi, cufundați în beție și desfrâu, nu mai îndrăznim să cunoaștem nici chiar artele pe cari le avem de-a gata găsite, ci, învinovățind pe cei vechi, nu facem altceva decât să ne învârtim în viții, pe cari le dăm la rându-ne de învățatură altora. Unde e dialectica (arta de a discuta), unde e astrono-mia? Unde-i calea cea mai bine pregătită a înțelepciunii? Cine a mai venit vreodată în vreun templu și s'a rugat de zei, ca să atingă desăvârșirea în oratorie, sau adăparea din adevăratele izvoare ale filozofiei? Nu cer nici măcar minte, nici sănătate, ci chiar mai 'nainte de a păși peste pragul templului de pe Ca-pitoliu, unul promite un dar de va putea să se curețe de o rudă bogată, altul de va putea desgropă o comoară, altul de va fi sănătos până să strângă treizeci de milioane de sesterții. Chiar și Senatul, el care ne învață ce-i bun și drept, obișnu-ește să făgăduască o mie de kilograme de aur templului de pe Capitoliu și pentru ca cineva să nu mai stea la îndoeală de a pofti bani, împodobește și pe Jupiter cu banii strânși. Să nu te mai miri deci, dacă pictura decade, când și zeilor și oa-menilor li-se pare mai frumoasă o bară de aur decât tot ce au făcut un Apelles sau un Phidias, niște grecotei smintiți. Dar, văd că ai rămas cu toată atenția îndreptată la un tablou care înfățișează luarea Troiei. Mă voiu sili atunci să-ți explic această operă în versuri.

LXXXIX. De zece ani Troienii cu spaimă și nădejde
Răhdau împresurarea și 'n ghicitorul Calchas
Credință îndoioasă și temeri aveau Grecii...
Dar totuș cuvântase oracolul din Delos,
Că despoiată fi-va de-a ei pădure Ida,
Grămezi căzând stejarii, din care făuri-vor
Grozavul cal și iacă se sapă 'n el mari găuri,
Ascunzători de taberi, ș'aci și-ascund mânia
A zece ani de lupte zadarnice, vitejii.

Se 'ngrămădesc înăuntru Danaii și-i ascunde
 Chiar darul lor. «O patrie, de-acuma credeam plecată,
 De veci greceasca flotă și liberată țara!»
 Așa pe cal se scrise ș'asă spuneă și Sinon
 Cel hot cu judecata-i spre pagubă putinte.
 Ieșiă dejă mulțimea pe porți, fiind scăpată
 De lupte și cu grabă porniă spre rugăciune,
 Curgeau pe gene lacrimi, căci mințile fricoase
 Se bucură cu plânset, dar teama iar le vine,
 Când văd pe Laocoon, ce lui Neptun slujește,
 Cu deslipite plete venind și cu al lui strigăt
 Mulțimea alarmând-o... Cu lancea el asvârle
 Și 'n pânțele lovește monstruosul cal, dar cade
 Sărind în lături fierul, căci i-a slăbit destinul
 Puterea mânei, ș'astfel crezută-i viclenia.
 Dar iată-l, întărindu-și din nou, plăpânda-i mână
 Și c'o secure calul izbindu-l mai puternic...,
 A tremurat 'năuntru de Greci închisa ceată.
 Și monstrul se 'nfioară de spaima lor, și prinsă,
 E dus'acum oștirea ce Troiă va cuprinde,
 Cu nouă înțelepciune rășboiu 'ntreg sfârșindu-l.
 Dar ce-arătare 'n locul, unde din val și 'nalță
 Tenédos a ei țărături! Se umflă a mării unde
 Și'n lături se despică și cum s'aude 'n noapte
 A ramelor vâslire, când sub izbirea flotei,
 Gem valurile mării, așa s'aude șgomot
 Și când privim acolo, vedem doi șerpi prin unde
 Inelele 'nvărtindu-și spre țăr. Ca mari corăbii,
 Cu pieptul lor aruncă spumosul val în lături
 Și șgomot fac cu coada, iar coamele din apă
 Le ies cu mult afară, și licuri de lumină
 Svârlind a lor lucire, oceanu 'nflăcărează,
 Și unde se 'nfioară de șuerul lor groaznic:
 Incremeniți rămânem. Pe țăr stăteau copiii
 Lui Laocoon, gemeni, pe cap cu sante panglici
 Și 'n frigiene haine. Pe ei i'ncing îndată
 Cu-a lor inele șerpui și ei și 'ntind zadarnic
 Mănuțele spre gura ce-i mușcă ș'ajutorul
 Nu vine dela nimeni, doar între ei s'ajută
 Și pe-amândoi aceeaș grea frică-i prăpădește...
 Și iacă'o nouă moarte pe-a lor o înmulțește:
 Pe slabul lor părinte, ce 'n ajutor le vine
 Il doborîră șerpui sătui dejă de moarte
 Și lângă altare, zace și preotul ca jertfă,

Izbind cu greu pământul. Astfel având să piară,
 Pierdù pe zei 'nainte mult pângărita Troie!
 Iar când își pierdù Phoebe a ei lucire albă,
 Ducând în urmă-i aștrii, ce 'ntunecau, lumina-i,
 Atunci, deschid ei cahlul și năvălesc Danaii
 Către-ai lui Priam semeni de somn sau băătură
 Cuprinși. Precum când scapă din frâu un cal tesalic,
 Își scutură pe gátu-i cea coamă spre 'ncurare,
 Așa 'ncercau frunțașii zadarnic să mai lupte!
 Din teacă mai scot săbii și mâinile-și mai mișcă
 Pe scuturi. E zadarnic: de vin greoi, în moarte,
 Merg unii să-și continue de-apururi somnul ultim,
 Pe când pe-altarul Troiei și-aprins'er'alții torțe
 Ș'a Troiei sfinte-altare se 'ndreaptă 'n contra Troiei.

LXL. Cei ce se plimbau prin portic, începură s'arunce cu pietre împotriva lui Eumolp, pe când declamă, iar el, care cunoștea cum i-se aplaudă talentul, își acoperi capul și o rupse la fugă afară din templu. Eu mă temui să nu fiu și eu luat drept poet și urmărind de aproape pe fugar, îl ajunsei lângă țărnișă și de îndată ce putui să stau în afară de bătaia pietrelor, îi zisei: «Te rog, ce-i cu mania aceasta a ta? De mai bine de două ceasuri, de când ești cu mine, în loc de a-mi vorbi ca toată lumea, nu faci altceva decât debitezi la versuri. Nu mă mir dar, dacă mulțimea se ține cu pietre după tine. Iacă, am să-mi unplu și eu sânul cu bolovani și ori de câte ori vei începe să-ți ieși din minți, am să-ți însângerez capul». El, schimbându-și căutătura: «Vai, tinere, îmi zise, nu-i azi întâia dată când pătesc așa ceva. De câte ori intru în teatru, pentru a declamă ceva, în chipul acesta mă întâmpină de obicei spectatorii. Dealtminteri, ca să nu mai am ceartă și cu tine, iată că nu mă voiu mai înfrupta din această plăcere toată ziua». «Din parte-mi, îi zisei, dacă renunți la turbarea ta pe ziua de azi, îți făgăduesc să ne ospătam împreună».

*

Poruncii celei însărcinate cu paza camerelor să ne pregătească cina (și mă dusei la baie împreună cu Eumolp).

*

LXLI. Aci dădai peste Giton, care stătea trist și zăpăcit, rezemat de un perete, ținând în mână niște cârpe și niște perii de frecat. Eră ușor de cunoscut că nu-i plăcea slujba la Ascyltus. După ce căutai să-mi încredințez bine ochii, el mă zări și întorcându-și fața-i plină de bucurie, spre mine: «Ai milă de mine, tovarăș de iubire, îmi zise. Pot să vorbesc în libertate aicea unde nu sunt arme. Scapă-mă din mâinile acestui tâlhar sângeros și pedepsește-mă cu cea mai aspră pedeapsă de chipul cum te-am judecat. Pentru mine, nenorocitul, va fi o destul de mare mângâiere, că am pierit prin voința ta». Il rugai să nu mai plângă, și ca nu cumva să ne vadă cineva stând de taină, lăsând pe Eumolp, care declamă o poezie în baie, trăsei după mine pe Giton printr'o ieșire întunecoasă și murdară, și sburai cu el la han. Inchizând bine ușile, îl copleşii cu îmbrățișeri și-mi lipii fața de chipul lui plin de lacrimi. Multă vreme stăturăm amândoi fără glas, pe când pieptul drăguț al copilului se sbătea sub suspine dese. «Ce faptă nedemnă, zisei eu, săvârșesc iubindu-te încă, deși tu m'ai părăsit! In pieptul acesta rana nu s'a închis încă, cu toate că a fost mare. Ce-ai de spus la asta, tu care ai îngăduit iubirea altuia? Am fost eu demn de o astfel de ocară?» El însă, după ce băgă de seamă că tot mai eră iubit, deveni mai îndrăzneț.

*

«Și totuș, mai adăugai, eu numai pe tine te alesesem ca judecător al iubirii mele. Dar acum nu mă mai plâng deloc și nu mai îmi amintesc de nimic, dacă, în căința ta, tu te îndrepti cu bună credință». Zicând acestea, izbucnii în gemete și plânsete, iar el, ștergându-mi lacrimile cu mantaua: «Te rog, Encolpius, îmi zise, fac apel la aducerea ta aminte: eu te-am părăsit pe tine, sau tu m'ai trădat pe mine? In adevăr, ți-o mărturisesc și ți-o spun cu toată sinceritatea: când v'am văzut pe amândoi înarmați, am dat fuga la cel mai tare». Sărutându-i atunci gura cea plină de înțelepciune, îi sării de gât și, ca să înțeleagă mai ușor că se reîntorsese în iubirea mea, și că

prietenia noastră prin cea mai bună credință prinsese o nouă vieță, îl strânsei cu drag la piept.

LXLII. Eră dejă în puterea nopții și femeia însărcinată cu cina ne-o și pregătise, când Eumolp bătù la ușe. Eu întrebai atunci: «Câți sunteți?» și începui a privi foarte atent prin gaura broaștei afară, spre a vedeà dacă nu cumva venise și Ascylltus cu el. După ce văzui că-i singur, îl primii numaidecât, iar el, aruncându-se pe pat și văzând pe Giton, care așezà masa în fața lui, dădù din cap și-mi zise: «Te felicit pentru un astfel de Ganymede: el va trebui să ne facă să petrecem astă seară». Un astfel de început așa de ne la locul lui nu-mi plăcù deloc și mă temeam să nu fi primit în tovărășia mea pe un al doilea Ascylltus. Eumolp merse și mai departe și când copilul îi servi de băut: «Pe tine, îi zise, te prefer tuturor celor pe cari i-am văzut la baie, și golind cu sete paharul, spuse că nu băuse nicio dată o băutură mai însetat ca acum. «Pe când mă îmbăiam, urmă el, eră cât pe-acî să fiu luat în pumni, fiindcă încercasem să recitez celor ce stau împrejurul bazinului una din poeziile mele. Fiind dat afară dela baie», tot așa cum fusesem dat afară din teatru, începui să dau ocol prin toate colțurile, strigându-te mereu, cu voce tare, pe tine, Encolpius, când din partea cealaltă, un tânăr gol, care-și pierduse veșmintele, strigà și el tot așa de tare și supărat, pe Giton. Dar pe când sclavii ce serveau la baie, își băteau joc de mine, îngânându-mă în chip foarte obraznic, ca pe un nebun, pe el îl înconjurase o mare mulțime cu aplause și cu admirație foarte respectuoasă, căci aveà un semn al bărbăției așa de respectabil, încât l'ai fi luat pe om drept vârful al organului. Ce tânăr strașnic: cred că'n dragoste ar fi fost în stare să se lupte două zile. Astfel fiind, îi veniră în ajutor numaidecât. Nu știi ce cavaler Roman, cam deochiat, îl învălui, pe când el rătăcea de colo până colo, cu haina lui și-l luă cu el acasă. spre a se bucurà, cred eu, numai el singur de un noroc așa de mare. Cât despre mine, nu mi-aș fi putut scoate nici chiar veșmintele mele dela paznicul vestiarului, dacă n'aș fi adus un martor care să le recunoască

drept ale mele. Așa că-i cu mult mai bine să-ți pui la îndeletnicire organele trupești decât pe cele sufletești». Pe când Eumolp grăia acestea, eu făceam fețe, fețe, fiindcă mă bucurau, pe de o parte pățaniile dușmanului meu, iar pe de alta succesele lui mă întristau. Totuș, ca și cum n'aș fi cunoscut povestea lui Ascyllus, tăcui și începui să-i înșir lui Eumolp felurile de mâncare. (Eumolp, după ce se sătură, începe iar să recite).

LXLIII. De puțin preț e ceeace ți-e îngăduit și sufletului leneș din cauza rătăcirii îi plac lucrurile care jignesc.

Fazanul dela Colchis, găina de Numidia
Pe lacomi îi imbie, căci greu se găesc ele.
Iar rața cea bălțată și găscă cu-albe pene
Hrănesc doar moșicimea, pe când, de mare-un pește
Din ale lumii margini adus, brăzdând chiar Syrta
Și chiar în naufragiu găsit fiind, ce bun e!
Un somn de mare nu-i bun de-acum. Ș'or ce amantă
E preferată soaței, iar cimmamomu 'nvinge
A rozei dulce-aromă, și tot ceeace cauți
Drept ce-i mai bun îți pare.

«Dar bine, îi zisei, oare nu ne făgăduiseși că azi n'ai să mai faci versuri? Zău, cruță-ne, cel puțin pe noi, cari nu te-am bătut niciodată cu pietre, căci dacă vreunul din aceia cari beau în acest han, ar mirosi că-i pe-aici un poet, va ridică pe toți vecinii și ne vor da gata pe câteștrei dintr'odată. Aibi milă de noi și gândește-te la ce-ai pățit în galeria de tablouri, sau la teatru». Giton care era un copil foarte blând, mă țină de rău de cele ce vorbeam. Imi spuse că nu fac bine ocărind pe bătrâni și că uitând în acelaș timp de îndatoririle ce aveam ca gazdă, ceeace făcusem prin bunătate, să nu stric prin nepoliteță. Mai adăugă și alte vorbe de măsură și respect, care se potriveau bine cu frumusețea lui.

*

LXLIV. «Ferice de mama care te-a născut astfel!» îi zise Eumolp. «Halal de-așa virtute! Rar s'a întâmplat să văd o frumusețe ca a ta unită cu așa înțelepciune și ca să nu crezi

că ți-ai pierdut în zadar vorbele în favoarea mea, iacă ai găsit în mine pe omul care te iubește! Te voi proslăvi în versurile mele și-ți voi fi învățător și paznic, urmându-te chiar acolo unde nu-mi vei porunci. Encolpius nu se jignește de acest lucru, fiindcă iubirea-i e îndreptată în altă parte». Mult îi folosî lui Eumolp, soldatul care-mi luase sabia, altfel, mânia ce căpătasem împotriva lui Ascyllus, mi-aș fi stins-o în sângele lui. Giton băgă de seamă aceasta și o șterse afară din cameră sub pretextul de a aduce apă. Prin lipsa lui la timp, potoli astfel mânia mea. Mai liniștindu-mă puțin, grăii către Eumolp: «Prefer, Eumolp, să-mi vorbești chiar în versuri, dar să nu-ți mai dai pe față asemenea dorințe. Eu sunt mânios și tu ești un om plin de poftă. Vezi și tu că nu ne potrivim la obiceiuri. Socoate-mă deci că-s nebun și cedează nebuniei mele, adică ieși cât de iute afară!» Zăpăcit de aceasta amenințare, Eumolp, fără a mai cercetă pricina mâniei mele, trecu pragul, închise fără veste ușa și închizându-mă astfel, pe când nu mă așteptam la așa ceva, luă cheia cu el și dădu fuga să caute pe Giton. Fiind închis, hotărîi atunci să-mi curm vieța prin spânzurătoare. Dejà, apropiind patul de perete, legasem cingătoarea dela saltea, și-mi înnodam lațul de gât, când Eumolp și Giton, descuind ușa, intrară și mă rechemară la viață dela sfârșitul fatal. Giton, mai ales, turburat din pricina durerii, mă luă în brațe țipând și mă aruncă pe pat. «Te înșeli, Encolpius, îmi zise el, dacă socoți că se poate întâmpla ca tu să mori întâiu: îți luasem eu înainte, căci pe când mă aflam la Ascyllus, am căutat o sabie. Dacă nu te găseam, aveam de gând să mă arunc într'o prăpastie, și ca să te conving că moartea nu-i departe de cei ce o caută, privește și tu la rându-ți ceace voiai să mă faci să privesc!» Zicând acestea, smulse un briciu de ras dela servitorul lui Eumolp și lovindu-se cu el de două ori peste gât, căzù la picioarele noastre. Inmărmurit, scosei un strigăt și aruncându-mă asupra lui Giton, care zăcea jos, căutai și eu să mă ucid cu acelaș instrument. Dar nici Giton n'avea cea mai mică urmă de rănire, nici eu nu simții nici o durere, căci briciul

de ras eră neascuțit și tocit cu scopul de a învăța pe ucenici la ras și apoi mai eră vârît și într'o teacă. Din pricina aceasta nici servitorul nu se înspăimântase când i-se smulsese briciul, nici Eumolp nu sârise ca să împiedice această moarte de comedie.

LXLV. Pe când noi, cei doi iubiți, jucam această farsă, iată că vine hangiul, aducându-ne o parte din mâncare, și privind în ce chip josnic ne rostogoleam pe jos: «Ce, ne zise, sunteți beți, fugari, sau și una și alta? Cine a ridicat patul acela, și ce înseamnă această pregătire tainică? Zău, nu cumva, ca să nu-mi plătiți chiria camerei, ați voit să fugiți pe-aci încolo în timpul nopții? N'aveți să faceți nepedepsiți așa ceva, căci vă voi face să știți că această casă nu-i a unei văduve, ci a lui Marcus Manicius!» «Indrăznești să ne ameninți?» îi strigă Eumolp și-i dădù în acelaș timp o palmă sdravănă. Celălalt însă, zvârli în capul poetului un ulcior de pământ, golit de băuturile atâtor oaspeți, și crăpându-i fruntea, pe când el strigă cât îi luă gura, o șterse afară din cameră. Eumolp, neputând să rabde ocară, puse mâna pe un sfeșnic de lemn și luându-se după fugar, îi dădù lovituri peste lovituri, răsbunându-și astfel fruntea-i rănită. Slugile dela han și un mare număr de mușterii beți se strânseră atunci în juru-le. Cât despre mine, ivindu-mi-se prilej de răsbunare, lăsai afară pe Eumolp, plătindu-i la rându-mi, acestui afemeiat, cu aceeaș monedă, căci vream să mă folosesc singur și de cameră și de plăcerile nopții. În vremea aceasta bucătării și chiriașii hanului se năpustiseră asupra lui Eumolp, care se găsiă dat afară și unul eră să-i bage în ochi o frigare plină cu friptură sfârâitoare, pe când un altul, smulgând un cârlig de care se agață carnea, luase poziția unui luptător. Mai ales o babă urduroasă și încinsă cu un șorț soios, în picioare cu un papuc mai mare și altul mai mic, adusese de lanț un câine enorm, și-l asmuțiă asupra lui Eumolp. El însă, înarmat cu sfeșnicul, se apăra bine contra tuturor primejdiilor. Noi vedeam toate printr'o crăpătură, pe

care o făcuse puțin mai 'nainte Eumolp, forțând toarta ușii. Eu mă bucuram de loviturile ce primiă.

LXLVI. Giton însă, ca să nu-și uite de mila ce-l apucase, eră de părere că trebuie să deschidem ușa și să venim în ajutorul primejdutului. Eu, plin încă de mânie, nu mă mai putui ține, și-l pocnii în cap, pe când cerea astfel milă, cu un ghiont repede și îndesat, de se rostogoli pe pat, plângând. Privind când cu un ochiu, când cu altul pe gaura ușii, mă săturam ca dintr'o hrană de ocară lui Eumolp, recomandându-i să-și cheme și pe cineva în ajutor, când iată că Bargates, supraveghetorul cartierului, apărù în mijlocul certei, adus fiind pe o litieră, căci eră bolnav de picioare. Cu un glas turbat și barbar peroră el multă vreme contra bețivilor și a sclavilor fugiți, când, dând cu ochii de Eumolp: «O, tu erai, tu cel mai bun dintre poeți?» îi zise. «Și acești sclavi netrebnici nu se cară mai repede și nu se lasă de scandal?

*

Femeia mea face nazuri și deaceea te rog, batjocorește-o în versuri; ca să-i fie rușine!»

LXLVII. Pe când Eumolp stătea de-o parte, de vorbă cu Bargates, își făcură apariția în han, un pristav însoțit de un sclav al orașului, și de o suită puțin numeroasă. Scuturând o torță, cari răspândiă mai mult fum decât lumină, sclavul pronunță cu glas tare aceste cuvinte: «S'a pierdut, cu puțin înainte, la baie, un copil cam de vreo șasesprezece ani, delicat, frumos, cu părul creț și cu numele de Giton. Oricine va voi să-l dea înapoi, sau să arate unde este, va primi ca răsplată o mie de sesterții». Nu departe de pristav stătea Ascytlus, îmbrăcat într'o haină ieșită de soare și ținând pe o farfurie de argint răsplata făgăduită. Atunci poruncii lui Giton ca numai-decât să se vâre sub pat, și băgându-și mâinile și picioarele sub cingătoarele saltelei, întocmai cum odinioară Ulise se vârise sub berbecule Cyclopului, tot așa și el, să stea întins sub pat, ca să scape din mâinile celor cari îl căutau. Giton n'a așteptă să-l

mai poftesc odată, ci numaidecât, vârindu-și mâinile sub legăturile saltelei, birui chiar pe Ulise în viclenia-i la fel cu a lui. Cât despre mine, ca să nu dau loc la vreo bănuială, umplui pătucul cu veșmintele mele, și-l făcui să poarte urma unui singur om, după măsura corpului meu. În vremea aceasta, Ascyltus, după ce cutreerese toate camerele, împreună cu funcționarul public, ajunse și la a mea, fiind cu atât mai plin de speranță, cu cât găsi ușa încuiată cu îngrijire. Sclavul public vârind securea-i în țâțână, îi sparse încuietoarea. Eu căzui atunci la picioarele lui Ascyltus, și-l rugai în amintirea prieteniei și a tovarășiei nenorocirilor, ce îndurasem împreună, să mă lase să mai îmi văd tovarășul de iubire. Ba, ca rugăciunile prefăcute să aibă mai mult crezământ: «Știu, Ascyltus, îi zisei, că tu ai venit să mă omori, căci de ce ai adus aceste securi? Mulțumește-ți dar mânia: iacă îți ofer gâtul meu și varsă sângele după care umbli, sub cuvânt că ai de căutat ceva!» Mânia lui Ascyltus potolindu-se, el îmi spuse că nu caută nimic altceva decât pe copilul fugar, și că nu dorește moartea unui om mai ales când acesta se roagă, fiindu-i el un amic foarte scump chiar după cearta fatală.

LXLVIII. Sclavul orașului nu fu însă așa de moale, ci cu o nuiă pe care o luase dela hangiu, scotoci pe sub pat și chiar prin toate găurile pereților. Giton își feriă trupul de lovituri și ținându-și cu frică răsufllarea, înghițiă chiar și pleoșnițele.

*

Eumolp însă, de îndată ce ei plecară, profitând de faptul că prin ușa cu încuietoarea spartă putea intră oricine, dădu năvală înăuntru, foarte agitat și zise: «Am câștigat cei o mie de sesterți: iacă am să dau fuga după pristavul care a plecat și-i voi arăta, trădându-te, după cum foarte bine meriți, că Giton e în stăpânirea ta!» Ii îmbrățișai genunchii, pe când el o ținea înaintea în hotărîrea-i, rugându-l să nu ucidă pe niște oameni cari erau aproape să moară. «Ai aveà dreptate, îi zisei, să te mânia, dacă ai putea s'arăți unde-i ce-l ce s'a pierdut, dar

acum copilul s'a făcut nevăzut prin mulțime și nu-mi pot da cu socoteala încotro s'a dus. Zău, Eumolp, adu-l pe copil înapoi, de-ar fi să-l redai chiar și lui Ascylytus!» Pe când căutam să-l conving și el aproape mă credeà, Giton nemaiputându-și ține răsufllarea, strănută de trei ori pe rând așa de tare, încât zguduî patul. «Să-ți fie de bine», zise Eumolp, întorcându-se la această mișcare, și dând la o parte salteaua, văzù un Ulise pe care chiar Cyclopul înfometat l'ar fi cruțat. «Cum, tâlharule, zise, întorcându-se apoi spre mine, nici chiar când ești prins nu îndrăznești să-mi spui adevărul? Dacă un zeu, care judecă lucrurile omenești, n'ar fi dat de gol pe acest copil, aş umblă acum păcălit, prin toate cârciumile după el».

*

Giton însă, mult mai lingușitor ca mine, începù mai întâiu a-i pansà rana dela frunte cu pânze de păianjen, înmuiate în untdelemn, pe urmă, în locul hainei sfâșiate a poetului, el îi dădù măntăluța lui și îmbrățișându-l, pe când el începeà să se liniștească, îi dădù mereu la sărutări, ca un fel de leac, zicându-i: «O, tată scump, sub paza, sub paza ta ne punem acum. Dacă iubești pe Giton al tău, cată de-l scapă. O, de-ar fi dat zeii să mă fi înghițit focul sau marea cea furtunoasă, numai pe mine, ca unul ce sunt pricina și prilejul tuturor crimelor, căci prin moarte-mi, s'ar fi împăcat acești doi dușmâni de-acum!» (Eumolp se îmblânzește în cele din urmă și-i iartă).

*

«Eu, zise el, așa am trăit întotdeauna și peste tot m'am folosit de cea din urmă zi, ca și cum n'aveam să mai văd pe cea următoare».

LXLIX. (Eumolp, având să facă o călătorie depărtată, îi pofteste, de vor, să plece împreună). Vărsând lacrimi, rugai și conjurai pe Eumolp să se împace din nou cu mine, căci nu-i în puterea celor ce iubesc, de a-și stăpâni pornirea turbată a geloziei. Îmi voi da totuș silința de-a nu mai zice sau

face ceva, ce l'ar putea jigni. El, ca un cunoscător deplin al înțelepciunii, căută să-și nimicească din suflet, fără nici o urmă, buba tuturor certelor noastre. Zăpada rămâne mai multă vreme prin ținuturile aspre și necultivate, dar de îndată ce, domolit de plug, pământul începe să strălucească, atunci ea se va topi îndată ca o brumă ușoară. Tot așa stă și mânia inimilor noastre: într'un suflet grosolan ea se așează deabinelea, pe când deabiă atinge pe unul luminat. «Ca să știi, răspunse Eumolp, că cred în adevăr ceeace îmi spui, iacă, prin această sărutare, pun capăt mâniei și ca să ne iasă cu bine, faceți-vă în grabă bagajul și urmați-mă sau, de voiți mai bine, călăuziți-mă». Nu isprăvise încă vorba, când cineva bătù la ușe și un marinar cu barba sbârlită apărù pe prag. «Ei, Eumolp, îi zise, ce mai stai? Nu știi că trebuie să ne grăbim?» Ne scularăm cu toții fără întârziere și Eumolp porunci servitorului său, care dormia de mult, să plece cu bagajele. Eu și cu Giton ne pregătirăm în drum pachetele ce ne mai rămăseseră și ne suirăm în corabie, după ce înălțarăm o rugăciune astrelor proteguitoare ale navigației.

C. (Pe corabie, lui Encolpius îi pare din nou rău că a intrat în tovărășia lui Eumolp și începe iar a fi gelos). «È supărător lucru, îmi ziceam, că copilul acesta îi place lui Eumolp. Dar ce mai vorbă? Nu se împărtășesc toți din tot ceeace natura a făcut mai bine? Soarele nu strălucește pentru toți; luna, în tovărășia nenumăratelor stele, nu călăuzește chiar fiarele sălbatice la mâncare? Ce se poate spune că-i mai frumos ca apele? Și totuș ele curg pentru toți. Numai iubirea, așadar, să fie mai mult o hoție decât o răsplată? Și totuș nu voim să avem decât bunurile pe cari ni le pizmuește mulțimea. Dar n'am decât un rival și-i și bătrân, și nu-i de luat în serios, căci de va vrea să profite de Giton, îl va da de gol găfăitu-i». De îndată ce mai căpătai încredere și-mi înșelai sufletul ce sta la îndoială, acoperindu-mi capul cu tunica, mă prefăcuî că dorm. Dar deodată, ca și cum norocul ar fi vrut să nimicească încrederea mea, pe puntea dinapoi a corăbiei

un glas se tânguia în chipul acesta: «Aşadar şi-a bătut joc de mine?» Acest glas bărbătesc şi aproape cunoscut urechilor mele, îmi izbi inima ce începuse să bată. Dealtfel, sfâşiată de aceeaşi mânie, o femeie strigă şi mai aprinsă de furie: «Dacă vreun zeu mi-ar da în mână pe Giton, ce mai primire i-aş face acestui fugar!» Lovitura acestor glasuri neaşteptate ne făcù să ne piară sângele din vine. Eu, mai ales, ca şi cum aş fi avut un vis rău, stătui multă vreme fără graiu. Pe urmă, trăgând cu mâinile tremurânde, de haină pe Eumolp, care adormise: «Te rog, tată, îi zisei, ai putea să-mi spui a cui este această corabie şi ce călători duce cu ea?» El, turburat din somn, îmi răspunse supărat: «Deaceea îţi convenise ție să ne alegem locul cel mai depărtat pe puntea corăbiei, ca să nu ne laşi să ne odihnim? Ce-o să-ţi folosească de ți-oiu spune că Lychas din Tarent e stăpânul acestei corăbii şi că duce o femeie exilată cu numele de Tryphaena în acel oraş?»

CI. Mă cutremurai ca lovit de trăsnet şi întinzându-mi gâtul descoperit: «M'ai învins cu totul, Norocule!» zisei iar, căci Giton, răsturnat pe pieptu-mi, rămăsese multă vreme fără răsuflare. Pe urmă, după ce asudaserăm din belşug, ne revenirăm în simţiri şi, îmbrăţişând gentuchii lui Eumolp: «Ai milă, îi zisei, de nişte oameni cari's aproape să moară, şi, în virtutea iubirii noastre comune, dă-ne ajutor. Moartea ne stă înaintea, şi dacă ne îngădui, va fi pentru noi ca o graţie». Copleşit de această izbucnire a urei, Eumolp se jură pe toţi zeii şi zeiţele, că el nu ştie ce s'a întâmplat, că el n'a avut nici un vicleşug rău în planul lui, ci cu cea mai nevinovată intenţie şi cu adevărată bună credinţă ne luase ca tovarăşi ai lui pe corabia cu care dejă de mult avea să călătorească el. «Ce curse vă sunt întinse aici, mai adăugă el, şi ce nou Hannibal călătoreşte împreună cu noi? Lychas din Tarent este un om foarte demn de cinste şi el nu-i numai stăpânul acestei corăbii, pe care el însuşi o conduce, ci stăpâneşte şi câteva moşii şi o ceată de sclavi de vânzare, pe care-i duce ca marfă de desfăcut pe piaţă. Acesta-i Cyclopol şi piratul îmbătrânit în rele, căruia îi datorim trans-

portarea noastră și în afară de el mai e și Tryphaena, cea mai frumoasă dintre femei, care călătorește pe ici, pe colea pentru plăcerea ei». «Tocmai aceștia sunt, îi răspunse Giton, cei de cari fugim!» și desvăluii îndată și pe apucate lui Eumolp, care rămăsese surprins, pricina urei și primejdia ce ne amenință. El, încurcat și neștiind ce sfat să ne dea, ne pofti pe fiecare din noi să ne dăm părerea, zicând: «Inchipuiți-vă că am intrat în peștera Cyclopului și trebuie să găsim vreun mijloc de scăpare, afară dacă nu preferăm să ne aruncăm în Mare, și să scăpăm de orice primejdie».

«Ba nu, zise Giton, convinge mai bine pe cărmaciu să ne ducă într'un port oarecare, nu fără răsplată, spunându-i că iubitul tău e aproape să moară din cauza răului de Mare. Poți să te prefaci în aceasta luând o înfățișare zăpăcită și plângând, pentru a înduioșa pe cărmaciu și a-l face să se milostivească de tine». Eumolp spuse că așa ceva nu se poate face, fiindcă, mai adăugă el, «un vas mare ca al nostru trebuie să facă o lungă curbă pentru a intra în porturi și nici nu se va crede că iubitul-ți s'a îmbolnăvit așa de iute. Unde mai pui că s'ar putea ca Lychas, voind să mă îndatoreze, să-și exprime dorința de a vedeă chiar el pe bolnav. Vezi atunci ce mult ne-ar folosi, chemând chiar noi, care căutăm să fugim, pe stăpânul corăbiei! Dar să ne închipuim că vasul și-ar putea schimbă direcția-i din drumul cel lung și că Lychas n'ar da târcoale pe lângă cabinele bolnavilor: în ce chip vom putea ieși din corabie, spre a nu fi zăriți de toți? Cu capetele acoperite, sau cu ele goale? Dacă ieșim cu capul acoperit, cine nu va voi să dea ajutor unui bolnav? Dacă ieșim cu capul gol, ar fi ca și cum ne-am da noi singuri în mâinile prigonitorilor!»

CII. «Ba e mai bine, zisei eu, să recurgem la un mijloc îndrăzneț. Lăsându-ne în jos pe funie, să ne scoborîm în luntrea corăbiei și tăindu-i frânghia de care-i legată, să ne aruncăm de-acî încolo, în voia soartei. Nu te poftesc, Eumolp, să împărtașești cu noi această primejdie, căci, ce te privește pe tine un nevinovat, amestecat într'un pericol străin? Voiu fi

mulțumit de ne va ajuta norocul să scăpăm!» «Cuminte plan, răspunse Eumolp, de s'ar putea însă îndeplini, căci cine nu ne-ar vedeă, când vom fugi? In primul rând va fi cârmaciul, care stă de veghe în timpul nopții, observând mersul astrelor. Și, fiindcă nu poți să scapi de el, care nu doarme deloc, ar trebui să te strecoři prin cealaltă parte a corăbiei, adică pe dinapoi. In cazul acesta îți vei da drumul chiar pe la cârmă, pe acolo pe unde atârnă funia ce ține legată luntrea de corabie. Dar mă mir, Encolpius, că nu ți-a venit în gând că în luntre e un marinar, care stă mereu de pază, ziua și noaptea, și pe acest paznic nu-i alt mijloc decât sau să-l ucizi, sau să-l arunci în Mare. Faceți apel la îndrăzneala voastră și vedeți dacă așa ceva se poate face? Cât privește întovărășirea mea cu voi, eu nu mă dau îndărăt dela nici o primejdie, care ne-ar arătă nădejdea mântuirii, căci socotesc că nu voiți să vă dați așa de geaba vieața. Dar ia vedeți, nu-i bun oare acest plan: să vă învăluiesc pe amândoi în două piei și legându-vă cu curele, să vă am ca bagaje împreună cu veșmintele mele, lăsând însă câteva deschizături, pe unde să puteți respira și primi mâncarea. Pe urmă am să strig în gura mare că cei doi sclavi ai mei, de teama unei pedepse aspre, s'au aruncat în Mare. Apoi, de îndată ce vom fi sosit în port, vă voi lua cu mine ca bagaj, fără să bănuiesc cineva». «Dar, îi răspunsei eu, crezi că ai să ne poți împacheta ca pe niște lucruri? Oare trebuințele noastre nu le socotești? Oare dacă o fi să strănutăm, să nu strănutăm? Să nu sforăim? Și de ce, fiindcă acest fel de vicleșug mi-a izbutit odată? Dar închipuește-ți că am putea îndură să stăm legați o zi întreagă: ce-ar fi însă de vom rămâne mai multă vreme, fie pe timp liniștit, fie pe furtună? Ce-o să ne facem noi, când chiar și hainele mucezesc, de sunt mai multă vreme împachetate și când cărțile își schimbă forma de sunt legate una peste alta. Tineri cum suntem și neobișnuți încă cu suferințele, să răbdăm ca niște statui legăturile și boarfele?»

Trebuie să căutăm un alt mijloc de scăpare.

Iată ce am găsit: Eumolp, ca literat ce e, are la el cerneală, cu ajutorul căreia să ne schimbăm culoarea dela cap până la picioare. Astfel, vom fi luați drept sclavi etiopieni și ne vom sluji stăpânii cu plăcere, ca unii ce vom fi scăpat de ocara de-a fi schingiuiți. Schimbați la culoare, vom înșelă pe dușmanii noștri. «Cum de nu? răspunse Giton. Ba, mai taie-ne și 'm-prejur, ca să fim luați drept Evrei, găurește-ne urechile, pentru a semăna cu Arabii, sau spoaște-ne fețele cu cretă, pentru a părea niște adevărați Galli... Ca și cum numai culoarea ar putea schimba figura și nu s'ar cădea ca toate să se potrivească pentru a face minciuna să se prindă? Presupune că fața ar putea ține mai multă vreme așa unsă cu boială, închipue-ți că, fiind stropit cu apă, corpul nu s'ar pătă și că nici hainele nu s'ar lipi de cerneală, ceea ce se întâmplă des, chiar când nu i-se pune gumi: dar atunci, spune, cum vom putea să avem buzele așa groaznic de umflăte ca Etiopienii? Cum să ne încrețim părul ca ei? Cum ne vom putea tatuă fruntea? Cum ne vom îndoi picioarele în formă de cerc și cum vom călca în călcăie? Cum vom putea să ne facem o barbă după un model străin? O culoare făcută în chip artificial pătează corpul, nu-l schimbă. Ascultați ce m'am gândit eu în desnădejdea mea: să ne învelim corpul cu veșmintele și să ne înecăm în Mare!»

CIII. «Să vă ferească zeii și oamenii, strigă Eumolp, de a vă sfârși în chip așa de josnic vieța. Mai bine faceți ce vă voi spune eu. Servitorul meu, după cum ați dovedit dela briciu-i de ras, e bărbier: să vă radă el numaidecât părul de pe cap la amândoi și nu numai, părul ci și sprâncenele. Eu voi veni pe urmă și vă voi însemna cu meșteșug pe frunte, ca să păreți că ați fost pedepsiți cu înfierarea. Aceleași litere vor îndepărta astfel dela voi și bănușele celor ce-ar veni să vă cerceteze și vă vor acoperi și fețele cu masca pedepsei». Această înșelăciune nu mai îngăduia amânare și înaintând pe furiș într-o parte a corăbiei, ne dădurăm părul și sprâncenele pe mâna bărbierului. Eumolp ne umplu apoi frunțile la amândoi cu

niște litere mari, punându-ne pe toată fața, cu o mână darnică, inscripția ce se pune la sclavii fugari. Din întâmplare însă, unul dintre călători, care stetea aplecat pe o lature a corăbiei spre a-și goli stomacul, suferind de răul de Mare, observă la lumina lunii pe bărbier, împlinindu-și această slujbă nelatimpul ei și blestemând o astfel de prevestire rea, care imită ultima dorință a celor ce se înneacă, se retrase în cabina lui. Noi, prefăcându-ne că nu i-am auzit blestemul, devenirăm din nou triști, și într'o adâncă tăcere, petrecurăm restul nopții într'un somn turburat.

CIV. (Dimineața, Encolpius auzi pe Lychas zicând acestea către Tryphaena): Mi s'a înfățișat în vis Priap și mi-a spus: «Encolpius, pe care-l cauți, să știi că a fost adus de mine pe corabia ta». Tryphaena se înspăimântă: «S'ar crede, îi zise, c'am dormit în acelaș loc, căci și mie mi-a apărut statuia lui Neptun, pe care o văzusem într'un portic la Baiae, spunându-mi: «Vei găsi pe Giton în corabia lui Lichas».

«De aci veți putea trage concluzia, le zise Eumolp, că eră un om divin Epicur, care osândește într'un chip foarte spiritual fleacuri de acestea».

Lichas, dealtfel, după ce săvârși cele ce trebuiau pentru ispășirea visului Tryphaenei: «Cine ne oprește, zise el, de a nu cercetă prin corabie spre a nu părea că disprețuim aceste prevestiri cerești».

CV. Cel care, din nenorocire, ne surprinsese hoția din timpul nopții, un anume Herus, strigă deodată:

«Dar cine sunt, așa să-mi ajute zeii! aceia cari, dând cea mai urită pildă, își rădeau capul azi noapte, la lumina lunii? Căci, după câte aud, nu-i îngăduit nici unui muritor să-și taie unghiile sau părul pe o corabie, afară doar atunci când vântul e mâniat pe Mare». «E cineva, așadar, care și-a tuns părul pe corabie și încă în miezul nopții. Aduceți cât mai repede încoace pe cei vinovați, ca să știm pe capetele cui să facem slujba de purificare a corăbiei».

«Eu am poruncit aceasta, zise Eumolp, și ca unul ce aveam

să fiu cu ei pe aceeaș corabie, n'am cercetat semnele pentru mine, ci fiindcă vinașii aveau părul lung și neșesălat, ca să nu par că fac din corabie aceasta o închisoare pentru ei, am pomic să li-se taie pletele murdare.

Am voit, în acelaș timp, ca semnele literelor cu care-i înfierasem să poată fi cetite de ochii tuturor, fără a le mai împiedică părul. Printre alte blestemășii, ei mi-au mâncat banii ce-mi furau mereu cu o iubită pe care o aveau amândoi și de acolo i-am scos în noaptea trecută plini de vin și de parfumuri. Insfârșit, și acum mai miroase amândoi a rămășițele averii mele».

*

Totuș, ca ispășire pentru zeitatea ocrotitoare a corăbiei, Lichas găsi cu cale ca să ni-se dea la fiecare din noi câte patruzeci de lovituri. Repede marinarii se aruncară turbași asupra-ne cu funii și căutară să-și împace divinitatea lor proteguitoare cu josnicul nostru sânge. Eu înghișii cu o demnitate spartană trei lovituri, pe când Giton, cum fu lovit odată, țipă așa de tare, încât Tryphaena își plecă urechea la acest glas foarte cunoscut. Și nu numai stăpâna fu mișcată, dar și servitoarele toate, atrase de sunetul acestui glas cunoscut, alergară la cel bătut. Deșă Giton, prin frumuseșea-i minunată, dezarmase pe marinarii și începuse să roage din ochi pe urgisitorii lui, când toate servitoarele strigară într'un glas: «E Giton, e Giton! Înături mâinile voastre crude: e Giton. Stăpână, alergă!» Tryphaena auzi și crezù, fără să-i mai spuie ele, dând fuga la băiat.

Lichas, care mă cunoscuse foarte bine, ca și cum mi-ar fi auzit glasul, veni și el în fugă și, fără a-mi observà nici fașa, nici mâinile, își coborî numaidecât privirile mai jos et ad inguina mea: movit officiosum manum.

«Bună ziua, Encolpius!» îmi zise pe dată. Să se mai mire acum cineva că doica lui Ulise îl cunoscuse după o cicatrice în urma a douăzeci de ani trecuși, când acest om foarte prezător, atunci când toate semnele corpului și ale feșei se

confundau, își cunoscù fugarul în chip așa de savant, după acest singur semn! Tryphaena vărsă lacrimi, crezând că în adevăr eram pedepsiți, căci ea luă drept adevărate semnele înfierării, ce purtam ca niște prinși, pe frunțile noastre, și începù a cercetă în șoapte în ce închisoare fuseserăm duși ca niște vagabonzi, și ce mâini crude ne daseră o pedeapsă așa de aspră? Meritaseră, într'adevăr, o pedeapsă acei cari fugiseră și urîseră toate bunătățile ei!...

CVI. Lichas, auzind acestea, sărî în sus de mânie, zicând: «Ce femeie proastă ești!... Crezi tu că aceste litere au fost puse cu fierul roșu pe fruntea lor? De-ar fi dat zeii ca să fi fost cu adevărat înfierăți, am fi avut și noi o ultimă mângâiere!... Dar joacă cu noi o comedie și caută să ne păcălească prin această înfierare falsă». Tryphaena eră totuș dispusă la îndurare, fiindcă nu-și pierduse cu totul iubitul-i, dar Lichas, care încă nu-și uitase de soția-i pe care o răpiseram și de jignirile ce primise dela mine în porticul lui Hercules, infuriindu-se și mai tare, strigă: «Zei nemuritori îngrijesc de lucrurile omenesti. Cred că ai înțeles aceasta, Tryphaena, căci ne-au adus pe acești vinovați neprevăzători pe corabia noastră și ne-au vestit pe amândoi, prin acelaș vis de ceceace făcuseră ei. Vezi și tu dar, dacă poți iertă niște oameni pe cari însuș un zeu i-a adus spre a fi pedepsiți!...

Cât mă privește pe mine, nu sunt crud, dar mă tem ca nu cunva iertându-i să pățesc ceva dela zei». Tryphaena schimbându-se prin această cuvântare atât de superstițioasă, spuse că ea nu va mai întrerupe pedeapsa noastră, ba încă chiar aprobă o răsbunare așa de dreaptă, căci și ea fusese jignită ca și Lichas, cinstea ei fiind batjocorită de noi în public. (In ajutorul nenorociților vine Eumolp, care vorbește astfel:)

CVII. «Pe mine, cunoscut vouă, pe cât socotesc, m'au însărcinat acești nenorociți și m'au rugat ca să-i împac cu voi cari le-ați fost odinioară foarte prieteni, căci nu veți crede poate că tinerii aceștia au dat din întâmplare în cursa voastră când ori și ce călător cercetează de mai înainte sub a cui con-

ducere își încredințează vieața. Inmuiiați-vă așadar mânia pe care v'ați potolit-o acum prin satisfacția dobândită și lăsați pe acești oameni liberi să se ducă de-acî fără nici o jignire, acolo unde-au hotărît ei. Chiar și stăpânii cei mai sălbatici și mai cruzi își pun frâu mâniei, ori de câte ori sclavii fugiți se reîntorc căindu-se. Oare noi nu cruțăm pe dușmanii cari se predau? Ce cereți, sau ce voiți mai mult? Niște tineri cum se cade și cinstiți stau rugându-se în fața voastră și ceeace-i și mai mult decât și una și alta, au fost odinioară în cea mai strânsă prietenie cu voi. Pe zei, dacă v'ar fi furat banii, dacă ar fi jignit prin trădarea lor buna voastră credință, v'ați fi putut totuș sătura cu pedeapsa ce-o vedeți acum. Iacă, priviți pe frunte semnele robiei și vedeți niște fețe de oameni liberi, cari s'au pedepsit de bunăvoie cu legea prigonirii».

Lichas întrerupând însă pe cel ce se rugă: «Să nu încurci chestiunea, îi zise, ci să măsurăm cu o dreaptă măsură pe fiecare în parte. Mai întâiu de toate, dacă au venit de voia lor, de ce și-au ras părul de pe cap? Oricine își schimbă fața, pregătește o înșelăciune, nu dă o satisfacție. Al doilea, dacă își cereau iertare printr'un delegat, de ce-ai făcut așa încât ai ascuns până acum pe cei ce-i aperi? De aici reiese limpede că acești vinovați au dat din întâmplare în cursă și că tu ai căutat apoi să-i scapi în chip meșteșugit de atacurile mâniei noastre. Cât privește ura ce cauți s'atrăgi asupra-ne, strigând cu glas tare că ei sunt oameni liberi și cum se cade, bagă de seamă să nu-ți strici propria ta cauză prin încrederea ce ai în ei. Ce trebuie să facă păgubașii, când vinovații vin de voia lor la pedeapsă? Da, au fost prietenii noștri: cu atât mai mult merită o mai mare pedeapsă, căci cel ce vatămă pe necunoscuți, se numește tâlhar, iar cel ce vatămă pe prieteni, e ca și un omorîtor de părinți».

Eumolp nimicî o astfel de argumentare așa de nedreaptă, zicând: «Înțeleg că cel mai puternic argument împotriva acestor tineri nenorociți e acela că și-au tăiat părul în timpul nopții:

deaceea ei par că au venit din întâmplare și nu de bunăvoia lor pe corabie. Aș voi ca fapta aceasta să ajungă la urechile voastre tot așa de curată, după cum s'a săvârșit de simplu. Înainte de a se urcă în corabie, ei au voit să-și ușureze capul de o greutate supărătoare și de prisos, dar vânturile, grăbindu-le plecarea, i-au făcut să-și amâne toaleta hotărîtă. Ei n'au socotit că are vreo însemnătate locul unde săvârșesc ce hotărîseră, ca unii ce nu cunoșteau nici semnele, nici regulile marinarilor».

«Ce aveau trebuință, zise Lichas, să-și radă capetele, când aveau să ni-se înfățișeze ca niște rugători? Poate numai din pricina că cei chei în cap sunt de obicei mai demni de milă. Totuș, întrucât e de trebuință să caut adevărul printr'un tâlmaci? Ce ai de spus, tâlharule? Ce salamandră ți-a făcut sprâncenele? Cărui zeu ți-ai dat părul ca prinos? Răspunde, hoțule?»

CVIII. Înarmuriseam de teama pedepsei și, turburat, nu mai știam ce să zic, când totul eră așa de vădit. Pe lângă aceasta, urîțit cum eram, din pricina cheliei capului și a sprâncenelor care erau tot una cu fruntea, credeam că nu mi-se mai cade a zice sau a face nimic. De îndată ce însă îmi șterseră fața cu un burete ud, și pe când plângeam, șiroaiele de cerneală curgându-mi pe față îmi acopereau toate trăsăturile ca într'un nor de funingine, atunci mânia mi-se schimbă în ură. În timpul acesta Eumolp spunea că el nu va îngădui pe nimeni să se atingă de niște oameni împotriva legilor divine și umane și respingeă amenințările urgisitorilor nu numai cu glasul-i, dar și cu gestul. Lui îi sărise în ajutor servitorul și unul sau doi dintre călători, foarte neputincioși dealtfel, servindu-ne mai mult ca o mângâiere în luptă, decât ca niște întăriri ale puterilor.

Eu, nerugându-mă deloc pentru mine, îmi vârâi degetele în ochii Tryphaenei, strigând cu glas tare și limpede, că dacă ea nu va lăsa în pace pe Giton, ea o femeie osândită și singura care merită dintre toți ce erau pe corabie, să fie biciuită, voi

589.87h

întrebuință toate puterile mele împotriva-i. Lichas care deveniă din ce în ce mai mânios, se înfuriă de tot de îndrăzneala mea, mai ales că uitându-mi de propria-mi apărare, interveeam pentru altul.

Tot așa de înfuriată eră și Tryphaena de ocările mele și toată mulțimea de pe corabie se împărți în două tabere. De o parte servitorul lui Eumolp înaintă înarmat cu briciu-i de ras, după ce ne împărțise și nouă celelalte custuri ale lui; de alta, sclavii Tryphaenei steteau gata să-și puie la lucru brațele lor goale, pe când și servitoarele nu încetau de a ațâța lupta prin strigătele lor. Numai cârmaciul spuse că el va părăsi slujba dela cârmă, dacă nu se va potoli turburarea ațâțată de câțiva stricați. Furia luptătorilor însă, departe de a se potoli, ținea înainte, unii luptând ca să se răsbune, noi luptând pentru vieța noastră. Dejà mulți și dintr'o parte și dintr'alta căzuseră jos fără a pieri, mai mulți se retrăseseră, întocmai ca dintr'o bătălie, plini de sânge, și totuș mânia nu slăbiă la nici unul. Atunci Giton își îndreptă vitejește briciul dușmănos ad virilia sua, amenințând că-și va tăia această pricină a atâtor nenorociri, dar Tryphaena îl opri dela o jertfă așa de mare, făgăduindu-i iertarea. Eu îmi pusei de mai multe ori la gât briciul de bărbierit, având de gând a mă omori, tot așa cum amenințase și Giton că va face. Totuș, el își jucă mai bine ca mine rolu-i, fiindcă știă că are la el acel briciu cu care dejă își mai tăiasse gâtul. Cele două armate stăteau așadar față 'n față și războiul părea că nu se va mai amâna, când cu multă greutate cârmaciul izbuti ca Tryphaena să propuie un armistițiu, făcând slujba de crainic.

Făcând și primind, după obiceiul strămoșesc, jurămintele și dintr'o parte și din alta, ea înaintă cu îndrăzneală între luptători, cu o ramură de măslin pe care o luase dela zeitatea ocrotitoare a corăbiei și vorbi:

«Ce furie vă 'ntoarce din pace-acum la luptă?
Ce câștigăm, când Păris nu-și duce pe corabie
Pe soața cea răpită dela 'nșelatu-Atride,

Când nici Medea prinsă de patimă nu luptă,
 Vărsând frătescul sânge? Aici putere-și are
 Neluat în seamă amorul! Vai mie, cine chiamă
 Cu-armele-i prăpădul prin vâlmășag de ape?
 Vai, săturați nu fi-veți cu-a mea pieire numai?
 Ori vreți să 'nvingeți marea cu undele ei crude?
 S'adăugați vreți încă din sânge-v'alte valuri?

CIX. Acestea le declamă cu glas turburat femeia și-atunci lupta se potoli puțin și armatele, fiind rechemate la pace, făcură să înceteze războiul.

Comandantul Eumolp prinse atunci împrejurarea favorabilă a căinței tuturor și după ce dojenise mai 'nainte foarte aspru pe Lichas, îl făcu să semneze un tratat, care sună astfel: «Tu, Tryphaena, vei consimți de bunăvoia ta, de a nu te mai plânge de jignirea ce ți-a făcut Giton și nici nu-i vei mai impută sau căută să te răsbuni, urmărindu-l în orice alt chip de ceeace ți-a făcut înainte de această zi. Deasemenea, dacă nu vrea, n'ai să ceri nimic cu deasila: nici îmbrățișeri, nici sărutări, non coitum venere constrictum. De nu te vei ține de vorbă, îi vei plăti câte o sută de denari, bani peșin, pentru fiecare călcare a tratatului. Tot așa și tu, Lichas, vei consimți de bună voia ta, de a nu mai urmări pe Eucolpius nici cu vorbe, nici cu gesturi jignitoare, ne mai cercetând unde doarme noaptea, sau, de vei cercetă, îi vei plăti câte două sute de denari, bani peșin, pentru fiecare jignire».

Incheindu-se în chipul acesta tratatul, noi depuserăm armele și ca să nu mai rămână vreo urmă de mânie în suflete, chiar după facerea acestui jurământ, găsirăm cu cale să ștergem trecutul, sărutându-ne unii pe alții. Ura se potoli, după cererea generală, și ospățul la care ne așezarăm, ne uni definitiv prin veselia lui. Toată corabia răsună de cântece și fiindcă o liniște neașteptată a mării oprise mersul vasului, unii dintre noi căutau să prindă cu cârlige peștii cari săreau din Mare, alții prin undițe amăgitoare smulgeau din valuri prada care se sbătea zadarnic. Iată și pasări așezându-se pe

catarge. Pe acestea le prinse un marinar meşter în nişte plase ţesute din trestii. Lipite în cleiul plăşii, le puteai atinge cu mâna, pe când vântul le sbură puful, iar penele li le învârtia pe Mare spuma valurilor.

Dejă Lichas începuse să mă aibă din nou în favoare-i, dejă Tryphaena stropia pe Giton cu ultimele picături de vin din cupă-i, când Eumolp, căruia i-se suise deasemenea vinul la cap, voi să facă glume pe socoteala celor chei şi înfierăţi, până când, isprăvindu-şi toată provizia-i de spirite fără haz, se reîntoarse la vechea-i inspiraţie poetică şi începù să ne declame următoarea elegie a părului:

«Căzut-a păru-ţi, singura podoabă
De frumuseţe, şi 'ntristata iarnă
Răpitu-ţi-a primăvăratice plete...
Stau triste, făr' de umbră, tâmplele-ţi
Şi pe-al tău cap un secetos deşert
Zâmbeşte par'că de pieritul păr.
O, fire înşelătoare a zeilor!...
Ce bucurii dai vârstei noastre 'ntâiu,
Pe-acelea 'ntâiu ni le răpeşti apoi.
Nefericitule, cum străluceai
Mai ieri cu părul tău, şi mai frumos
Erai ca Phoebus şi ca sora lui
Ş'acum, c'un cap mai lăciu ca arama
Şi mai rotund ca din grădini ciuperca,
Fugi şi te temi de fetele ce râd.
Mai iute ţie moartea ţi-a venit,
Căci ai să ştii că ţi-a pierit dejă,
Din cap: o parte».

CX. El voiă, cred, să debiteze mai multe glume şi mai ne-roade decât cele dintâiu, când o servitoare a Tryphaenei, ducând pe Giton într'un colţ mai retras al corăbiei, îi împodobi capul cu o perucă de-a stăpânei. Mai scoase şi nişte sprâncene false dintr'o cutiuţă şi, punându-le cu iscusinţă pe urmele celor vechi, îi redete toată frumuseţea.

Tryphaena, recunoscându-şi atunci pe adevăratu-i Giton, sguduită de plâns, dădù întâiul sărut adevărat copilului. Eu,

deși mă bucuram pe de o parte că Giton își recăpătase vechea-i frumusețe, mi-ascundeam, pe de alta, mereu fața, înțelegând cât eram de urît, dacă nici Lichas nu mă mai socotiă demn de a intra în vorbă cu mine. Dar întristării mele îi veni într'ajutor aceeaș servitoare a Tryphaenei, care chemându-mă și pe mine de o parte, mă împodobi cu o perucă tot așa de frumoasă, ba încă mă făcù și mai bătător la ochi, dându-mi o perucă blondă. Dealtfel, Eumolp, care ne apăsese în primejdie și ne împăcase acum, ca să nu facă să înceteze veselia din lipsă de povestiri, începù să ne debiteze multe despre ușurința femeilor: cât de repede se înflăcărează în iubire, cât de iute își uită chiar de fiii lor, că nici o femeie nu-i, înfine, așa de rușinoasă încât o patimă nouă să n'o ducă până la turbare. El nu se raportă pentru aceasta la tragediile vechi sau la nume cunoscute veacurilor trecute, ci la fapte pe care și le amintia și pe care aveà să ni le povestească, dacă am fi voit să le dăm ascultare. Toate privirile se întoarseră atunci în spre el, și toți fiind numai urechi, începù astfel:

CXI. «Erà la Ephes o femeie atât de cunoscută prin castitatea ei, încât veneau s'o vadă chiar femeile de prin ținuturile învecinate, ca pe ceva demn de privit. Această femeie, ducându-și bărbatul la groapă, nu se mulțumì să-l însoțească, cum obișnuiau toți cei de rând, cu părul despletit, izbindu-se în pieptul gol cu pumnii în fața mulțimii, ci-l urmă chiar în locuința-i de veci și începù să-i vegheze în toate nopțile și zilele cadavrul care fusese depus, după obiceiul grecesc, în cavou. Erà așa de întristată, urmărind să-și curme zilele prin nemâncare, încât n'o putură întoarce dela această hotărîre nici părinții, nici prietenii. Chiar și cei ce conduceau orașul, fiind și ei în cele din urmă respinși, se retraseră, și toți plângeau pe această femeie, care dădea pilda așa de rară de a nu mânca de cinci zile.

Lângă femeia întristată stătea o servitoare foarte credincioasă, care-i ajută la plâns și reinnoia lumina din mormânt, ori de câte ori erà gata să se stingă. În tot orașul se povestia

numai de acest lucru și toți oamenii din toate clasele mărturiseau că aceasta-i singura strălucitoare pildă de castitate și iubire. În acelaș timp dete și guvernatorul provinciei porunca de a se răstigni pe cruce niște tâlhari tocmai lângă mormântul în care văduva plângea pe soțu-i de curând pierdut.

În noaptea următoare, pe când un soldat păziă crucile, ca nu cumva cineva să fure corpurile de pe ele, spre a le îngropă, băgă de seamă o lumină lucind mai viu printre morminte și auzi gemetele celei ce se jeliă. Îmboldit de curiozitatea înăscută în orice om, dori atunci să știe cine eră și ce se petrecea acolo. El se coborî deci în cavou, și, la vederea unei femei foarte frumoase, rămase țintuit pe loc, sguduit ca la ivirea vreunei fantome sau umbre din lumea cealaltă. Pe urmă, văzând cadavrul și observând o față plină de lacrimi și sfâșiată de unghii, și crezând că în adevăr femeia nu mai putea de dorul celui dus, își aduse mâncarea în mormânt și începù a îndemna pe cea care se jeliă, să nu se mai ție de un plâns zadarnic, căci la nimic nu-i va mai folosi de-și va sfâșiă pieptul: acelaș sfârșit îl au toți și aceeaș locuință de veci. Întrebuință, însfârșit, toate mijloacele prin care se vindecă sufletele adânc rănite. Dar ea, turburată și mai mult de mângâierea unui necunoscut, își sfâșiie pieptul cu și mai mare furie și smulgându-și părul îl aruncă peste cadavru. Totuș soldatul nu se retrase, ci îndemnând-o tot ca înainte, cercă să-i dea de mâncare, până când servitoarea atrasă cea dintâiu de mirosul vinului, întinse, biruită, mâna-i după o poftire așa de politicoasă și înviorată de băutură și mâncare începù să atace încăpățânarea stăpânei, zicând: «Ce-ți va folosi să pieri de foame, îngropându-te de vie și dându-ți sufletul mai înainte de a ți-l fi cerut destinul? Crezi că simte aceasta cenușa sau umbrele celor înmormântați? Nu vrei să revii la vieață? Nu vrei, înlăturând o greșeală obișnuită nouă femeilor, să te bucuri de vieață atât cât ți-e îngăduit? Ar trebui să te îndemne la traiu chiar trupul mortului!» Nimeni n'aude fără voie pe cel ce-l silește să mănânce sau să trăească. Așa dar și femeia,

după un post de câteva zile, lăsă să i-se înfrângă încăpățănarea și începù să se îndoape cu mâncare, tot așa de lăcomește ca și servitoarea-i ce se lăsase biruită mai 'nainte.

CXII. Dealtminteri, știți cece obișnuște să te ispitească, după ce te-ai săturat. Cu aceleași lingușiri cu care soldatul izbutise să facă pe femeie să consimtă de-a trăi, el îi atacă și cinstea. Și ei nepărându-i acest tânăr nici urît, nici prost la graiu, mai veni și servitoarea în favoarea lui, spunându-i mereu: «Te vei mai luptă încă cu această iubire plăcută? Nu te gândești tu în ce locuri te afli?» Ce să mai lungesc vorba? Femeia nu se dete înapoi nici dela cerințele inimii și soldatul câștigă o îndoită biruință. Dormiră așadar împreună nu numai în noaptea în care-și celebrase nunta, dar și a doua și a treia zi, după ce avuseseră dinainte grija de a încuia ușile, așa încât oricine dintre necunoscuți sau cunoscuți ar fi venit la mormânt, să creadă că femeia aceasta așa de cinstită a răposat pe corpul bărbatului ei. Soldatul încântat și de frumusețea femeiei și de misterul întâlnirilor, cumpără tot ce-și putea să-și procure mai bun, după puțința lui, și de îndată ce veni seara le ducea în mormânt. Așa fiind lucrurile, părinții unuia din răstigniții de pe cruce, văzând că a slăbit paza, îi furară cadavrul în timpul nopții și-l înmormântară. Soldatul însă, pe când petrecea închis în mormânt, cum văzù a doua zi o cruce fără cadavru, temându-se de pedeapsă, spuse femeiei cece i-se întâmplase, adăugând că el nu va mai așteptă hotărîrea judecătii, ci-și va face pentru această neglijență, singur dreptate cu sabia-i. O rugă, în acelaș timp, să-i păstreze și lui, mort, loc în mormânt și să-și îngroape pe iubit lângă bărbat. «Să ferească zeii, zise ea, ca să privesc în acelaș timp mormintele a doi dintre oamenii cari mi-au fost mai scumpi. Prefer să răstignesc pe cel mort, decât săucid pe cel viu!»

După ce vorbi astfel, dete poruncă să se scoată din cosciug corpul bărbatului ei, și-l puse pe cruce în locul celui ce lipsiă. Soldatul făcù așa cum îl povățuise această femeie înțeleaptă,

și a doua zi mulțimea se minună de chipul cum un mort ajunsese să se răstignească singur pe cruce».

CXIII. Marinarii răsără de această povestire și Tryphaena, foarte rușinoasă, își rezemă cu iubire fața-i de gâtul lui Giton. Lichas nu râse însă, ci dând din cap cu mânie: «Dacă guvernatorul, zise el, ar fi fost drept, ar fi trebuit să pună înapoi în mormânt corpul bărbatului și să puie pe femeie pe cruce!»

Fără îndoială, își adusese din nou aminte de Hedyle, soția lui, pe corabia-i jefuită, și de fuga noastră îndrăzneată. Dar nici condițiile tratatului nu-i mai îngăduiau să-și amintească de acestea, nici veselia care pusese stăpânire pe sufletele tuturor, nu-l mai lăsă să se mânie. Dealtfel, Tryphaena cu capul mereu rezemat de sânul lui Giton, îl acoperiă cu sărutări, aranjându-i din când în când păru-i fals de pe frunte. Eu stam trist, și nemai putând răbdă această nouă legătură a lor, nu mai mâncam, nici nu mai beam, ci-i priveam pe amândoi cruciș și crunt, căci toate sărutările lor mă răneau ca și mângâierile pe care i le da această femeie pătimașe. Totuș nu știam încă pe cine să mă supăr mai mult: pe copilul care-mi răpise iubita, sau pe iubita care-mi da stricăciunii pe copil? Și una și alta le priveam cu ochi foarte dușmănoși și ele-mi păreau mai triste decât prinsoarea-mi din trecut. Unde mai pui că nici Tryphaena nu mai îmi vorbiă acum ca unui prieten și fost iubit, nici Giton nu mă mai credeă demn de a închină în cinstea mea.

Ceeace eră însă și mai prost, eră faptul că nu mai vorbiă cu mine cum făceau toți, căci se temeă, cred eu, să nu redeschidă o cicatrice proaspătă tocmai când intră din nou la favoare.

Lacrămile durerii îmi inundară pieptul și gemetele ce căutam să ascund, erau cât pe-acî să-mi înnece răsuflarea. (Lichas caută să se împace din nou cu Encolpius și-i spune să nu se mai uite la o femeie stricată ca Tryphaena. Lui Encolpius însă îi e teamă ca Eumolp să nu-i afle necazurile și să batjocorească în versurile lui pe cei ce-l supăraseră. Il roagă deci să tacă și Eumolp îi făgăduiește aceasta prin jurământ).

CXIV. Pe când vorbeam astfel de lucruri, marea începù să se umfle și norii, adunându-se din toate părțile, întunecară lumina zilei.

Marinarii dădeau fuga agitați, încoace și încolo, pe la treburile lor și scoteau pânzele de sub bătaia furtunii. Vânturile însă, care ridicau valurile, n'aveau o direcție hotărîtă și cârmaciul nu mai știa încotro să mai îndrepte corabia, căci aci furtuna ne îndreptă spre Sicilia, aci vântul de miază-noapte, care stăpânește foarte des coastele Italiei, întorcea încoace și încolo corabia, ce erà în voia lui. Dar mai primejdioasă ca toate furtunile, erà o întunecime așa de deasă care învăluia lumina, încât cârmaciul nu mai putea vedea nici chiar partea dinainte a corăbiei și, când furtuna își ajunsese culmea, Lichas întinzând turburat mâinile-i rugătoare spre mine, îmi zise: «Encolpius, tu ne poți ajuta în această primejdie, deci dă înapoi veșmântul sfânt și castagnetele zeiței Isis, pe care le-ai furat de pe corabie. Pe zei, milostivește-te, cum ți-e obiceiul!»

Dar vântul îl aruncă în Mare, pe când strigà astfel din toate puterile-i, și mai ieșind odată la suprafață, din vâltoare, fu învăluit și înghițit pentru totdeauna de valurile furtunoase.

Pe Tryphaena însă aproape o smulseră cu sila sclavii ei cei credincioși și punând-o într'o luntre, o scăpară dela moarte sigură împreună cu cea mai mare parte din bagaje. Cât despre mine, plecat asupra lui Giton, începui să strig plângând: «Oare aceasta am meritat dela zei, ca numai în moarte să putem fi uniți? Dar și aceasta nu mi-o îngăduie crudul noroc, căci iată, valurile vor răsturnă corabia și marea ne va despărți în îmbrățișerile noastre. Așadar, Giton, dacă cu adevărat ai iubit pe Encolpius, sărută-l cât îți mai e îngăduit și smulge această ultimă bucurie destinelor care ne grăbesc din urmă».

Abià zisei acestea, și Giton, scoțându-și haina și vârîndu-se sub a mea, își întinse capu-i la sărutări și ca nu cumva vreun val răutăcios să ne despartă din îmbrățișarea noastră, el ne

legă pe amândoi cu brâul zicând: «De nu se poate altfel, cel puțin așa, marea ne va purtă uniți mai îndelungă vreme, sau, de va voi să fie mai miloasă, ne va aruncă pe țarm, unde vreun trecător cuprins de o milă obișnuită, va aruncă pietre peste noi, sau valurile mâniate în ultima lor turbare ne vor acoperi în neștire cu nisip».

Lăsați să mă strângă cu cel din urmă nod și, ca și cum stam întins pe un catafalc, așteptam acum o moarte care nu mai îmi eră supărătoare. Furtuna însă, în timpul acesta, își împlini însărcinarea dată de destin și atacă tot ce mai rămăsese din corabie, ne mai lăsând nici catarge, nici cârmă, nici funii sau vâsle, ci ca un corp fără formă și necioplit, plutia acum corabia în voia valurilor.

*

Pescari în luntri mici și repezi, crezând că vor putea prădă, dădură fuga, dar văzând pe punte câțiva călători încă vii, cari aveau de gând să-și apere avutul, își schimbară pofta de pradă, în ajutor.

CXV. Auzirăm deodată un murmur neobișnuit ieșind de sub cabina cârmaciului. Ai fi zis că-i gemătul unei fiare care vrea să iasă din cușcă-i. Luându-ne după urmele sunetului, dădurăm peste Eumolp, care stătea înaintea unui pergament foarte mare, pe care scria versuri. Minunați, că-i mai da mâna să facă versuri în preajma morții, îl scoaserăm urlând și-l poftirăm să-și vie în fire. Dar el, întrerupt din lucru, se aprinse: «Lăsați-mă, ne zise, să isprăvesc acest pasaj, poema e aproape de sfârșit!»

Atunci pusei mâna pe nebun și rugând și pe Giton să-mi ajute, târirăm la țarm pe poetul mugitor.

*

Sfârșind această treabă, intrarăm triști în coliba unui pescar și după ce cinarăm cum puturăm din mâncările stricate, ce scăpaseră din înec, petrecurăm aci o noapte foarte tristă.

În ziua următoare, pe când țineam sfat în ce parte să ne îndreptăm, deodată zării un corp omenesc pe care un vârtej ușor al valurilor îl aducea la țarm.

Mă oprii întristat atunci și cu ochii umezi de lacrimi, începui să mă gândesc cât de necredincioasă-i marea, strigând cu glas tare: «Pe acesta poate îl așteaptă în vreun colț de pământ o soață liniștită de soarta lui, sau vreun fiu sau tată, neștiutori de naufragiul lui și oricum ar fi, însfârșit, a lăsat și el pe cineva, pe care l'a sărutat la plecare-i. Iată unde ajung planurile muritorilor, dorințele unor cugetări înalte. Ia te uită la el, par'că înnoată!» Tot îl mai plângeam pe acest necunoscut, când valurile-l puseră pe țarm, cu fața nesticată de moarte, și atunci recunoscu, zăcând la picioarele mele, pe acela care fusese puțin mai 'nainte teribilul și neîmpăcatul Lichas!

Nu mai putui opri atunci lacrimile, ci lovindu-mi de mai multe ori pieptul cu mâinile: «Unde ți-e acum, îi zisei, unde ți-e pornirea ce nu-ți puteai stăpâni? Iată-te expus pradă peștilor și fiarelor, tu, care cu puțin mai înainte erai așa de mândru de puterea ta și acum, dintr'o corabie așa de mare, n'ai putut aveà măcar o scândură, pe care să te salvezi din înec.

Haide, muritori, umpleți-vă sufletele cu planuri mărețe! Luați-vă toate măsurile de prevedere, ca și cum aveți să dispuneți pentru o mie de ani de averile dobândite prin înșelăciune. Iacă și acesta, eri își socotià încă averea, ba-și fixase și ziua când va sosi în patrie, și acum, o, zei și zeițe, ce departe zace de ceace hotărîse! Dar nu numai mările dau muritorilor o astfel de încredere; pe unul care se răsboește, îl înșeală armele cu care se luptă: pe altul, pe când face făgădueli zeilor, îi îngroapă sub dărâmături propria-i casă; altul căzând din car își dă cu iuțeală sufletul, un lacom se înneacă cu mâncarea, pe unul care postește, îl omoară cumpătarea.

Dacă socotești bine, naufragiu e ori pe unde. Dar, se va zice, un înecat în valuri n'are parte de îngropăciune. Ca și cum ar fi de vreun interes în ce chip se va nimici un corp, care va să piară: de foc, de apă sau de vreme!...

Orice vei face, tot acolo ajungi. Și totuș fiarele vor sfâșia acest cadavru. ... ca și cum i-ar fi mai bine de va fi ars, când mai mult credem că focul e pedeapsa cea mai grea ce se poate da unui sclav pe care ne mâniem! ... Ce-i nebunia aceasta dar, de-a face totul ca nu cumva o părticică din noi să nu rămână neîngropată?» Totuș Lichas fu ars pe un rug construit de mâinile dușmanilor lui, pe când Eumolp, căzându-se să facă un epitaf în cinstea mortului, își pironise ochii în depărtări după căutarea inspirației.

CXVI. Indeplinindu-ne cu dragă inimă această îndatorire către Lichas, o pornirăm la drum și într'o clipă, plini de sudoare, ajunserăm în vârful unui munte, de unde văzurăm, în apropiere, o cetate pe culmea unei coline. Fiindcă rătăceam de-atâta vreme, nu știam ce oraș eră, până când dădurăm peste un țăran, dela care aflarăm că-i Crotona, cea mai veche și cea mai însemnată cetate a Italiei de pe vremuri. Intrebându-l mai de aproape, ce fel de oameni locuiau pământul ei atât de cunoscut, și cu ce se ocupau mai ales locuitorii ei, după ce fusese sărăcită de atâtea răboaie, el ne răspunse: «Străinilor, de vă îndeletniciți cu negustoria, schimbați-vă hotărârea și căutați-vă în altă parte sprijin pentru traiu. De sunteți însă oameni mai subțiri și puteți minți într'una, atunci tocmai aici ați dat peste câștig, căci în acest oraș nu-i cinstită literatura și nici elocvența nu-și are locul aci. Cumpătarea și obiceiurile curate nu se desvoltă niciodată prin aceste locuri, ci toți oamenii pe care-i veți vedeà în oraș să știți că se împart în două: sau sunt de cei înșelați prin testamente, sau de cei ce-i înșeală. Aci nimeni nu are copii legitimi, fiindcă toți cei ce au moștenitori legali nu mai sunt primiți nici la ospete nici la spectacole, și fiind îndepărtați dela orice plăceri, sunt puși între cei demni de ocară. Cei însă cari n'au nici soții, nici rude mai de aproape, ajung la cele mai înalte demnități. Numai aceștia au ranguri militare, numai ei sunt socotiți chiar și oameni cum se cade. Vă duceți, mai adăugă el, într'un oraș, care-i ca o tabără de ciu-

mați, în care nu se găesc decât cadavre care sunt sfâșiate și corbi care le sfâșie».

*

CXVII. Eumolp, mai cu experiență, își îndreptă atenția asupra acestui obiect cu totul nou și ne mărturisî că soiul acesta de iscodire a viitorului eră tocmai pe placu-i. Eu dintru întâiu crezui că bătrânul, cu ușurința lui de poet, glumiă ca de obicei, când el ne grăi: «O, de-ar da zeii să avem și un teatru mai mare pentru comedia ce vom jucă, adică niște haine mai ca lumea, care ne-ar servi în chip mai elegant pentru crezământul minciunii noastre! Atunci nu mi-aș ai amână speranța, ci imediat v'aș conduce la bogății mari». Eu îi făgăduii, numai să-i placă cecece cerea, și-i dădui haina furată (a zeiței Isis) precum și tot cecece ne căzuse în mână, când făcuserăm spargerea în vila lui Lycurg. «Banii ce ne trebuiesc pentru clipa de față, mai adăugai eu, ni-i va împrumutâ mama zeilor (Isis)». «Atunci, ne zise Eumolp, de ce mai stăm pe gânduri și nu înjghebăm o comedie? Faceți-mă pe mine stăpânul vostru, dacă vă convine afacerea». Nimeni din noi nu îndrăzni să respingă o întreprindere care nu ne păgubiă întru nimic și ca minciuna să rămână în chip sigur nedescoperită, jurarăm, după vorbele lui Eumolp, că vom suferi proba focului, a lanțurilor, a bătăiei cu vergi, a uciderii și a tot cecece ar fi poruncit el. Ca niște adevărați gladiatori, ne dădurăm trup și suflet, după cele mai sfinte regule, stăpânului nostru. După săvârșirea jurământului și a deghizării noastre în sclavi, aclamarăm pe Eumolp ca stăpân și în acelaș timp ne învoirăm a spune că el a pierdut un fiu, care eră un tânăr ce vorbiă foarte bine și promiteă mult. Din această pricină nenorocitul bătrân își părăsise orașul, ca nu cumva vederea zilnică a clienților, a tovarășilor sau a mormântului fiului său, să-l facă să plângă meru. Ii mai mârise această întristare și un naufragiu întâmplat de curând, în care pierduse mai mult de două milioane de sestertii. Nu-l mișcă însă atât de mult pierderea, cât faptul că, pierzându-și

servitorii, nu mai erà cinstit conform demnității lui. În afară de aceasta, el mai posedă în Africa vreo treizeci de milioane de sesterții în moșii și în bani depuși, și aveà răspândiți pe moșiile sale din Numidia atâția sclavi încât puteà cu ei luà cu asalt chiar Carthagina. Conform acestui plan, prescrisesem lui Eumolp ca să tușească oricât va puteà de des, să pară că-i cu stomacul slab, neplăcându-i în public nici un aliment, și să vorbească numai de aur și argint, plângându-se mereu că moșiile îl înșeală în speranțele lui, prin neîncetata lor lipsă de rod. Să facă pe lângă aceasta numai la socoteli și să-și reîmnoească în fiecare lună clauzele testamentului. Ca comedia să fie desăvârșită, ori de câte ori va chemà pe vreunul din noi, să-l cheme cu alt nume, ca să se poată ușor vedeà că stăpânul nostru își aduceà aminte chiar de sclavii cari nu erau de față. După ce toate acestea au fost astfel orânduite și după ce ne-am rugat de zei «ca toate să ne izbutească cu bine și noroc», o pornirăm la drum. Dar Giton nu puteà să-și ducă mult timp povara cu care nu erà obișnuit, iar Corax, omul tocmit cu plată de Eumolp, își blestemă slujba și, punând mereu jos bagajele, ne ocără de ce ne grăbim și ne amenință că sau își va asvârli sarcina, sau va fugi cu ea. «Ce, ne grăià el, voi credeți că eu sunt un cal de transport sau o corabie care cară piatră? Ați luat cu chirie slujba unui om, nu pe-a unei mârtoage de căraușie. Sunt om liber ca și voi, deși tata m'a născut sărac». Nemulțumit cu bârfelile-i, mai ridică și piciorul din când în când și ne umpleà drumul cu sunete urite ca și mirosul lor. Giton râdeà de îndrăzneala servitorului și la orice sunet răspundeà și el din gură cu altul.

CXVIII. (Pe drum, Eumolp se reîntoarce la înclinarea lui poetică). «Pe mulți tineri, ne zise el, i-a păcălit mania de a face versuri. De 'ndată ce vreunul din ei a construit un vers în măsura convenită și a pus un înțeles mai delicat în țesătura vorbelor, s'a și crezut ajuns pe Helicon. Așa, chiar și advocații din for deseori se întorc la liniștea ce le dă poezia, întocmai ca cei ce-și caută în vreun port mai norocos adăpostul, cre-

zând că-i mai ușor a face o poezie decât a susține o pledoarie presărată cu sentințe scânteietoare. Unui spirit generos nu-i place însă o astfel de deșertăciune și nu poate concepe sau da la lumină decât ceea ce cuprins de marele curent al literaturii. Trebuie să evităm, în primul rând, orice termen vulgar, neîntrebuintând decât termeni ce sunt departe de vorbirea poporului de jos, ca să se poată realiza acel vers al lui Horatiu: «Departa mult de mine, neștiutoare gloată!» Pe lângă aceasta, trebuie să purtăm de grijă, ca sentințele să nu pară că ies în afară din corpul cuvântării, ci să aibă coloritul întregii țesături a ei. Martori despre aceasta sunt Homer, poezii lirici, poetul nostru Vergilius și Horatius, așa de norocos în alegerea expresiilor. Cât privește pe ceilalți, ei nici n'au văzut calea prin care se ajunge la adevărata poezie, sau chiar de-au văzut-o, s'au temut să meargă pe ea. Iacă de pildă: oricine a încercat să trateze subiectul războaielor civile, n'a putut să suporte o sarcină așa de mare, dacă nu cunoștea bine literatura. Faptele săvârșite nu se pot închide în versuri, când istoricii le pot povesti mult mai bine.

Prin diferite întorsături, prin intervenția zeilor, printr'un adevărat torent de legende, trebuie să se prăvălească libera inspirație în epopee, părând că înfățișează mai mult vorbele unui oracol în delir, decât o povestire fidelă, întemeiată pe mărturie. Dacă vă place o astfel de inspirație, iat-o, deși ea nu poartă ultima corectură:

Intinsu-și-au Romanii domnia 'nvingătoare
 Pe tot ce s'oglindește sub lună și sub soare,
 Pe mări și țări-atâtea și totuș, făr' de sațiu,
 Tot trimeteau corăbii să taie-al apei spațiu,
 Cătănd roșcatul aur pe țarmurile-ascunse...
 De dorul lui mânate, de pofta lui pătrunse,
 Vedeai a lor cohorte venind aci să lupte,
 Căci nu mai stau, de-acuma, mulțimea lor să 'nfrupte
 Plăceri obișnuite ca plebea de-altă dată...
 Azi vase corintiene și purpura 'nfocată,
 Ca și luciosul aur îi proslăvesc soldații.

Zadarnic dau mătase Chinejii și bogății
 Arabi trimit arome sau marmur' Africanii,
 Când spre-a pieirii-abisuri se prăvălesc Romanii,
 Călcând iar blânda pace, cătând prin codri fiare,
 Chiar și-a lui Ammon oază luând la cercetare,
 Și 'n larg cutreerând-o ca ființa morții scumpă
 Să nu stea fără colții cu care vrea să rumpă.
 Pe mări colindă flote, de foame chinuite,
 Spre-a duce 'n circ pe tigri, sub gratii aurite,
 Ca 'n admirația plebei, să bea din al ei sânge.
 Sint teama de rușine, cum pare că mă 'nfrânge
 Când povestesc de-o soartă, ce-aduce-va pieire:
 Ca Persii, vezi Romanii, de-a bărbăției fire
 Pe tineri despoindu-i și 'n van cercând s'oprească
 Firescul pas al vârstei. Azi numai curtezane
 Sau fâmenii molateci, privirile romane
 Mai farmecă 'n spectacol de trupuri destrămate
 Pe care largi veșminte cădea-vor revărsate
 Ca și pe umeri, părul... De-acestea vor bărbații!...
 Și știți ce cată 'n Roma cu drag acum bogății?
 Lămâiul care crește prin Africa și 'n vine
 Luciri de aur poartă. De robi apoi li-i bine
 O ceată mare s'aibă și simțul cât le 'nșeală
 A purperei lucire! Priviți cum dă năvală
 In jurul unei mese mulțimea de vin beată
 Și cum mereu privește, cum stă extaziată
 S'admire-un lemn nerodnic în mândra-i lustruire,
 Pe când răsplat' așteaptă soldatu 'n rătăcire,
 Tânjind sub a lui arme. Vai, lăcomia-i fină
 Căci de-al Siciliei pește, prins viu, stă masa-i plină,
 Din lacul cel lucrinic ¹⁾, grămezi de stridii-o 'mbie
 Și par'c'a lor mulțime stă foamea să-i invie,
 Pe când de pasări goale's a Phasului ²⁾ largi unde
 Și pe-a lui țârmuri mute, șoptirile-i și-ascunde
 Doar vântul trist prin frunze. Dar pe-a lui Mars câmpie
 Turbarea-i crezi mai mică? Vai, cată 'n jur și ție,
 Ți-or apărea Romanii, ce-și dau pe aur votul,
 Ți-or apărea cei nobili și plebea vânzând totul
 Căci azi pe bani, la Roma se vinde-orice favoare!
 Pentru Senat și plebe sunt toate vânzătoare,

¹⁾ Lacul Lucrinus, așezat la apus de Neapole.

²⁾ Phasis, râu în Asia Mică.

De când făr' de virtute rămas-au senatorii,
 De când puterea, cinstea, de bani risipitorii
 Și de-aur pătimașii le-au răsturnat... Pe Cato ¹⁾,
 De-ai lui înfrânt cum pleacă, privește-l tu, dar iat-o,
 Rușinea și mai mare, pe cel ce-a 'nvins cum cade
 Și că l'a 'nfrânt pe-un Cato, vezi bine cum nu-i șade,
 Căci mult mai de plâns este chiar el, biruitorul!
 O mare josnicie cuprins-a 'ntreg poporul,
 Când vechi și sfinte datini se prăbușesc de-odată
 Cu 'nfrângerea lui Cato. De-acum e răsturnată
 A Romei mândră cinste și făr' de ea, slăbită,
 Stă Roma spre vânzare. Risipa cea cumplită
 Și camăta vor duce-o de-acum spre-a lor vâltoare.
 Sub datorii zac toate și-i gata să-și strecoare
 Și luxul a lui grijă... Sleți, Romanii-și cată
 Scăpare-atunci prin arme ș'averea ruinată
 De groaznica risipă, cerca-vor să-și refacă
 Luptând, căci ce n'or face toți cei pe cari-i seacă
 A lipsei grea nevoie? Ș'astfel din amorțire
 Și din noroiu pe Roma, ce mijloc de trezire,
 S'o scoți din nou, afla-vei? Doar pofta, nebunia
 Vor fi doar și războiul, ce-aprinsu-și-a făclia!...

II

Trei mari rășboinici soarta să 'nalțe izbutise,
 Dar moartea 'n grele lupte, pe toți îi prăbușise.
 De Parți ucis, pe Crassus văzut-am cum se stinge,
 În Africa pierise Pompei și cu-al lui sânge
 Stropise Caesar Roma, ce-a mulțumii nu știe.
 Părea că 'ntreg pământul în stare nu-i să ție
 Pe-acești morți laolaltă, ș'a lor cenuse 'mparte,
 Spre-a 'și mulțumii eroii... De cați pe-un țarm departe,
 La Neapole, găsi-vei o gură mult adâncă,
 Prin care-un râu de iaduri, Cocytu 'n jur de stâncă,
 Sub volburi ucigașe, largi unde-și aburește.
 Acôlo, pe câmpie, nici iarba nu 'nverzește,
 Nici cântă păsărele prin crengi, în primăvară.
 Acolo-i doar deșertul, singurătate-amară
 Cu negre stânci pe care doar chiparosul crește.
 Prin gura cea deschisă, deodată se ivește

¹⁾ Cato Minor, om politic, renumit pentru cinstea lui.

Funebrul zeu al morții, cu barba-i arsă 'n focul
 Din iad și nins de spuză. Vorbește și Norocul
 Cel nestatornic muștră: «Tu, ce cărmești destinul
 A tot ce-i jos și 'n ceruri, Noroc, ce-aduci declinul
 Puterilor în floare, tu, cui de-apururi place
 Numai ce-i nou, trecutul lăsând să zacă 'n pace,
 Ei bine, nu simți oare că stai sub stăpânirea
 Măririlor romane? Tot nu le-aduci pieirea?
 Azi, tinerimea Romei puterea-i pizmuește
 Ș'o apără cu scârbă. O clipă 'n jur privește
 Și vezi de prăzi, risipă, de-averi, destrăbălare,
 Cum mări aduc pe țarmuri și țarmuri svârl în Mare,
 Cum tot clădesc din aur înalte, mari palate,
 Ba schimbă ș'ale firii porunci îndătinate,
 Când chiar până la tronu-mi se 'ncearcă să pătrundă,
 Când sfredelind pământul, zidirile-și afundă,
 Când munți deschid și peșteri să geamă fac, deșearte
 Foloase dând la pietre. Chiar morților fac parte
 De-a soarelui nădejde din nou. Deci, hai Noroace,
 Te-avântă, schimbă-ți chipul cel îmlânzit de pace
 Cu cel rășboinic. Chiamă de-acum la hărțuire
 Pe-ai Romei fii, căci iadu-mi li-i gata spre primire.
 Ah, vezi, de mult mi-i chipul neîntinat de sânge,
 Setoasa Tisiphone¹⁾ de mult de doru-i plânge.
 Și drept e, căci, sărmana, din a lui Sulla lupte,
 Nu mai putut-a pofta din el să-și mai înfrupte».

III

Astfel grăi și mâna-i pentru 'nvoire 'ntinde
 Și 'n juru-i, rupt pământul, se cascade, se desprinde,
 Pe când așa-i răspunde Norocul ușuratec:
 «Părinte, cui se 'nchină tot iadul neguratec,
 La graiu fără de teamă, de-mi dai îngăduință,
 Iți spun că se 'mplinește de-acum a ta dorință,
 Căci tot așa mânia și pieptul meu tot scurmă
 Și-mi lasă până 'n oase de foc aprinsa-i urmă.
 Urăsc azi tot ce Romei făcut-am dăruire,
 Da, tot urăsc! Să sfarme de-acum a ei clădire
 Acelaș zeu ce-i puse faimoasa temelie!
 Pe-ai ei soldați, pe ruguri, de-a focului urgie

¹⁾ Tisiphone: una din cele trei furii ale iadului.

Arzând să-i văd, mi-i pofta, și 'n sânge vreau să 'nnoate
 Ruinele-i. . . . Tot șesul, la Philippi ¹⁾, nu poate
 Pe morți să-i mai cuprindă, văd ruguri pe câmpia
 Tesaliei, văd Iberii pierzându-și seminția,
 Pe când a luptei larmă auzul meu izbește.
 Văd în Egypt chiar Nilul, cum malu-și năruște,
 D'un Apollon din Actium ²⁾ stând toate 'nfricoșate. . .
 Hai dar, ș'acum deschide tăcutele-ți palate
 Și suflete noi chiamă, căci fi-vor număr mare
 Ș'abiă 'ngriji-va Charon de jalnica 'mbarcare,
 Ce-ar trebui să facă corăbii mii și sute.
 Din ăst măcel te 'mbuibă, tu Furie, și du-te,
 De te-ospătează 'n tihnă, căci lumea deastădată
 La Styx ³⁾ ș'ale lui umbre sosi-va sfâșiată! . . . »

IV

Abiă sfârși, când cerul un fulger roș despică,
 Scânteile-aruncându-și, iar de-a lui Joe frică
 S'afundă 'n iadu-i Pluton ș'atunci vestiră 'ndată
 Răsboiu lăuntric zeei și moarte ne'ncetată.
 Pe chip, cernit zăbranic își puse mândrul soare
 De-ai fi crezut că 'ncepe cea luptă 'ngrozitoare
 Chiar de pe-acum, iar luna, lumina ei și-o stinse,
 Fugind din fața crimei. . . Tunau, din munți desprinse,
 Inalte și mari vârfuri, iar fluviile umflăte,
 Din albia lor pierdute, s'opreau acum secate.
 Vuiă de larmă cerul, iar trâmbița, pe Marte,
 Chemă cu-al ei răsunet, pe când svârliă departe
 Din nou scânteii și flacări, a Etnei largă gură.
 Atunci, lângă morminte, fantome se văzură,
 Printre grămezi de oase, strigând cu-amenințare
 Atunci, nemaivăzută, pe cer, cu 'nflăcărare,
 O stea ș'aprinsă coama-i, pe când cu sânge plouă.
 Dar semnele pieriră și 'n Galiile-amândouă
 E pace, căci cu Roma va Caesar să se lupte.
 Prin 'nalții Alpi, pe drumul croit din stânci abrupte,

¹⁾ Philippi: locul unde fură învinși de triumviri Brutus și Cassius, șefii republicanilor.

²⁾ Apollon din Actium: August, învingătorul lui Antonius.

³⁾ Styx: râu al iadului.

De Hercule svârlite, găsești un loc ce-și are
 Spre 'nchinăciune zeul. Aci, făr' de 'ncetare,
 Stă neaua cea ghețoasă pe coama 'ncăruntită,
 Ce ține par'că cerul de soare ne 'ncălzită,
 De vântul cald neatinsă și fruntea ei de ghiață
 Drept o sfidare-a lumii, spre ceruri își răsfață
 Pe-această culme Caesar, cu oastea lui sosește
 Și 'n larma bucuriei ce-a hotărît, vestește.
 Și iată-l de pe vârfuri, privirea-i cum repede
 Spre-ale Italie șesuri și 'n clipa când le vede,
 La ceruri brațe 'ntinde și 'nduișat cuvântă:
 «Atotputernic Joe, Italie ce te 'ncântă
 A lui Saturn favoare, tu, care 'n veselie,
 Mă proslăveai... Italie, te iau ca mărturie
 Că lupt și 'n contră-ți arme port, vai, făr'a mea vrere!
 Dar nu m'ai gonit oare din sânu-ți și 'n durere
 Zadarnic stropii Rinul cu sânge? Nu zadarnic
 Am scos din Alpi, eu, Galii, când, în avânt amarnic
 Din nou spre capitoliu veneau?... Vai, biruința
 Mi-a pregătit exilul, căci, când avui puțința
 De zeci de ori a 'nfrânge germana seminție,
 Știam c'a mea izbândă, primejdie-avea să fie
 Pentru Romani!... Dar cine de glorie-mi se 'nspăimântă
 Și 'n mine văd răsboaie? Sunt cei ce se frământă
 Sub josnica trădare și căror Roma-i mamă
 Doar vitregă! Putea-vor să 'ncerce fără teamă,
 Nepedepsiți, să-mi lege, mișeii, a mea dreaptă?
 O, nu! Veniți, tovarăși, victoria v'asteaptă,
 Veniți cu-a voastre arme la cauza cea sfântă!...
 Pe toți aceeaș crimă la lupt' acum ne-avântă,
 Și 'nfrânți de fi-vom, poate, ne-asteapt' aceeaș soartă:
 Orcum va fi, de-acuma, recunoștința-și poartă
 Spre voi întregu-i suflet, că 'nvins-am împreună!
 Dar dacă biruința ce fruntea ne 'ncunună
 Să murdărească vrea-vor, ostași, ce ne rămâne?
 Rămâne numai zarul Norocului, căci mâne
 Răsboiul voi veți duce, luptând cu bărbăție!
 De-acum mi-e scris destinul și 'nvins nu va să fie
 Un Caesar ce 'ntre arme și 'ntre viteji pășește!
 Grăi s'un delfic vultur de-asupra lui s'oprește
 Bătând din aripi, vesel și 'n stânga-i, din dumbravă,
 Sbucniră voci și flacări, iar Phoebus sus, în slavă
 Mai mândru strălucește și fața-i învelit-a
 Cu vârful cel de aur... Și iată-l dârz pornit-a

Sub prevestiri atâtea, și la răsboaie crunte
Se duce de-acum Caesar, ca tot ce-i greu, să 'nfrunte.

V

Nici ghiața și nici bruma căruntă nu stătură
Protivnice la vremea cea caldă, când dădură
Năvală călăreții prin nourii de zăpadă
Și sparseră cu teamă a undelor grămadă.
Se 'nmoaie ca prin farmec zăpada dintr'odată
Și se pornesc pâraie de sus dar toate, iată,
Ca din poruncă stat-au: torențele uimite,
Cascadele pe coaste stau toate 'nșepenite,
Stau și-ți 'nșeală pașii cu falsa lor credință.
Acum zac cai și arme ș'ostași făr' de puțință,
Grămezi zac și de viscol, acuma nori se 'ndeasă
Și 'n vifor lungi șuvoaie de grindină se lasă
Și rupți cad pe-arme norii și undele 'nghețate
Prin râuri par ca valuri și biruit se sbate
Sub gerul groaznic totul și totu 'n alb se 'mbracă:
Pământul, cerul, stele, dar Caesar nu se pleacă.
Cu lungă-i lance, sprijin, prin șesuri de 'ngheț pline,
El merge cu pași repezi, ca Hercule când vine
Din Caucaz, ca Joe, când din Olymp coboară,
Spre-a risipi giganții. Dar când îl impresoară
A supărării grije, pe vârfuri cum pășește,
Deodată sboară Svonul și 'nspăimântat s'oprește
Pe Palatin și muge cu glas de tunet tare:
«Pe valuri vin corăbii, vin călăreți prin zare
Plini de-al Germaniei sânge, din Alpi ei vin în goană. . .»
A zis și văd Romanii a luptelor icoană,
Incendii văd, omoruri și toți, cuprinși de frică,
Pe jos pornesc sau valuri pe repezi năvi, despică,
Și toți, fugind din Roma, cer mării ocrotire,
Sunt și de-acei ce 'n arme, doresc împotrivire
C'ășa's sortiți, dar fuga mai mult e preferată,
Și fug cu-atât mai iute, cu cât mai spăimântată
Li-i firea. Valul gloatei, prin deasa 'nvălmășeală
Ce dureros spectacol, — dă peste tot năvală,
Mănat de 'mboldul groazei, și-i Rom'acum pustie,
E fugă 'n tot orașul și nici mai vor să știe
De-a lor locașuri triste, l'a Svonului strigare
Ici, unu-și duce pruncii de mână 'n fuga mare,
Mai colo vezi p'un altul, pe zeii lui de casă

In sân dosindu-i bietul, și-l vezi cum totuș lasă,
 Greu blăstemând un dușman pe care-l dă pieirii,
 In altă parte-un tânăr, tovarășa iubirii
 Cu dor îmbrățișează și 'n fugă-i o târâște,
 Iar un bătrân, în cărcă purtat își însoțește
 Pe fiu, căci duce-orcine tot ce-i mai scump povară.
 Vai, fost-au și de-aceia ce 'n graba lor fugară,
 Chiar ei nevrând, pe dușman găsec... Precum când bate
 Austrul și pe Mare un val de-alt val se sbate,
 Precum lopeți, nici cârmă atunci n'au folosință
 Și cearcă corăbierii, prin porturi, de-au putință
 Să-și ducă biată navă, iar alți-i dreg catargul,
 Ori fug la întâmplare și 'n Mare-apucă largul,
 Așa și tu, mărețe Pompei — de ce-aș mai plânge
 Pe cei mai mici? — Când însuți, tu, ce-ai putut înfrânge
 Prin spaima ta tot Pontul, Hydaspis și piraii,
 Tu, cărui da Bosforul prinosul adorației
 Și toată Marea Neagră cinstirea-i umilită,
 Tu,¹ cărui văzù Roma serbarea întreită
 A 'nvingerii, tu, 'n grabă, lăsași a ta domnie,
 Spre-a te privi Norocul, cum fugi. Rușine ție!

VI

Nenorocirea 'nvinge chiar și pe zei și iată
 Că ceata lor fugit-a din temple 'nspăimântată
 Urând de-acum pământul ce 'n lupte se frământă
 Și pe-ai lui fii osândeii meniți. Intâiu s'avântă
 Spre ceruri mândra Pace: ea poartă coif, ș'apare
 Cu mâini spre rugă 'ntinse, iar după ea, fugare
 Dreptatea și Credința vin triste,perate,
 Cu soarta lor Unirea cea 'n haine sfâșiate
 In față-le, din Târtar, prin gura-i larg deschisă
 Ieși suita morții: sburlita Erinnyssa¹)
 Bellona²) și Maegera ce mișcă focul torței,
 Ies cursele pieirii și chipul pal al Morții.
 Și iat-acum Turbarea, cea roșie de sânge
 Sub cască-și pleacă chipu-i ce zeci de răni resfrânge;
 In stânga prinde scutul de care-au fost sdrobite
 Săgeți din mii de lupte, iar dreapta ei trimite

¹) Erinnyile sau Furiile. Erau trei: Maegera, Tissiphone și Alecto.

²) Bellona: Zeița războiului la Romani.

Pârjolul peste lume. Pe bolta lor, departe,
 Chiar astrele se mișcă din cumpeni și se 'mparte
 Tot ceru 'n două taberi: pe Caesar sprijinește
 Surăzătoarea Venus cu Marte ce-și izbește
 Năpraznica lui lance cu Pallas cea 'nțeleaptă.
 Către Pompei Diana și Phoebus își îndreaptă
 Favoarea lor. Și 'n luptă, ei soț mai au de-acuma
 Pe Hercule și Hermes. Dar Styxu-și svârle spuma
 Și 'n sunete de trâmbiți, Zavistia despletită
 Apare cu privirea-i cea stinsă și 'nroșită
 De sânge. Cum i'atârnă pe buze neagra-i limbă,
 Pe dinți cum stă rugina, pe când pe capu-i plimbă
 Inelele lor șerpui!... Din sdrențe o facă scoate
 Ș'o scutură pe lune ș'a ei cuprinsuri toate
 Cocytul și Tartarul în urmă părăsește
 Și pe-Apenini s'asează privind cum jos roește
 De oameni furnicarul, mereu, făr' de 'nctare.
 Atunci așa strigat-a, din pieptu-i cu turbare:
 «Luați armele voi oameni cu inimile-aprinse
 De furie! Prin orașe, pârjoluri mari, nestinse
 Aprindeți voi! Să fie sdrobot oricin' s'ascunde!
 Femeile, copiii, bătrânii de-orșiunde,
 Toți pe ruini să lupte, pe ziduri sfărâmate!
 Marcellus, tu să aperi a legeri sfinte date,
 Tu Curio, mulțimea răscoală, tu susține
 Mereu războiul crâncen, Lentule, iar pe tine,
 O, Caesar, ce te-oprește, ca printre porți desprinse
 Să nu pătrunzi și 'n drumu-ți să lași comori neatinse?
 Cetățililor romane uitat'ai apărarea?
 Uitat'ai tu Pharsala, Pompei? Nu stropești marea
 Tesaliei cu sânge?...» Așa Zavistia zise
 Și se făcù 'mplinirea a tot ce poruncise.

Aceste versuri ni le declamă Eumolp cu multă inlesnire de vorbe, când intrarăm înșfârșit în Crotona. După ce ne întremarăm într'un mic han, a doua zi, pe când căutam o casă mai bună, dădurăm peste o ceată de vânători de moșteniri, cari ne întrebară cine eram și de unde veneam?

După planul hotărît împreună și cu multă bogăție de amănunte, le arătarăm cine eram și de unde veneam. Ei ne crezură în totul. Numai decât se grăbiră să-și ofere, pe între-

cute, averile lor lui Eumolp, căutând toți, care mai de care, prin darurile lor, să dobândească favoarea lui.

CXXV. Pe când de multă vreme o duceam noi astfel la Crotona, iar Eumolp, plin de fericire, până într'atât uitase de starea-i de mai 'nainte, încât se laudă în fața a lor săi că nimeni nu se putea împotrivi favoarei de care se bucură și că putea pe ai lui, dacă ar fi făptuit vreo greșeală în oraș, să-i scape nepedepsiți prin ocrotirea prietenilor săi, eu, deși îndopat în fiecare zi din ce în ce mai mult cu tot felul de bună-tăți ce curgeau din belșug și cu toate că gândeam că norocul încetase de a mă mai prigoni, totuș cugetam adesea la starea mea de acum și la pricina ei. «Ce-ar fi, îmi ziceam, dacă vreun vânător de moșteniri, mai isteț, ar trimite pe cineva să cerceteze în Africa și ne-ar prinde cu minciuna? Ce-ar fi, dacă chiar sluga lui Eumolp, plictisită de fericirea de acum, ne-ar da de gol față de prietenii lui și printr'o trădare pizmăreață ne-ar descoperi toată înșelătoria? Ar trebui atunci s'o iau din nou la picior și să rechem sărăcia, pe care reușisem s'o izgonesc, cerșind din nou. Vai, zei și zeițe, ce rău e pentru cei ce trăesc în afară de legi: totdeauna așteaptă să dea peste ceea ce merită!...»

CXXVI. (În timpul acesta, eroul povestirii primește din partea une sclave propunerile de iubire ale stăpânei sale. El le refuză turburat, sclava însă nu încetează de a-l ruga).

«De sigur, fiindcă știi că ești frumos, faci pe mândrul, ca să câștigi, vânzându-ți iubirea și nevoind a o împrumută. Ce rost are atunci părul tău bine pieptănat, chipu-ți spoit cu fard și neglijența cu care-ți plimbi ochii languroși? Pentru ce ți-i mersul așa de măsurat, încât calci ca cu compasul, dacă nu pentru a-ți da în vileag frumusețea și spre a o vinde? Ia uită-te la mine: eu nu cunosc nici ghicitul din sborul pasărilor, nici n'am obiceiul să cetesc în stele, totuș cunosc după față apucăturile fiecărui om și de îndată ce văd pe cineva plimbându-se, știu și ce cugetă. Așadar, dacă ne vinzi ceea ce-ți cer, cumpărătorul e gata, sau — mai omenește — dacă ne îm-

prumuți, fă așa ca să-ți rămânem îndatorate pentru binefacere. Cât despre faptul că ești sclav și dintr'o stare de jos, cu atât mai mult înflăcărezi prin aceasta dorința celei ce arde de doru-ți, căci unele femei sunt ațâțate de vederea sdrențelor și nu le aprinde pofta decât vederea vreunui sclav sau servitor, cu poalele hainelor sumese. Pe câte nu le ațâță gladiatori, conducători de catări, plini de praf, sau vreun actor târit de plăcerile scenei! Stăpâna mea tocmai gusturi de acestea are. E în stare să treacă peste cele patrusprezece bănci până la orchestră, pentru a-și căuta ceace-i place, în poporul cel mai de jos». Incântat de această cuvântare plină de lingușire: «Te rog, îi grăii, nu cumva ești tu cea care mă iubește?» Servitoarea răsese mult de această glumă nesărată. «Să nu te crezi prea mult», îmi zise: «Până acum nu m'am dat niciodată unui sclav și să mă ferească zeii de a-mi vedeă iubitul pus pe cruce. S'o facă aceasta femeile din societatea înaltă, care sărută urmele biciului pe umerii iubiților lor! Eu, deși sunt o slujnică, n'am legături decât cu cavalerii». Eu începui a mă mira de o poftă așa de nepotrivită și socotii drept o minunație faptul că o servitoare aveă mândria unei stăpâne, iar stăpâna josnicia unei servitoare.

Această convorbire glumeață ținând mai multă vreme, rugai înfârșit pe servitoare ca să-și aducă stăpâna în aleea de platani și ea se învol. Sumețându-și rochia, se strecură într'un tufiș de dafini din marginea șoselei și, fără să întârzie mult, își scoase din ascunzătoare, stăpâna și așeză lângă mine o femeie mai desăvârșită decât orice statuă. Nu există graiu ca să poată descrie frumusețea ei, căci orice-aș zice e mai prejos ca ea. Părul ei buclat în chipne artificial, i-se răspândise pe umeri, fruntea-i eră foarte mică și dela ea porneau, ridicându-se, rădăcinile părului. Sprâncenele-i erau arcuite până la tâmple și aproape se încrucișau, ochii-i erau mai lucitori ca stelele ce strălucesc într'o noapte fără lună, nasu-i eră puțin arcuit și gurița-i, ca aceea pe care a dat-o Praxiteles Dianeii. Cât despre gât, mâini și picioare, încătușate

în niște brățări subțiri de aur, toate acestea, prin albeața lor, ar fi întunecat marmura de Paros. Atunci, pentru întâia oară, nu mă mai gândii la Doris, vechea mea iubire,

Cum s'a 'ntâmplat, o Joe, că fulgerul svârlindu-ți
Stai ca povestea mută 'ntre divini-ți semenii?
Acum erau să-ți crească de taur coarne 'n frunte,
Acum cărunta-ți chică să ți-o ascunzi sub pene,
Căci iac'adevărata Danae!... Cearcă numai
S'atingi cu mâna-ți trupu-i și fulgerat cădea-vei.

CXXVII. Ea râse, de plăcere așa de dulce, încât îmi păru

că-i luna, ce-și scoate chipul dintr'un nor. Insoțindu-și apoi glasul cu gesturi grațioase: «Tinere, îmi zise, dacă nu te des-gustă o femeie distinsă și care abiă de un an a încetat de-a fi fecioară, ia-mă ca tovarășa iubirii tale. Ai și un tovarăș de iubire — nu m'am rușinat de a cercetă aceasta — dar ce te oprește de-a nu aveà și o tovarășe? Sunt deopotrivă cu el: tu numai hotărăște-te și oricând vei dori, pecetluște aceasta printr'o sărutare». «Dimpotrivă, îi răspunsei, te conjur

pe frumusețea ta, să nu-ți fie silă de-a primi un om străin printre adoratorii tăi. Te voiu diviniza, dacă-mi vei îngădui să te ador, și ca să nu crezi că pășesc în acest templu al iubirii fără nici un dar, iacă îți dăruiesc pe tovarășul meu de dragoste».

«Cum, grăi ea, tu-mi dai mie pe acela fără de care nu poți trăi, de ale cărui sărutări ești așa de legat și pe care-l iubești așa de mult, cât voiu să te iubesc eu pe tine?» Zicea acestea cu atâta grație, atât de dulce-i răsună glasul, încât ai fi crezut că auzi concertul Sirenelor. Plin de admirație, căci totul în juru-i lucia mai strălucitor decât cerul, găsiu de cuviință să întreb pe această zeiță cum se numia? «Cum, îmi răspunse ea, nu ți-a spus servitoarea că mă numesc Circe? De sigur, nu sunt fiica soarelui și mama mea n'a avut puterea să oprească acest astru din drumu-i, totuș m'aș putea potrivi întrucâtva cerului, dacă destinele ne-ar uni, căci nu știu ce zeu le călăuzește cu misterioasa-i voință. Nu fără motiv Circe iubește pe Polyæn, căci totdeauna între aceste două nume celebre a fost o iubire înflăcărată. De mă iubești, îmbrățișează-mă și nu te teme a fi văzut de cineva, căci iubitul tău e departe de aici». Zicând acestea, Circe mă înlănțui cu brațele-i moi ca puful, târându-mă pe iarba presărată cu flori.

Precum din vârful Idei, de flori căzut-au valuri,
Atunci când de iubirea Iunonei s'aprinseșe
Al zeilor părinte și ei se da cu totul
Făcând să strălucească în juru-i trandafirii
Și mirți și tămâioare și crinul în verdeață-i,
Așa, pe iarba-i moale, la dragoste pământul,
Acuma ne poftise și mai senină ziua
Părea că ne-ocrotește iubirea noastră ascunsă.

In hoc gramine pariter compositi mille oculis
Lusimus quaerentes voluptatem robustam...

CXXXVIII. «Ce ai? îmi zise ea. Nu cumva sărutarea mea te desgustă? Sau poate răsuflarea-mi, din cauza stomacului gol, sau sudoarea subțiorilor te fac să-ți fie silă? Dacă nu sunt acestea pricina, te temi poate de Giton?» Eu, roșu de rușine, pierdui și puterile ce îmi mai rămăseseră și ca și cum tot corpul mi-ar fi fost frânt: «O, regina mea, îi zisei, te rog, nu-ți mai bate joc de nenorocirea mea, căci sunt atins de niște farmece răufăcătoare».

*

«Chrysis, zise ea atunci, spune-mi adevărat: sunt eu oare respingătoare? Nu sunt bine aranjată? Oare vreun defect firesc îmi întunecă frumusețea? Să nu mă înșeli pe mine, stăpâna ta, căci nu știu ce defect mi s'ar putea găsi». Dar servitoarea tăcând, ea-i smulse oglinda și după ce fața ei făcù în ea toate gesturile zâmbitoare, care de obicei se fac între iubiți, scuturându-și rochia, care se cocoloșise pe pământ, se făcù deodată nevăzută în templul Venerii. Cât despre mine, rămăsei ca un osândit și, ca unul ce-i izbit de o vedenie înfricoșată, începui a mă întrebă dacă nu cumva plăcerile, de care fusesem lipsit, erau adevărate?

Precum în nopți cu somn adânc vin vise 'nșelătoare
 Și ochii păcăliți privesc lucind din pământ aur
 Și mâna 'ntinzi și iei atunci comoara 'nfurișată,
 Iar frica-ți varsă reci sudori ca nu cumva vreun altul
 Ce știe fapta-ți, să nu-ți ia din sân ascunsul aur
 Și când pe dat' apoi te vezi că 'n van fu bucuria-ți,
 Când lucrurile și-au venit la forma din 'nainte,
 Stă totuș sufletu-ți cătând tot ce-a pierdut în clipă
 Și tot mai mângâie mereu vedenia pierdută.

*

(Desperat de această nenorocire, eroul povestirii se întoarce acasă și aci caută să se mângâie cu Giton. Aceeasă nenorocire i-se întâmplă însă și aci. Giton, furios, îl batjocorește atunci zicându-i):

«Așadar, îți mulțumesc că mă iubești în chip socratic. Non tam intactus Alcibiades in praeceptoris sui lecto iacuit».

*

«Crede-mă, iubitele, nu mai pricep și nu mai simt că sunt om, căci a murit acea parte a trupului meu, prin care eram odinioară un alt Achille».

Copilul temându-se ca nu cumva să fie găsit în intimitatea mea și să dea astfel prilej de vorbă, se smulse de lângă mine, fugind în odăile din fundul casei.

*

(După ieșirea lui), Chrysis intră în ia tacu-mi, aducându-mi o scrisoare din partea stăpânei sale, cu următoarele rânduri: «Circe lui Polyaen salutare! Dacă aș fi o femeie lacomă de plăceri, m'aș plânge că am fost amăgită, eu însă, dimpotrivă, îți mulțumesc pentru starea ta de moleșeală, căci m'am bucurat mai mult timp de aparența plăcerii. Te întreb ce mai faci și dacă picioarele te-au putut duce până acasă, căci medicii spun că trebuie să ai putere, ca să poți umbla. Tinere, îți spun: ferește-te să nu te paralizezi, căci niciodată n'am văzut un bolnav în mai mare primejdie ca tine. Zău, ești ca și dus... Dacă aceeași răceală te va ajunge și la mâini și la picioare, te-ai dus pe copcă. Dar ce-are aface? Deși am fost greu jignită, totuș nu voiu refuză să-ți arăt un leac pentru un nenorocit ca tine. De vrei să te faci sănătos, roagă pe Giton să te lase în pace. Îți vei recăpătă puterile, si triduo sine fratre dormieris, iar cât mă privește pe mine, nu mă tem că se va găsi cineva căruia să nu-i plac: faima și oglinda mea nu mă desmint în aceasta. Rămâi sănătos, de poți».

De îndată ce Chrysis văzú că cetisem toate ocările din scrisoare: «De acestea se întâmplă de obicei, zise ea, mai ales în acest oraș, unde femeile sunt în stare să coboare și luna de pe cer (prin farmecele lor). Și răul tău are leac. Cearcă numai de răspunde mai gingaș stăpânei mele și fă-i din nou

inimă bună printr'o politețã nevinovată, căci trebuie să-ți spun adevărul: de când ai jignit-o nu mai e în mințile ei».

CXXX. Ascultai cu plăcere servitoarea și scrisii o scri-soare cu următorul răspuns: «Polyaen Circei salutare! Îți mărturisesc, doamna mea, că am greșit de multe ori, căci sunt om și sunt încă tânăr. Dar până astăzi n'am făcut o greșeală, care să se pedepsească cu moartea: iacă, ai acum înainte-ți un vinovat care-și mărturisește crima și care merită orice pedeapsă îi vei porunci. Am trădat, am ucis un om, am călcat secretul unui templu: caută orice pedeapsă vrei pentru aceste crime. Dacă vrei să mă ucizi, îți ofer sabia mea, dacă te mulțumești numai să mă biciuești, iacă alerg pentru aceasta la tine, stăpână. Să-ți amintești însă numai un lucru: am greșit fără de voia mea, căci ca un soldat gata de luptă, nu mai mi-am găsit armele, când lupta a început. Cine mi-a produs această turburare, nu știu. Poate că imaginația a luat-o înaintea acțiunii corpului, poate că, prea doritor de atâtea farmece, mi-am sfârșit plăcerea. Nu pot afla adevărata pricină. Imi spui totuș să mă feresc ca să nu deviu paralytic, ca și cum ar putea fi o paralyzie mai mare ca aceea care m'a lipsit de-a te posedă!... Cea mai mare scuză a mea e aceasta: îngăduie să-mi îndrept greșeala și cred că te voiu satisface».

*

După ce-i dădui drumul lui Chrysis cu astfel de făgădueli, începui să-mi caut cu stăruință de trupu-mi bolnav și, lăsând la o parte baia, mă frecai cu puțină pomadă și mă hrăniți cu mâncări mai excitante, adică cu usturoi și cu gâturi crude de melci, bând și vin curat, însă nu mult. Pe urmă, mă plimbai puțin înainte de culcare et sine Gitone cubiculum intravi, căci atâta grije aveam de a împacă pe Circe, încât mă teameam ne lätus meum frater (Giton) convelleret.

CXXXI. A doua zi, sculându-mă întremat și ca trup și ca suflet, mă dusei să mă plimb prin aceeaș alee de platani, deși mă teameam de locul acesta, ca de ceva funest, și începui

să aștept, stând sub copaci, venirea Chrysidei, care trebuia să mă conducă la stăpâna sa. După ce mă plimbai puțin, mă așezai în acelaș loc, unde șezusem cu o zi înainte și o și văzui venind, târând după ea pe o bătrânică. După ce-mi dădù bună dimineața: «Hei, scârbitule, îmi zise, ai început să-ți vii în fire?» Bătrâna scoase din sân un ghem, pe care erau depănate fire de deosebite colori, și mi-l legă de gât. Pe urmă, amestecând pulbere cu scuipat pe deget, îmi unse fruntea, cu toată scârba mea, și după ce sfârși de zis un descântec, îmi porunci să scuip de trei ori și să-mi arunc în sân de trei ori cu pietre descântate, pe care ea le învelise în pe-tece de purpură. Pe urmă începù să-mi pipăie cu mâinile partea bolnavă et dicto citius nervi paruerunt imperio manusque aniculae ingenti motu repleverunt.

Sărind în sus de bucurie: «Iată, Chryses, zise, ce iepure am deșteptat pentru alții!...»

(Encolpius e dus de Chrysis la Circe, care se odihniă într'o grădină încântătoare).

Aici platanul nobil și 'ntinde crengi umbroase
 Și dâfinul cu boabe stă lângă chiparosul,
 Ce-și tremură frunzișul sub pinul, ce-și mlădie
 Innaltu-i vârful. Sub umbră un râșor șoptește,
 Spumând cu dulce murmur printre pietrișul neted...
 Ce loc pentru iubire: privighetoarea-ți spune,
 Te 'ndeamnă rânduneaua, ce 'n târguri stă, prin sbor,
 Și printre tămâioare și brazdele 'nverzite
 Răsun' a lor cântare, câmpilor dând slavă.

*

Acî stătea Circe, culcată pe un pat de aur, pe care-și rezemă gâtul alb ca zăpada, făcându-și vânt cu o ramură de mirt înflorit. Cum mă văzù, roși puțin, amintindu-și de sigur de jignirea ce suferise ieri. Apoi, îndepărtându-și servitoarele, mă așeză lângă ea, și punându-mi creanga de mirt peste ochi, deveni mai îndrăzneță, ca și cum ar fi pus un perete între ea și mine. «Ei, paralizicule, îmi zise, astăzi mi-ai venit în-

treg?» «De ce mă mai întrebi, îi răspunsei, când poți să încerci?» Totoque corpore in amplexum eius immissus non praecantatis usque ad satietatem osculis fruor.

CXXXII. Ipsa corporis pulchritudine me ad se vocante trahebat ad venerem. Iam pluribus osculis collisa labra crepitabant, iam implicitae manus omne genus amoris invene-

rant, iam alligata mutuo ambitu corpora animarum quoque mixturam fecerant...

*

(Eroul povestirii dă și acum probe că nu-i «erou»). Izbită în sfârșit de o jignire atât de bătătoare la ochi, Circe alergă la răsunare și chemând pe servitorii ce-i îngrijeau

de odăi, le porunci să mă ciomăgească și, nemulțumită cu această grea ocară pentru mine, mai adună și toate servi-toarele, chiar și pe acelea care aveau cele mai josnice înde-letniciri și le dădă ordin să mă scuipe. Eu îmi pusei mâi-nile la ochi și fără să mă rog câtuș de puțin de ei, fiindcă știam că ceea ce mi-se da era pe ermit, fusei asvârlit pe ușe afară între scuiături și lovituri. Fu dată afară și bătrâna Proselenos, iar Chrysis fu bătută pe când toate slugile șopteau, triste, între ele, întrebându-se ce a turburat veselia stă-pânei lor?

(Encolpius se întoarce umilit acasă). Acî, cumpănind ceva mai încurajat toate schimbările prin care trecusem, mi-as-cunseiu cu îngrijire semnele loviturilor, ca nu cumva Eu-molp să-și bată joc de ocară mea, sau Giton să se întristeze. N'aveam decât un mijloc pentru a scăpa de rușine și anume: prefăcându-mă că sunt bolnav, mă vârîi în pat, unde-mi vărsai tot focul mâniei mele pe ceea ce-mi fusese pricina atâtor suferinți:

De trei ori cu 'ndoitul tăiș, luai sabia 'n mână
 Și de trei ori, mai moale ca mlădioasa trestie,
 Lăsaî din mână fierul, căci tremuram... Zadarnic:
 Să săvârșesc, vai, nu pot aceea ce-mi plăcuse.
 Nam illa metu frigidior rigente bruma
 Confugerat in viscera mille operta rugis,
 Ita non potui supplicio caput aperire,
 Și păcălit de frica acestei blestemate
 Cătai scăparea 'n vorbe, căci doar cu ele vatăm.

Ridicându-mă într'un cot, cam cu aceste vorbe apostrofai atunci pe cea care eră lipsă: «Ce-ai de zis, rușinea tuturor oamenilor, și a zeilor, căci nu mi-e îngăduit nici să te mai consider ca ceva serios pe tine. Aceasta meritam oare dela tine, ca atunci când mă credeam în cer, să mă târăști în iad? Ce ți-am făcut, de treci peste puterea înfloritoarei mele ti-nereti, spre a mă acoperi cu moleșeala celei mai adânci bă-trâneți? Te rog, atunci, dă-mi răvașul de ducă». Dar pe când i-le spuneam mâniat acestea,

Ea ochii 'n jos, plecată, și-i ținea
 Cu chip neturburat l'a mele vorbe
 Ca sălcia plângătoare, sau ca macul,
 Ce somnoros își pleac'a lui tulpină.

Sfârșind o dojenire atât de rușinoasă, începui a mă căi de vorbele mele, roșind în ascuns că intrasem în vorbă, uitând de orice respect, cu acea parte a corpului meu, pe care oamenii mai serioși nici nu obișnuesc s'o cunoască. După ce-mi frecai îndelung fruntea: «Ce rău am făcut, zisei, la urma urmei, dacă mi-am descărcat mânia prin niște ocări firești? E vreun rău, că ocărim de obiceiu pânțelele, gura și chiar capul când ne dor? Ce, oare nu se certă și Ulisse cu inima-i și unii eroi ai tragediei nu-și muștră ochii, ca și cum aceștia i-ar auzi? Cei bolnavi de picioare nu-și blestemă picioarele, cei bolnavi de mâini, mâinile, cei cu ochii murdari, ochii, iar cei ce se lovesc mai des la degete, nu aruncă pe seama picioarelor, durerile pe care le au la degete?

De ce cu fruntea cruntă, Catoni voi mă priviți
 Și-mi osândiți această lucrare nouă, simplă,
 Ce spune fără 'nconjur tot ce mulțimea face,
 Căci cine nu cunoaște iubirea și pe Venus,
 Și cine ale lui membre în pat nu-și încălzește ?
 Chiar Epicur, savantul, cui fi ue adevărul,
 Ne-a poruncit iubirea, spunând că-i scopul vieții.

*

«Nimic nu-i mai fals decât prejudecățile proaste și nimic nu-i mai prostesc decât o asprime prefăcută».

CXXXIII. După ce sfârșii de declămat acestea, chemai pe Giton și-i zisei: «Spune-mi, iubitul, dar pe cinstea ta, dacă în noaptea aceea când mi te-a răpit Ascylltus, usque in iniuriam vigilavit, an contentus fuit vidua pudicaque nocte?» Copilul, acoperindu-și ochii cu mâinile, îmi jură foarte hotărît că Ascylltus nu-i făcuse nici o violență.

*

(Encolpius, spre a se vindeca de răul de care fusese izbit, se hotărăște să se ducă să se roage în templul zeului Priap, acela dela care-i veneau toate suferințele și prigonirile). Ingenunchind pe pragul templului, făcui în versuri următoarea rugăciune:

Tu, ce 'nsoțești pe Baccus și nymfele, tu, care
Orânduit de Venus, pădurilor ești zeul,
Stăpâne, cărui Lesbos vestita ți se 'nchină
Și înverzitul Thasos, și aurita Lydie,
Tu, cărui făcui temple Hypaepis, vin, de-ajută-mi
Tovarăș al lui Bacchus ș'a nymfelor plăcere,
Ș'ascult'a mea fricoasă și blândă rugămintă,
Căci nu vin plin de sânge, nici dușmănoasă mână
Spre temple eu nu 'ntins'am, ci 'n chinul sărăciei
Strivit, făcui o crimă c'o parte din trup doară:
Nu-i vinovat săracul ce face vre-o greșeală!...
Deaceea, mă rog ție, descarc'a mea conștiință
Și iartă-mi tu păcatul nu mare, căci când clipa
Norocului zâmbi-va, te voiu cinsti Priape,
Ș'un țap jertfi-voiu ție, un taur și pe-al scroafei
Purcel de lapte, vinul de estimp spumega-va
In cupă-ți și 'n beție vor da copii și fete
De trei ori, ei, ocolul altarului tău, veseli.

*

Pe când mă rugam astfel și nu pierdeam din ochi partea bolnavă, intră în templu bătrâna Proselenos, cu părul despletit și cu o haină neagră, care o făcea și mai urâtă. Ea mă apucă de mână și mă scoase afară.

CXXXIV. «Ce vampiri, îmi zise, ți-au mâncat vloga puterilor tale, sau peste ce murdărie sau cadavru ai călcat, trecând noaptea printr'o răspântie? Nici chiar pe Giton nu l'ai mai putut mulțumi, ci te-ai sleit în sfortări inutile, ca o mârțoagă care coboară o coastă. Nu te-ai mulțumit apoi să greșești numai tu, ci ai ațâțat ura zeilor și asupra mea».

*

Zicând acestea, mă târi, fără nici o împotrivire, în odaia preotesei, mă aruncă pe pat și, luând un băț de trestie de

lângă uşe, începù a mă croi cu el mereu fără ca eu să scot un cuvânt. Dacă băţul, rupându-se la prima lovitură, nu i-ar fi mai potolit avântul, mi-ar fi rupt poate şi braţele şi capul. Totuș, începui să gem, când ea puse mâna pe partea-mi bolnavă și vărsând din belșug lacrimi, mă răsturnai pe perină, acoperindu-mi capul cu braţul drept.

Bătrâna începù și ea să plângă și, așezându-se la celălalt capătâiu al patului, începù să-și osândească cu glas tremurător vârsta-i înaintată, până când își făcù apariția preoteasa templului. «Ce faceți, ne zise ea, în camera mea, de par'c'ați venit dela o înmormântare, Și tocmai acum, în zi de sărbătoare, când chiar cei ce plâng trebuie să râdă?...» «O, Oenothea, îi răspunse bătrâna, iacă un tânăr născut sub o zodie rea, nam neque puero neque puellae bona sua vendere potest. Niciodată n'ai avut înaintea ochilor un om mai nenorocit ca el: lorum in aqua, non inguina habet. Insfârșit, cum socotești pe un tânăr, care pleacă de lângă Circe fără a putea gustă vreo plăcere?» Oenothea, auzind acestea, se așeză între noi amândoi și clătînând multă vreme din cap: «Boala aceasta, zise ea, numai eu știu s'o lecuesc și ca să nu credeți că mă laud degeaba, rogo ut adulescentulus mecum nocte dormitat, nisi illud tam rigidum reddidero, quam cornu:

«Tot ce vedeți în lume mi-se supune mie:
Când vreau, pământu 'n floare, eu ars îl fac și iarăș
Il fac să-și dee roade, din stânci eu fac să curgă
Izvor bogat ca Nilul, căci marea-mi se supune
Și vânturile toate se liniștesc și râuri
Se pleacă la poruncă-mi, ca tigrii din Hyrcania,
Ca groaznicii balauri și ce vorbesc de-acestea,
Când eu cobor chiar luna cu al meu isteț descântec
Și fac chiar și pe Phoebus fugarii-i să-și întoarne
Din drum, cu-a mele vorbe?... A taurilor furie
O fată c'un descântec o liniștiți și Circe
Pe soții lui Ulisse-i schimbă cu-al ei descântec,
Pe când Proteu se schimbă, cum vrea, și eu putea-voiu,
Prin vrăji să schimb în mare a Idei verzi stușișuri
Și munți, în locul mării, eu pot din nou a pune».

CXXXV. Inspăimântat de atâtea făgădueli minunate, începui să privesc mai deaproape pe babă.

«Așadar, strigă ea, supuneți-vă poruncilor mele!» și după ce-și spală cu grije mâinile, se aplecă deasupra patului meu și mă sărută de două ori. Luă apoi o masă veche și o puse în mijlocul altarului unde se ardeau jertfele. Puse pe ea cărbuni aprinși și deasupra-le un lighean îngăurit de vechime, pe care-l cârpî cu smoală topită, bătând din nou în peretele plin de fum, cuiul ce se desfăcuse odată cu ligheanul de lemn. Se încinse pe urmă cu un șorț de formă pătrată și așeză pe foc un ibric, desfăcând în acelaș timp cu o furcă un sac din dulapul cu provizii. În acest sac eră bob, păstrat acolo pentru trebuințele ei și niște rămășițe de cap de porc ciuruite în toate părțile. Desfăcând sacul, vărsă pe masă o parte din bob și-mi porunci să-l curăț cu grijă de coji. Eu mă supusei poruncii și începui să desfac cu atenție boabele de cojile lor murdare. Ea însă, certându-mă pentru încetineala mea, luă tecile pe care le aruncasem ca proaste și le desfăcî cu dinții, scuipându-le pe jos ca pe niște muște.

*

Mă minunai de ce poate iscodi sărăcia cum și de meșteșugurile ei în unele lucruri, căci aci în camera Oenothiei:

Nu dă luciri ivoriul din India cu 'ncrustarea-i
De aur, nici piciorul podeaua lustruită
De marmură, ce dete ca dar al lui pământul,
Nu calcă. Vai, aicea, pe-un pat de lemn de salce
Stau patele-aruncate, stau câteva pahare
Din proaspăt lut făcute de-o mână nedibace.
Măi vezi câteva cupe din care-abiă de picuri
Și câteva panere din lozie 'ntrefăcute,
Șezând lângă de vinul pătat ulcior. Aicea
Amestecul de paie și lut pereții-astupă
Și trestia s'acață cu papura 'nfrățită.
De grinzile-afumate mai spânzură 'n colibă
Mânunchiuri aromate de păducel și cimbru,
Mai spânzură și vâsle de struguri la păstrare

Ș'asă 'n ținutu-Actaeiei a găzduit Hecale
Pe oaspetele-i mândru, de-o laudă prin veacuri
Cea muză mult străveche a fiului lui Battis.

CXXXVI. Oenothea gustă puțin din căpățâna de porc și pe urmă voind să puie în dulap, cu ajutorul furcii, acest cap bătrân ca și ea, se sui pe un scăunel. Acesta însă, fiind putred, se rupse și bătrâna fu svârlită de propria-i greutate peste foc. Ea frânse coada ibricului și stinse focul care tocmai se întefise, așezându-și cotul într'un tăciune și stropindu-și toată fața cu spuză.

Turburat mă sculai din pat și răsând, ridicai de jos pe bătrână. Ea însă pentru ca jertfa-i să se facă fără întârziere, dădù fuga prin vecini, spre a căută foc. Eu voi atunci să ies și mă îndreptai spre ușa colibei, când iată apărură trei găște dintre cele sfințite, după cum cred, și veniră, după obicei, să-și ceară mâncarea ce le da bătrâna la amiazi. Ele dădură năvală asupra-mi, înconjurându-mă, prins de tremur, cu strigătul lor uricios și înfuriat. Una din ele începù să-mi sfâșie haina, alta îmi desfăcù șireturile dela pantofi, trăgând de ele, pe când găscanul care conducea și învăță la atac acest cârd sălbatec, îndrăzni chiar să mă ciupe tare de coapsă.

Nu mai îmi pierdii timpul degeaba și smulgând atunci un picior al mesei, începui a mă lupta cu acest dobitoc care aveà o strașnică poftă de răsboire. Il lovii țeapăn și, nemulțumit cu atâta, îmi răsibunai furia, omorându-l.

Tot astfel prigonite de Hercules, socot eu,
Fugiser'a Stymphaliei grozave sburătoare
Spre cer ș'asă fugiră Harpyiile murdare,
Ce-a lui Phineu mâncare mânjeau, umplând de strigăt
Ale-aerului unde și turburau chiar cerul.

*

Celelalte două găște, după ce ciuguliseră tot bobul care se risipise pe podea, lipsite acum, după cum cred, de conducător, se reintoarseră în templu. Eu însă, bucurându-mă

de biruința și răsbunarea mea, aruncaî în dosul patului găscanul ucis și-mi pansai cu oțet rana care nu eră gravă. Temându-mă apoi de ocările babei, mă hotărîi s'o șterg de-acî și, strângându-mi veșmintele, începui a mă îndreptă spre ieșire. N'apucaî însă să trec de pragul colibeî, cînd și văzui venind pe Oenothea cu un vas plin cu cărbuni aprinși. Atunci mă întorseî înapoi și scoțându-mi mantaua, mă așezai la ușe, prefăcându-mă că o aștept. Ea, după ce-și puse focul pe o grămadă de trestii uscate, și după ce mai aruncă peste ele și câteva vreascuri, începù să se scuze, spunându-mi că nu putuse scăpă de prietena ei, pînă ce nu dase pe gât, după obicei, trei pahare de vin. «Dar tu, mai adăugă ea, ce-ai făcut în lipsă-mi? Unde e bobul?» Eu, socotind că am făcut o mare ispravă, îi istorisii totul din fir pînă 'n ață și pentru a nu mai fi tristă de pierderea gășteî, mă oferii să-i cumpăr alta în loc. Ea, la vederea găscanului ucis, scoase un strigăt așa de grozav, încât ai fi crezut că găștele intraseră din nou în odaie. Eu, zăpăcit și uluit de această întâmplare, cu totul nouă pentru mine, o întrebai atunci ce însemnau aceste strigăte și de ce-i eră mai milă de o găscă decăt de mine?

CXXXVII. Dar ea, plesnind din palme: «Criminalule, îmi strigă, mai cutezi să și vorbești? Nu știi ce mare nelegiuire ai făptuit? Iacă, ai ucis pe favoritul lui Priap, găscanul după care toate cucoanele se prăpădesc. Dacă crezi că n'ai să-vârșit nimic rău, află că de-ar ști aceasta autoritățile orașului, ai fi și pus pe cruce. Prin sângele ce-ai vărsat, mi-ai spurcat locuința, nemânjită pînă acum, făcând, ca orice dușman, de va voi, să mă poată denunța, gonindu-mă din slujba-mi de preoteasă».

*

«Te rog, îi spuseî, încetează cu strigătele, căci îți voi da un struț în locul gășteî».

*

Pe cînd eu eram uluit de toate acestea, bătrîna se așeză pe pat și-și plânse înainte moartea găscanului. În timpul

acesta apărù și Proselenos, aducând banii trebuincioși pentru costul jertfei. Văzând pasărea ucisă și cercetând care-i cauza întristării noastre, începù și ea să se jelească mai tare ca Oenothea, compătîmîndu-mă ca și cum mi-aș fi ucis pe tata și nu o găscă a unui templu. Plictisit, la urma urmei, le zisei: «Dacă trebuie să-mi ispășesc crima cu bani, chiar de v'aș fi bătut sau de-aș fi omorît un om, iacă vă dau două monede de aur, cu care să vă cumpărați și găște și zei». La vederea banilor, Oenothea răspunse: «Iartă-mă, tinere, dar de soarta ta sunt îngrijată, căci te iubesc, nu-ți voesc răul. Ne vom da osteneala ca nimeni să nu știe fapta ta și tu roagă pe zei ca să ți-o ierte».

Bogatul pe-orce Mare sub sigur vânt plutește,
 Norocul mlădiindu-l cum vrea și pe Danae
 De soaț'a luă chiar poate, când tatăl ei Acrisius
 Va crede ca Danae tot ce-un bogat ordonă.
 El poate face versuri, el poate să declame,
 Ca orator s'atace, să aperse 'n procese
 Mai bine decât Cato, juriconsult cu faimă
 Să fie apoi mai poate, ca Labeo sau Servius
 Și ce să mai spun multe: cu bani ai tot ce dorul
 Iți cere, când chiar Joe stă 'n lada de bani plină.

(Oenothea pregătește sacrificiul). Ea puse sub mâinile mele un vas cu vin și după ce-mi stropise degetele pe care le ținam întinse, cu apă sfințită în care muiase praz și pătrunjel, pronunță un descântec, pe când cufundă în vin niște alune mari. După cum acestea se ridicau la suprafață, sau cădeau la fund, îmi ghicia și ea, deși nu mă putea păcăli, căci știam că cele seci se ridicau deasupra pe când cele grele și pline de miez cădeau la fund. Oenothea spintecă găscă și scoțând un ficat foarte gras îmi prezise după el viitorul. Ba, ca să nu mai rămâie nici o urmă de crima ce făptuisem, după ce tăie pasărea în bucăți, le puse în frigare, pregătind un ospăț splendid pentru cel care, după cum spuneà ea, fusese cu o clipă mai 'nainte destinat pieirii. (Bătrânele se pun pe chef și toc-

mai târziu Oenothea și-aduce aminte că trebuia să vindece pe erou de boala de care suferia).

CXXXVIII. Ea scoase un phallos de piele, pe care, după ce-l unse cu ulei și-l presără cu piper mărunț și cu sămânță de urzică pisată, paulatim coepit inserere ano meo.

Cu această unsoare, nemiloasa bătrână îmi stropi și coapsele.

*

Pe urmă amestecând zeamă de babolnic și de peliniță, îmi stropi cu ea organul bolnav și luând apoi un mănunchiu de urzici, începui a-mi izbi ușor cu ele partea de jos a pântecului.

*

(Encolpius, nemaiputând suporta acest «tratament», fugi, șterpelind, după cum îi era obiceiul, și ceeace-i căzuse sub mână).

*

Babele, deși bete și zăpăcite de plăceri, se luară totuși după mine, apucând acelaș drum și mă urmăriră prin câteva mahalale strigând: «puneți mâna pe hoț!» Scăpai însă, după ce-mi sângerai picioarele de fugă.

*

(Chrysis, servitoarea Circei, care până acum disprețuise pe erou, se îndrăgostește acum nebunește de el. Encolpius însă iubește la rândul ei pe o alta, poate chiar pe Circe). «Chrysis, care te disprețuia mai înainte, e hotărâtă acum să te urmeze pretutindeni chiar cu primejdia vieții ei».

(Eroul descrie farmecele iubitei lui). «Ariadne sau Leda se pot asemăna cu ea în frumusețe? Chiar Paris, judecătorul zeitelor care se certau, de-ar fi văzut-o pe ea, cu ochii așa de vii, i-ar fi cedat și pe Helena și pe zeițe. Cel puțin de mi-ar fi îngăduit să-i răpesc o sărutare sau să-i îmbrățișez pieptul ceresc și divin, poate atunci și-ar reveni și trupu-mi în puteri și s'ar redeșteptă, cred, organele-mi amorțite de

vreun deochiu. Ocările ei nu mă mai jignesc și nici nu mai vreau să știu de ce am fost bătut. Că m'a dat afară, aceasta a fost o glumă. O, de-aș putea numai să-i recapăt favoarea!...»

*

CXXXIX. (Pe când gândeam acestea), mă svârcoleam mereu prin pat, ca și (cum ași fi avut înaintea ochilor) chipul iubitei.

«Dar nu numai pe mine Priap mă prigonește
 Și soarta nemiloasă, când săgetat 'nainte-mi
 S'un Hércules mai fost-a de-a Herei grea mânie,
 Când, a doi zei turbare răbdat-a Laomèdon.
 Și Pelias pe-a Junonei, când Telephus purtat-ă
 Chiar făr' de știință arme, când se temù Ulisse
 De-a lui Neptun prigoană. Ca ei sunt eu acuma
 De-a lui Priap mânie, din Hellespont, gonitul!

*

Incepui să cercetez pe Giton, dacă întrebuse în lipsă-mi cineva de mine? «Nimeni nu te-a căutat azi, îmi răspunse el. Ieri însă, a venit o femeie frumoșică și după ce a stat multă vreme cu mine de vorbă, până m'a obosit, la urmă de tot mi-a spus că tu ai meritat să fii bătut și că vei fi pedepsit ca un sclav, dacă partea jignită va mai urmă în plângerea ei».

*

(Èroul, atunci, începe să-și plângă din nou soarta), dar nu sfârșise încă și iată Chrysis că apare din nou și îmbrățișându-l cu multă dragoste, îi grăește:

«Te am, acum, însfârșit, așa cum nădăjdusem, o, tu, după care atât am tânjit, tu, desfătarea mea! Numai cu sângele tău îmi voiui potoli focul ce mă arde!»

*

(Chrysis pleacă, și în timpul acesta) unul din sclavii cei noi veni în fugă la mine, să-mi spuie că stăpânul e foarte

mâniat pe mine, fiindcă lipsisem dela slujbă, timp de două zile. Mai îmi spuse că aş face foarte bine dacă aş găsi pentru aceasta o scuză potrivită, căci altfel, e foarte îndoelnic ca mânia-i să se potolească fără paguba spetelor mele.

*

CXL. In această clipă văzurăm intrând pe o doamnă dintre cele mai cinstite, cu numele de Philomela. Profitând de farmecele tinereții, ea păpase pe vremuri multe moșteniri, iar acum, veștejită de bătrânețe, își ducea băiatul și fata pe la bătrânii fără copii, continuând astfel prin urmașii ei, să-și exerciteze mai departe meșteșugul. Veni deci la Eumolp și recomandă înțelepciunii lui pe copii, încredințând bunătații bătrânului toate speranțele ei. După ea, Eumolp singur era în stare a da neîncetat învățăminte sănătoase tinerilor. Sfârși, spunând că-și lasă copiii în casa lui, pentru ca ei să-i asculte sfaturile, care ar fi fost cea mai frumoasă moștenire ce le putea ea da. După cum zise, și făcù, lăsând în camera lui Eumolp o fată foarte frumoasă, împreună cu fratele ei tânăr ca și ea. Plecă, prefăcându-se că se duce în templu ca să facă rugăciuni pentru binefăcătorul ei. Eumolpus, qui tam frugi erat ut illi etiam ego puer viderer, non distulit puellam invitare ad pygesiaca sacra, sed et podagricum se esse lumborumque solutorum omnibus dixerat, et si non servasset integram simulationem, periclitabatur totam paene tragoediam vertere. Itaque ut constaret mendacio fides, puellam quidem exoravit, ut sederet super commendatam bonitatem, Coraci autem imperavit, ut lectum, in quo ipse iacebat, subiret positisque in pavimento manibus dominum lumbis suis commoveret. Ille lente parebat imperio puellaeque artificium pari motu remunerabat. Cum ergo res ad effectum spectaret, clara Eumolpus voce exhortabatur Coraca, ut spissaret officium. Sic inter mercennarium amicumque positus senex veluti oscillatione ludebat. Hoc semel iterumque ingenti risu etiam suo, Eumolpus fecerat, itaque ego quoque, ne desidia consuetu-

dinem perderem, dum frater sororis suae automata per clostellum miratur, accessi temptaturus, an pateretur iniuriam. Nec se reiciebat a blanditiis doctissimus puer, sed me numen inimicum ibi quoque invenit.

(La urmă eroul își capătă puterea și vestește despre aceasta și pe Eumolp):

«Zei mi-au dat înapoi toată vraga. Mercur, care duce și readuce sufletele din iad, mi-a dat din nou, prin bunătatea lui, ceea ce o mână dușmănoasă îmi răpise, făcându-mă astfel să fiu mai favorizat ca Protesilaus sau orice alt erou din vechime». Grăind acestea, îmi scosei veșmântul și mă înfățișai în toată goliciumea în fața lui Eumolp. El dintru început se sperie, pe urmă însă, ut plurimum crederet, utraque manu deorum beneficia tractat.

*

(In urmă se aduce vorba despre înșelători, cari cad adesea în propriile lor curse. Eroi noștri trebuie să procedeze cu înțelepciune și cumpătare, spre a nu fi descoperiți de șarlatanii, pe spinarea cărora trăesc așa de bine).

«Socrates, îmi spuse Eumolp, el, cel mai înțelept dintre zei și dintre oameni, se glorifică întotdeauna cu faptul că nu privise niciodată într'o tavernă nici nu cutezase să intre într'o adunare de oameni mai numeroasă. Nimic nu folosește mai bine ca o vorbire înțeleaptă».

*

«Toate aceste, îi răspunsei, sunt adevărate și nimeni nu cade mai repede în nenorocire ca cel ce râvnește la bunul altuia. De unde ar trăi, altfel, vagabonzii și pungașii, dacă n'ar aruncă în mijlocul mulțimii undița pungilor și a sacilor plini cu bani sunători? După cum animalele sunt momite cu mâncare, tot așa sunt și oamenii momiți cu speranțe».

CXLI. (Se pare că vânătorii de moșteniri au început să prindă de veste că Eumolp nu-i decât un șarlatan, care-și

bate joc de ei. Prin urmare, încep a-și lua măsurile și Encolpius vestește bătrânului aceasta):

«Din Africa, îi zisei, n'a mai venit corabia încărcată cu bani și sclavi, după cum făgăduiseși, iar vânătorii de moșteniri, secătuiți aproape, au început să cam strângă băierile pungii. Dacă nu mă înșel, norocul începe să ne întoarcă spațele».

(Eumolp însă nu se sperie și dă cetire clauzei principale din testamentul său).

«Toți aceia, pe cari i-am lăsat moștenitori, în afară de sclavii mei liberați, nu se vor putea atinge de ceeace le-am lăsat, decât cu o condiție și anume: să-mi taie corpul în bucăți și să-l mănânce în fața poporului». («Să nu te sperii de așa ceva, adăugă el), căci se știe că sunt popoare, unde-i ordonat prin lege ca rudele să mănânce trupul răposatului și chiar sunt dojeniți cei ce se îmbolnăvesc prea des, sub cuvânt că-și strică astfel carnea. Intemeiat pe aceasta, îndemn și eu pe prietenii mei să nu-mi refuze ceeace le prescriu, ci cu acelaș zel cu care-mi vor blestemă sufletul, să-mi mănânce și corpul».

(Eumolp cetește această condiție și vânătorilor de moșteniri și ei o primiră): până într'atâta faima marei lui bogății le întunecase nenorociților ochii trupului și ai minții! (Ba unul din ei, Gogias, erà gata să îndeplinească numai-decât condiția).

*

«N'am teamă că-ți va fi scârbă, îi spuse Eumolp. Oricine se va supune la aceasta, dacă făgăduiești că-i vei răsplăti desgustul de un ceas cu un lung șir de bunătăți. N'ai decât să închizi ochii și să-ți închipui, că în loc de măruntaie de om, mănânci un milion de sesterții. Unde mai pui că vom găsi mijloace ca să schimbăm gustul cărnii, făcându-l mai bun, căci orice carne nu place prin ea însăș, ci chipul de-a o găti o schimbă așa de bine încât împacă orice stomac.

Dacă vreți exemple, aveți pe locuitorii Saguntului, care asediați de Hannibal, mâncară carnea semenilor lor, fără a aștepta nici o moștenire.

Petelinii rășbiți de foame, făcură acelaș lucru, fără alt scop decât acela de a nu mai fi flămânzi. După ce Scipio a luat cu asalt Numantia, el a găsit mame care-și țineau la sân copiii pe jumătate mâncați».

.....

.....

(Povestirea se întrerupe aci. Dacă ar fi să ne luăm după un fragment citat de Servius în Aeneis III, 57. Crotoniații aflând înfine, înșelătoria, tratară pe Eumolp după obiceiul locuitorilor din Marsilia. Aceștia, pentru a scăpa de vreo epidemie, luau pe un sărac care se oferia de bună voie, și după ce-l țineau pe cheltueala orașului, hrănindu-l cu toate bunătățile, îl aruncau în Mare încărcat de blestemele lor. Grămădind toate relele orașului pe capul lui, scăpau de ele odată cu el).

Biblioteca Județeană
— CLUJ —

INSEMNĂRI EXPLICATIVE

- CAPITOLUL I. *Indoiturile genunchilor fiindu-mi tăiate.* — Soldaților, prinși în războiu, li-se tăiau uneori indoiturile genunchilor spre a nu mai putea fugi.
- CAPITOLUL XX. *Băutura de dragoste.* — Prin «*medicamentum*» se înțelege probabil băutura numită «*satyrion*» care provenia din infuzia în vin a unei rădăcini de plantă, care după Plinius avea însușirea de a escita simțurile.
- CAPITOLUL XXIV. *Tovarăș de pat.* — Joc de cuvinte asupra vorbeii «*emba embasioetes*» (*εμβασιωειν* a urca *κοιτην* pat) Acest nume se da acelor cari practicau vițiul de care ne vorbește aci Petronius.
- CAPITOLUL XXVI. *Ultima cină.* — Masa care se da gladiatorilor în preziua luptei. Encolpius nu scăpase încă de soarta ce-l amenința mereu și anume de a fi silit să lupte din nou ca gladiator într'un circ.
- CAPITOLUL XXXIX. *Așa cunoașteți voi pe Ulisse?* — Aluzie probabil la Aeneis a lui Vergilius c. II, v. 44: Aut ulla putatis Dona carere dolis Danaum? Sic notus Ulixes?
- CAPITOLUL XLI. *Dionysos, să fie liber.* — Joc de cuvinte asupra cuvântului «*liber*» care e numit la Romani Liber sau Bacchus, iar la Greci Dionysos (zeul vinului).
- CAPITOLUL XLIII. *Care am mâncat o limbă de câine.* — Aluzie poate la Cynici, pentru a arăta îndrăzneala în vorbire. Quintilian numește stilul mușcător «*eloquentia canina*».
- CAPITOLUL XLIV. *Jocul morrei.* — Joc care consistă în ghicirea numărului degetelor pe care unul din jucători le ridică foarte repede după comanda celuilalt.
- CAPITOLUL LI. *Dansul «Cordax».* — Cordax era un dans lasciv și obscen al Grecilor.
- CAPITOLUL LV. *Mopsus.* — Poet tragic. *Publilius.* E vorba de Publius Syrus, celebru autor de mimi din timpul lui Caesar. Maximele acestor mimi se strânseseră în colecții care se învățau de copii în școale (Seneca Ep 8, 8). Trimalchio vrea să arate și aici că avea oarecare cultură.
- CAPITOLUL LVI. Aici e vorba de daruri ce se trăgeau la sorți după bilete, ca la loteriile noastre. Aceste «*aphophoreta*» erau obișnuite

mai ales la ospețele din timpul Saturnalelor. Sunt greu de redat în limba noastră toate expresiile și jocurile de cuvinte ale acestui capitol.

CAPITOLUL LXIII. *Deodată începură strigoaițele.* — Am tradus cuvântul «strigă» prin cuvântul românesc «strigoaică». «*Strigae*» sunt la Romani pasări de noapte care răpeau copiii și le sugeau sângele.

CAPITOLUL LXIV. *Apelletes* — Tragedian din timpul lui Caligula.

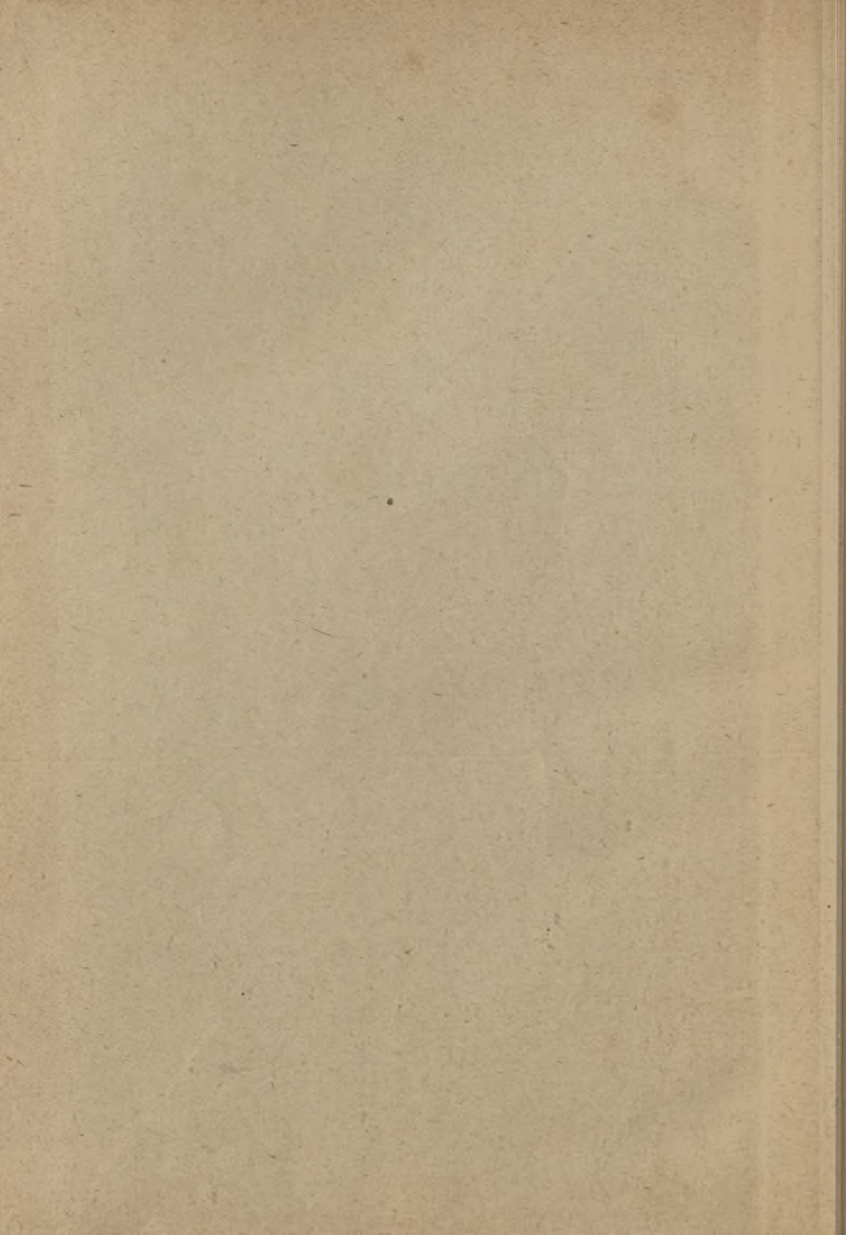
CAPITOLUL LXXXVIII. *Chrysippus*. — Filozof stoic. Planta numită «hellebor» era considerată de cei vechi ca foarte bună pentru luminarea spiritului. *Lysippus*. — Unul din cei mai geniali sculptori greci. A trăit pe vremea lui Alexandru cel Mare.

CAPITOLUL CXI. Povestea matroanei din Efes făcea parte din vestitele povești milesiene și e cunoscută încă de mult mai la toate popoarele.

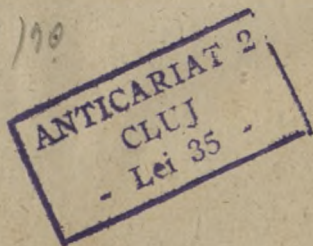
CAPITOLUL CXVIII. Dacă în acest capitol, fiind vorba de poezia războiului civil, Petronius a făcut aluzii la Lucan, presupunerea e îndoieală. Totuși se găsesc în poemul lui Petronius unele imitații din Lucan.

E R A T Ă

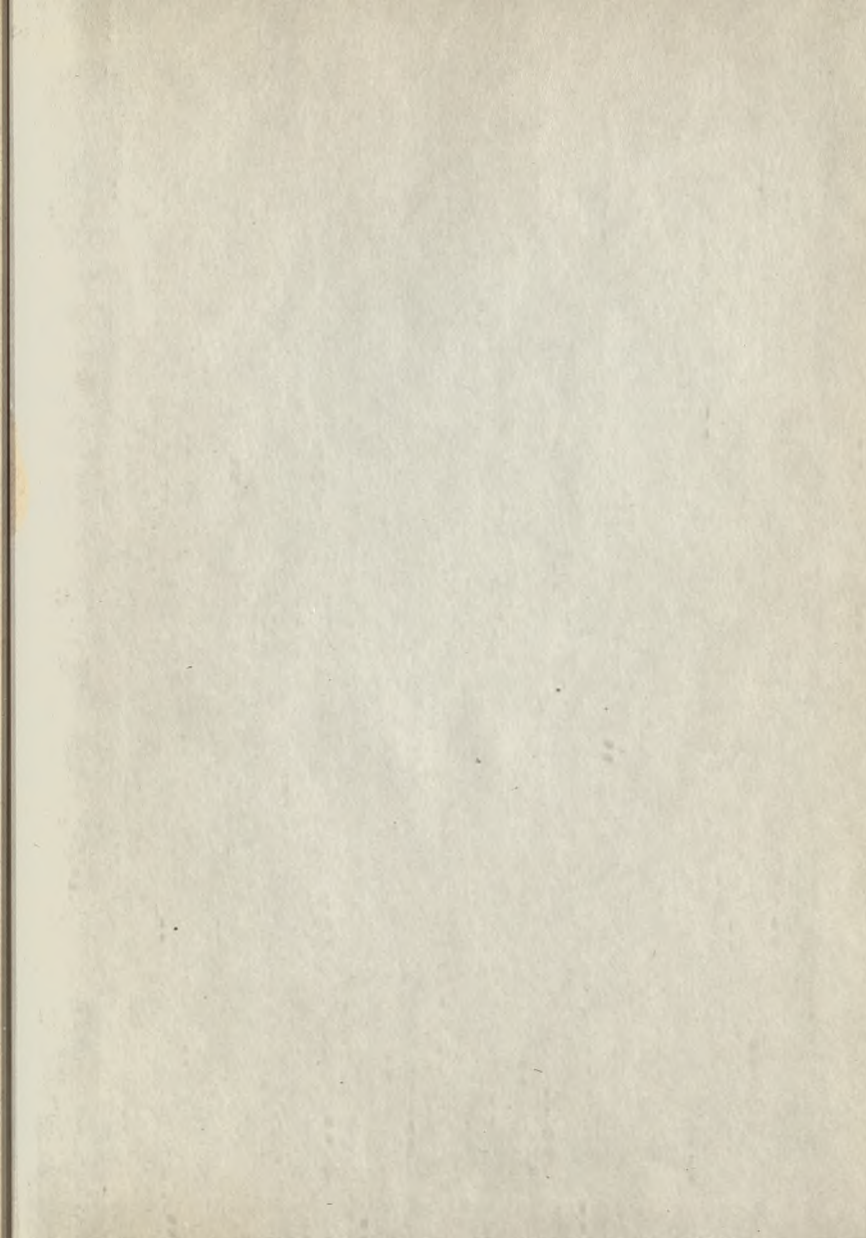
La pag.	rândul	în loc de:	să se citească:
7	7	învățătorilor	învățașilor
120	ultim	vârful cel de aur	*vălul cel de aur
122	9 de jos în sus	Cu soarta lor	Cu soața lor
149	9	se va suprima cuvântul: emba.	

M661/90

31

RI-143